

En av barna

Generalisering av felleskjønnsdeterminativ

Ingrid Denstad

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, språkvitenskap

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2021

© Ingrid Denstad

2021

En av barna

Generalisering av felleskjønnsdeterminativ

Ingrid Denstad

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg utbredelsen av *en av* i kombinasjon med nøytrumssubstantiver i norsk. Jeg både beskriver og forsøker å forklare dette fenomenet. Undersøkelsen tar primært utgangspunkt i de 20 nøytrumssubstantivene som mest frekvent forekommer sammen med *en av* i HaBiT-korpuset sin bokmålsdel, men også andre data hentes inn. Med utgangspunkt i disse substantivene undersøker jeg hvilke faktorer som spiller inn på utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv.

Det teoretisk utgangspunktet er primært kognitiv, bruksbasert lingvistikk. Her er sentrale antagelser at språket formes av bruk, og at det ikke er noe klart skille mellom bruk og grammatikk. Oppgaven er primært empirisk snarere enn teoretisk, og analysen er i stor grad basert på datamaterialet hentet fra HaBiT og Leksikografisk bokmålskorpus. Jeg finner i oppgaven at det er sammensatte årsaker som forklarer utbredelsen til *en av* + nøytrumssubstantiv. Hvorvidt nøytrumssubstantivenet er animat eller inanimat spiller en rolle. Det er mer utbredt med *en av* + animat nøytrumssubstantiv enn *en av* + inanimat nøytrumssubstantiv, selv om dette skillet ikke er helt klart, særlig i bokmål. Jeg finner også flere indikasjoner på at *en av* har blitt blokket. Også *en av* i seg selv, og særtrekk ved den konstruksjonen er relevant for utbredelsen. I tillegg ser det også ut til at når den topologisk distansen mellom *en av* og nøytrumssubstantivet øker, øker også forekomsten av *en av*. Det er ikke tegn til at *en av* + nøytrumssubstantiv er blitt grammatikalisert hittil. Foreløpig argumenterer jeg for at det er mer presist å kalle det for en resemantiseringsprosess. Det er også naturlig å anta at en mer innovativ språkform har høyere forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv, og analysen ser også ut til å bekrefte dette. Ved å sammenligne data fra HaBiTs nynorsk- og bokmålsdel finner jeg høyere forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv i bokmål enn i nynorsk. Det er også høyere forekomst i mer spontant, ikke korrekturlest skriftspråk (type B), enn i omhyggelig korrekturlest skriftspråk (type A), funnet ved å sammenligne data fra HaBiT bokmål og Leksikografisk bokmålskorpus. Dette er dermed også faktorer som spiller en relevant rolle for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv.

Jeg argumenterer avslutningsvis, på bakgrunn av funnene i oppgaven, for at spredningen av *en av* + nøytrumssubstantiv er en del av en endringsprosess, og ikke kun variasjon hos språkbrukerne. Utstrekningen av bruk av *en av* + nøytrumssubstantiv dokumentert i denne oppgaven indikerer også at dette ikke nødvendigvis er inkongruens, men heller slik kongruensen har blitt, i hvert fall for en del språkbrukere.

Forord

Å skrive masteroppgave har vært noe av det mer krevende jeg har begitt meg ut på, og samtidig har det vært både spennende og morsomt. Det har vært et privilegium å få fordype meg i mitt eget smale tema i et helt år.

Den aller største takken vil jeg rette til veilederen min, Hans-Olav Enger. Tusen takk for grundige og gjennomtenkte tilbakemeldinger som alltid har hjulpet meg videre der jeg har stått fast, og for omtanke og støtte når jeg har trengt det.

Takk til Åste Hammer og Keyvan Rad for alle faglige innspill og hyggelige samtaler over Zoom i dette annerledesåret. Jeg vil også takke familie og venner for all støtte og omsorg, all korrekturlesing og alle middager jeg har sluppet å lage de siste månedene.

Oslo, mai 2021

Ingrid Denstad

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Formål med oppgaven.....	1
1.2	Forskningsspørsmål.....	2
1.3	Avgrensninger.....	2
1.4	Definisjoner.....	3
1.4.1	Genus og kongruens.....	3
1.4.2	Tregenussystem og togenussystem i norsk.....	4
1.5	Teori, data og metode.....	5
1.6	Oppgavens oppbygning.....	7
2	Teori.....	8
2.1	Om teori, forklaring og beskrivelse.....	8
2.2	Teoretisk bakgrunn.....	9
2.3	Blokking.....	10
2.3.1	Når er noe blitt blokket?.....	11
2.3.2	Blokking i denne oppgaven.....	12
2.4	Grammatikalisering.....	13
2.5	Om bruk av hierarkier i språkvitenskapen.....	14
2.5.1	Kongruenshierarkiet.....	15
2.5.2	Animathetshierarkiet: genus og animathet.....	16
2.5.3	Hierarkienes forklaringsverdi.....	18
2.6	Oppsummering.....	19
3	Tidligere forskning.....	20
3.1	Om genuskongruens.....	20
3.2	Genusendringer i Skandinavia.....	21
3.2.1	Reduksjon i genussystemet i norsk.....	22
3.3	Litteratur om <i>en av</i>	24
3.3.1	Preposisjonsattributt med <i>av</i>	24
3.3.2	<i>En av barna</i>	25
3.4	Genustilordning.....	26
3.4.1	Genustilordning i norsk.....	27
3.5	Oppsummering.....	29
4	Metode.....	30
4.1	Valg av metode.....	30
4.1.1	Forskningsspørsmål.....	30
4.1.2	Teoriens betydning for metodevalg.....	31

4.2	Om korpus	31
4.2.1	Fordeler og ulemper med bruk av korpus	32
4.2.2	Talemålskorpus og skriftspråskorpus	34
4.2.3	Presentasjon av korpusene.....	35
4.3	Om mine søk	36
4.3.1	Determinativer.....	36
4.3.2	Normrett skriftspråk i korpussøk.....	37
4.3.3	Søkene i praksis.....	37
4.4	Kvalitativ analyse.....	39
5	Resultater.....	40
6	Analyse.....	48
6.1	Hva er det med <i>en av</i> ?	48
6.1.1	Kongruenshierarkiet	49
6.1.2	Om forskjellen mellom <i>av</i> og andre preposisjoner	51
6.1.3	Om topologisk distanse	53
6.1.4	Blokking og <i>en av</i>	54
6.1.5	Produktivitet	58
6.1.6	Oppsummert	60
6.2	Animathet	60
6.2.1	Substantivenes fordeling i kategoriene animat og inanimat.....	62
6.2.2	Om de ulike ordene	65
6.2.3	Plassering i animathetshierarkiet.....	68
6.2.4	Grammatikalisering og analogi	68
6.2.5	Oppsummert	72
6.3	Innovativt språk.....	73
6.3.1	Nynorsk og bokmål	73
6.3.2	Om skriftspråk type A og type B.....	79
6.3.3	Oppsummert	85
6.4	Er dette <i>endring</i> ?	86
6.5	Teoretiske implikasjoner	89
7	Konklusjon	91
7.1	Er <i>en av</i> + nøytrumssubstantiv vanligere for noen substantiver enn for andre?	91
7.2	Hvilken rolle spiller den topologiske distansen (mellom determinativ og nøytrumssubstantiv) for distribusjonen av <i>en av</i> ?	92
7.3	Er de følgende faktorene relevante for utbredelsen av <i>en av</i> + nøytrumssubstantiv?	

7.3.1	Er det forskjell på nynorsk og bokmål?.....	93
7.3.2	Er det forskjell på skriftspråk type A og type B?.....	93
7.4	Er det noen argumenter for at <i>en av</i> + nøytrumssubstantiv er et resultat av en tidligere eller pågående endring, og hvordan kan denne endringen eventuelt forklares?	94
7.5	Oppsummering	94
Litteraturliste		96
Korpus		100
Liste over vedlegg		101

Figurer

Figur 1: kongruenshierarkiet (Corbett 1991: 226)	15
Figur 2: animathetshierarkiet, hentet fra Enger & Nessel (2011: 194)	17
Figur 3: ti mest brukte preposisjoner fra HaBiT bokmål.	52
Figur 4: stegvis oversikt over utvikling fra et av + animat nøytrumssubstantiv/et av inanimat nøytrumssubstantiv til en av + animat nøytrumssubstantiv/en av + inanimat nøytrumssubstantiv.	70
Figur 5: prosentvis fordeling av ei av, en av og et av i HaBiT bokmål.	77
Figur 6: prosentvis fordeling av ei av, ein av og eit av i HaBiT nynorsk	78

Tabeller

Tabell 1: prosentvise forekomster av en av + nøytrumssubstantiv og en + nøytrumssubstantiv i bokmål.	41
Tabell 2: fordeling av ei av sammenlignet med ei i henholdsvis bokmål og nynorsk.	42
Tabell 3: forekomst av ein av + nøytrumssubstantiv i nynorsk.	43
Tabell 4: forekomst av en av + nøytrumssubstantiv med ulik topologisk distanse mellom en av og substantivet.	44
Tabell 5: tilfeldig utvalg på 10 setninger som er enkelttreff i HaBiT bokmål.	45
Tabell 6: forekomst av et av + hankjønns­substantiv for de 20 hankjønns­substantivene mest brukt sammen med et av.	46
Tabell 7: antall treff for determinativet en i kombinasjon med de mest frekvente preposisjonene til og med av.	55
Tabell 8: nøytrumssubstantiver sortert etter hvor stor prosentandel en av + substantivet utgjør. Animate substantiver er markert gule. Substantiver som kan være både animate og inanimate er markert i blått. Inanimate substantiver er umarkerte.	62
Tabell 9: sammenligning av forekomst av ein/en av + nøytrumssubstantiv i nynorsk og bokmål.	76
Tabell 10: liste over de 10 mest frekvente nøytrumssubstantivene i en av + nøytrumssubstantiv i LBK.	81
Tabell 11: de 20 mest frekvente substantivene fra HaBiT Bokmål, her søkt opp i LBK som en sammenligning. Sortert etter hvilke som fikk flest treff i HaBiT.	84
Tabell 12: samlet oversikt over en av + nøytrumssubstantiv og et av + nøytrumssubstantiv i henholdsvis LBK og HaBiT Bokmål.	85

1 Innledning

1.1 Formål med oppgaven

Hvorfor er det egentlig sånn at de fleste kan si *en av barna*, men nesten ingen sier *en barn*? I denne oppgaven vil jeg undersøke utbredelsen av *en av* i kombinasjon med nøytrumssubstantiver i norsk. Jeg ønsker både å beskrive og forsøke å forklare dette fenomenet.

Allerede Finn-Erik Vinje i *Moderne norsk*, opprinnelig utgitt i 1968, mente at *en av barna* burde brukes fremfor *et av barna* i visse situasjoner, avhengig av semantikken. Vinje (2002: 224) trekker også frem Jonas Lies bruk av «*Hver av børnene*» (fra *Familien paa Gilje*, fra 1883), som er en enda eldre forekomst av felleskjønnsdeterminativ¹ brukt sammen med et nøytrumssubstantiv. At felleskjønnsdeterminativ har blitt brukt sammen med visse nøytrumssubstantiver en stund, er det altså ingen tvil om. Spørsmålet er i hvilken utstrekning det brukes, om det er noe system i hvilke substantiver det brukes med, og hvordan denne innovasjonen kan forklares. For *at* det faktisk brukes, er etablert.

Utover denne korte passasjen i Vinjes *Moderne Norsk* er det så vidt jeg vet skrevet lite om utbredelsen og bruken av *en av* i kombinasjon med nøytrumssubstantiver. Jeg ønsker med denne oppgaven derfor å bidra på dette feltet.

Det er derimot forsket og skrevet mye om genus generelt, og om genusendringer knyttet til tap av hunkjønn i norsk i nyere tid. Eksempler på dette er Lødrup 2011, som undersøker tilstanden til hunkjønn i Oslo-dialekten, Rodina & Westergaard 2015, som så på Tromsø, og Busterud et al. 2019, som så på Trondheim. Det har altså blitt gjort undersøkelser knyttet til tap av hunkjønn i flere ulike deler av Norge. Jeg ønsker å plassere oppgaven min i dette landskapet.

Studieobjektet i oppgaven er faktisk språkbruk. Oppgaven er primært empirisk, men anvender seg også av et teoretisk bakteppe for analyse av dataene. Et sentralt spørsmål i kjernen av oppgaven er om *en av* i kombinasjon med nøytrumssubstantiver, heretter omtalt som *en av* + nøytrumssubstantiv, er et resultat av at det har skjedd en endring i

¹ Felleskjønn (genus commune), ofte brukt om sammenfallet mellom hunkjønn og hankjønn. Se for eksempel NRG (1997: 19).

kongruensreglene. Dette er et spørsmål som vil være med gjennom de ulike delene av oppgaven.

1.2 Forskningsspørsmål

Utgangspunktet for oppgaven er en egen observasjon av at *en av* + nøytrumssubstantiv forekommer i faktisk språkbruk rundt meg. Forskningsspørsmålene er blitt formulert med denne observasjonen som forutsetning.

Forskingsspørsmålene i denne oppgaven er som følger:

1. Er *en av* + nøytrumssubstantiv vanligere for noen substantiver enn for andre?
2. Hvilken rolle spiller den topologiske distansen (mellom determinativ og nøytrumssubstantiv) for distribusjonen av *en av*?
3. Er de følgende faktorene relevante for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv?
 - a. Er det forskjell på nynorsk og bokmål?
 - b. Er det forskjell på skriftspråk type A og type B?
4. Er det noen argumenter for at *en av* + nøytrumssubstantiv er resultat av en tidligere eller pågående endring, og hvordan kan denne endringen eventuelt forklares?

Med skriftspråk type A mener jeg mer omhyggelig skriftspråk som har blitt mer nøye korrekturlest, og med skriftspråk type B mener jeg mer spontant skriftspråk som ikke har gjennomgått denne samme revideringen. Skriftspråk type A og B er i denne sammenhengen idealer for hva som er «riktig» og «gal» språkbruk fra et ordboksperspektiv.

Med unntak av forskningsspørsmål 4 dreier alle spørsmålene seg om hvordan den faktiske språkbruken ser ut, og er basert på klare hypoteser. I forlengelsene av forskningsspørsmålene skal jeg også si en god del om hvordan denne innovasjonen kan forklares.

1.3 Avgrensninger

Oppgaven har en synkron vinkling. Dette er naturlig med utgangspunkt i forskningsspørsmålene, primært spørsmål 1 til 3. Det er også nødvendig med hensyn til oppgavens begrensninger.

Når det gjelder forskningsspørsmål 4, kunne dette vært interessant å undersøke diakront, siden en diakron analyse ville gitt muligheten til mer sikre svar om hvorvidt denne

konstruksjonen har spredt seg. Allikevel mener jeg det er mulig å forsøke å besvare dette spørsmålet gjennom en synkron analyse, gjennom å se hvilken retning de ulike dataene peker samlet sett. Det er her nødvendig å gjøre noen slutninger basert på forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv i det som i sociolingvistikken kalles «apparent time». «Apparent time», eller tenkt tid, er når man bruker en fordeling på et gitt tidspunkt til å gjøre en historisk antagelse (Mæhlum et al. 2008: 217). Dette er helt vanlig fremgangsmåte, og ofte nødvendig basert på tilgjengelig data.

Videre ser jeg ikke på alle nøytrumssubstantiver som forekommer med *en av* i datamaterialet mitt. Det har vært nødvendig å begrense meg til primært de 20 som i absolutte tall har flest treff i bokmålsdelen til HaBiT-korpuset. Jeg er nemlig primært interessert i å undersøke systematisk forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv, det vil si der konstruksjonen ikke bare forekommer på grunn av en tilfeldig slurvefeil eller skrivefeil, men fordi det er blitt valgt av språkbrukeren. Det er derfor mest interessant å undersøke de substantivene med flere treff. Enkelttreff kan allikevel være interessante å undersøke om det er mange av dem, siden de da vitner om produktivitet. Jeg vil derfor også gå igjennom et tilfeldig utvalg av treff fra HaBiT-korpuset for å undersøke konstruksjonens utbredelse og produktivitet.

1.4 Definisjoner

Det er nødvendig å innledningsvis definere noen grunnleggende begreper og konsepter som er sentrale videre i oppgaven.

1.4.1 Genus og kongruens

Ifølge Corbett 1991 er genus substantivklasser som kommer til syne gjennom hvordan de tilhørende ordene oppfører seg. Corbett tar utgangspunkt i Hocketts genusdefinisjon, «Genders are classes of nouns reflected in the behavior of associated words» (sitat fra Corbett 1991: 1). En tilsvarende definisjon finnes i *Norsk referansegrammatikk*, som forklarer genus slik: «Ordets genus er [...] bestemmende for formen på ord som står som adledd til substantivet (f.eks. determinativer og adjektiver) og for den bestemte formen av selve substantivet» (NRG 1997: 150). Referansegrammatikken trekker imidlertid også frem visse bøyingsformer som en indikasjon på genus. Suffikser er ikke «associated words», for et suffiks er ikke et ord, så her står referansegrammatikken til en viss grad i kontrast til Hocketts genusdefinisjon. Primært er det ifølge NRG i bestemt form entall substantivets genus kommer

til syne i norsk. Man kan ikke se på *hus* hvilket genus det har, men ved *huset* avslører suffikset at det er et intetkjønnsord, ifølge NRG.

Det er allikevel slik at genus primært defineres gjennom kongruens, selv om det altså kan argumenteres for at bøyingsform til en viss grad indikerer genus i norsk (Enger 2004c: 51). Hvordan tilhørende ord kongruerer, brukes til å definere genus, og det er gjennom dette vi finner antall genus i et gitt språk (Corbett 1991: 105). Steele 1978 definerte kongruens (*agreement*) slik: «The term *agreement* commonly refers to some systematic covariance between a semantic or formal property of one element and a formal property of another» (sitat fra Corbett 2006: 4). Det sentrale poenget er at det er to elementer som samvarierer på en systematisk måte. Når det ene endrer seg, vil det andre endre seg også. Ifølge blant annet Enger er det i norsk adjektiver, determinativer og pronomen som kongruerer med substantivet. Vi sier for eksempel *en liten gutt*, men *et lite hus*. Videre kan pronomen kongruere anaforisk med substantivet. Eksempler på dette kan se slik ut:

(1) *Bilen* står der borte. Ser du *den*? (BM)

Ser du *han*? (NN)

(2) Vi skal på *hytta*. Liker du *den*? (BM)

Liker du *ho*? (NN)

(3) *Huset* er der. Ser du *det*?

Det er også verdt å merke seg at i bokmål deler det inanimate pronomenet *den* samme form i hunkjønn og hankjønn. I (1) og (2) er dermed pronomenet det samme i bokmål, mens det er ulikt i nynorsk.

Selv om det er ved kongruens genus kommer til syne, er det samtidig viktig at genus er en iboende egenskap ved substantivet. Det er altså substantivets genus som bestemmer hvordan de tilhørende ordene kongruerer, ikke motsatt.

1.4.2 Tregenussystem og togenussystem i norsk

I norsk har alle varieteter tradisjonelt muligheten til å bruke et tregenussystem, bortsett fra i Bergen (og også noe nordnorsk), der det kun er et togenussystem (se 3.2.1). Det er likevel mange som i praksis har et genussystem som begynner å nærme seg et togenussystem. Tegn på dette kan være at man sier *en jente* i stedet for *ei jente*, eller *min jente* i stedet for *mi jente*, og lignende.

Når jeg her snakker om togenus- og tregenussystemer, ser jeg bort fra pronomen. Dette er gjennomgående i oppgaven, og i tråd med mange som skriver om emnet, for eksempel Lødrup 2011 og Teleman 1987. Et konstruert eksempel på dette er at noen kan ytre:

(4) Eg har berre sett *ein* norsk brytar her, og *ho* heiter Grace.

Her er det hankjønnskvanteren *ein*, men hunkjønnspronomenet *ho*. Når man snakker om genussystemer som nærmer seg togenussystem i Norge, betyr det altså ikke at de mister hunkjønnspronomenet.

Dette er relevant i denne oppgavens kontekst fordi man sitter igjen med et togenussystem med felleskjønn og intetkjønn. Det er naturlig å anta at dette påvirker intetkjønn sin posisjon i genussystemet.

1.5 Teori, data og metode

Denne oppgaven har som nevnt innledningsvis ikke primært et teoretisk siktemål, men et empirisk et. Det er likevel nødvendig med et teoretisk utgangspunkt som passer for dataene og oppgavens mål. Det teoretiske utgangspunktet for denne oppgaven er kognitiv lingvistikk, kongruens- og animathetshierarkiet, blokking og grammatikalisering. Dette er ikke et strengt enhetlig teorigrunnlag, men det har heller ikke vært sentralt for meg. Et kognitivt, eller bruksbasert syn på språket har som utgangspunkt at språk ses på som et resultat av domenegenerelle kognitive prosesser, altså prosesser som ikke er knyttet kun til læring av språk, men til læring generelt (Bybee 2010: 7).

Blokking er domenegenerell prosess, som tar utgangspunkt i grupper av ord ofte produseres sammen og repeteres ofte (Bybee 2011: 70). Ulike ord danner altså en ny enhet, som lagres separat. Både flerordsuttrykk, og enkeltord bestående av morfemer kan blokkes. Eksempler på fraser som er blitt blokket, kan på norsk være for eksempel *i forhold til*, der enkeltdelene frasen består av er blitt satt sammen til, og lagret som, en større enhet, som undersøkt i Mong-Nybo 2016.

Grammatikalisering dreier seg primært om at leksikalske ord blir mer grammatiske, eller at allerede grammatiske ord får enda mer grammatisk funksjon, eller betydning (Hopper & Traugott 2003: 18), og er en prosess som kan foregå på alle språkets nivåer, syntaks, morfologi, fonologi og semantikk.

Videre er hierarkier et teoretisk verktøy, og i denne oppgaven baserer jeg deler av analysen min på animathetshierarkiet og kongruenshierarkiet. De er begge veletablerte hierarkier, som har rot i språktypologien, altså sammenlignende språkvitenskap. Denne typen hierarkier sier noe om hva man kan forvente å finne basert på systematisering av tidligere funn, og hva man har sett skje i andre språk.

Dette er de mest sentrale utgangspunktene mine for analysen av *en av* + nøytrumssubstantiv, og vil bli omtalt nærmere i kapittel 2, henholdsvis 2.3 om blokking, 2.4 om grammatikalisering og 2.5 om hierarkier. Det har ikke vært avgjørende viktig for meg å holde meg til én teoretiker, og jeg har i stedet lånt ulike verktøy avhengig av hva jeg har ment har kunnet være nyttig.

For å kunne undersøke faktisk språkbruk, som jeg ønsker å gjøre, er det nødvendig med et stort og variert datamateriale. Derfor har jeg samlet inn data fra elektroniske tekstkorpus. Hoveddelen av dataene er samlet inn fra HaBiTs Bokmålsdel (ILN 2017), mens en mindre del av dataene er samlet inn fra HaBiTs nynorskdelen og Leksikografisk bokmålskorpus, LBK (ILN 2021) (se 4.2.3). Både HaBiT og LBK er skriftspråkskorpus som består av store mengder tekst, men HaBiT er betydelig større enn LBK. For å undersøke mine forskningsspørsmål vil jeg gjennomføre ulike kvantitative undersøkelser. For eksempel er det mulig i et korpus å undersøke hvor ofte et gitt nøytrumssubstantiv dukker opp sammen med *en av*. Basert på korpusfunnene vil jeg også gjøre kvalitative analyser.

Tradisjonelt blir gjerne talespråk regnet som det primære når det gjelder å undersøke faktisk språkbruk, men denne ideen om det «ekte» Språket med stor S er en forenkling. Språket trenger ikke betraktes som en helt monolittisk størrelse, men heller som noe som vil variere, slik sosiolingvistikken minner oss om. Å bruke skriftspråk for å undersøke faktisk språkbruk er ikke nødvendigvis en annenrangs erstatning når talespråksdata ikke er tilgjengelig; skriftspråksdata har verdi som data på egne premisser. Det at jeg bruker skriftlige korpus i denne oppgaven, ser jeg dermed ikke på som noe minus. Det jeg ønsker å undersøke, er faktisk språkbruk, men faktisk språkbruk er ikke begrenset til tale. I tillegg er HaBiT et skriftspråkskorpus som baserer seg på svært uformell skrift (se 4.2.3.1), så skillet mellom muntlig og skriftlig språk i forhold til *kvaliteten* eller *typen* språk er ikke helt enkelt, som blant annet Wold 1989 påpeker.

1.6 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av 7 kapitler inkludert denne innledningen. I kapittel 2 beskrives oppgavens teoretiske grunnlag. Innledningsvis i kapitlet gir jeg en grunnleggende introduksjon til kognitiv lingvistikk. Videre presenterer jeg de teoretiske verktøyene som er mest relevante for min analyse, hierarkier, blokking og grammatikalisering.

Kapittel 3 er en gjennomgang av tidligere forskning om genusendring i Skandinavia, og primært i Norge, i tillegg til den begrensede litteraturen om *en av*-konstruksjonen og om *en av* i kombinasjon med nøytrumssubstantiver. I kapittel 4 presenterer og begrunner jeg valg av metode og datamateriale. I kapittel 5 presenteres de mest sentrale resultatene fra korpusundersøkelsen.

Kapittel 6 er analysekapitlet, og her presenteres resultatene i større detalj og analyseres på bakgrunn av sentrale teoretiske antagelser. Kapittel 6 er delt opp i underkapitler, hvor de ulike forskningsspørsmålene tas for seg.

Forskningsspørsmål 2 og 3 besvares i kapittel 6.1 og 6.2, som primært dreier seg om hva som skiller *en av*-konstruksjonen fra lignende konstruksjoner, og hvilken rolle animathet spiller i utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv. Forskningsspørsmål 3a. og 3b. besvares i kapittel 6.3 og 6.4, om hvilken rolle innovasjon spiller i språket.

Avslutningsvis, i kapittel 7, oppsummeres funnene fra de foregående kapitlene, og jeg kommer med en konklusjon.

2 Teori

I dette kapittelet vil jeg plassere oppgaven i sin teoretiske sammenheng. Det teoretiske grunnlaget i denne oppgaven er i stor grad basert på kognitivt lingvistikk, selv om oppgaven primært er empirisk, og ikke teoretisk.

I 2.1 drøfter jeg begrepene teori, forklaring og beskrivelse, før jeg i 2.2 begrunner mitt teoretiske valg. 2.3 handler om blokking, som spiller en sentral rolle i min analyse. Videre går jeg i 2.4 raskt inn på grammatikaliseringsbegrepet. Avslutningsvis handler 2.5 om bruk av hierarkier i språkvitenskapen.

2.1 Om teori, forklaring og beskrivelse

Det er i vitenskapsteorien gjort mange forsøk på å avklare hva som kan regnes som en teori. Dyvik 1986 drøfter hvilke krav som må stilles til en teori, og viser til det utbredte synet at «(e)n teori må ha forklaringsverdi for å ha krav på interesse.» (Dyvik 1986: 39). Med dette som utgangspunkt påpeker Dyvik videre at det er nødvendig med en forståelse av hva *forklaring* er, som muliggjør dette. Faarlund 1987 påpeker at «(e)in teori er heller ikkje nødvendigvis forklarande» (Faarlund 1987: 19). Dyvik hevder at forklaringsevne ikke er et krav, kun at det er nødvendig for at teorien skal være interessant.

Et naturlig oppfølgingsspørsmål er hva som kreves for at noe skal kunne regnes som en forklaring. Slike «forklaringer» lingvister gjerne opererer med, er ofte ikke forklaringer i det hele tatt. Det er i det hele uenighet om lingvistikken beskriver eller forklarer, både som fagfelt, og mer på detaljnivå. Gregersen & Køppe 1985 trekker frem en rekke eksempler fra lingvistikken på det de mener er beskrivelse, og ikke forklaring. Det er ifølge dem allikevel lite som kvalifiserer som en forklaring av språkforandring. Ulike lingvister har ulikt syn på dette, som skillet mellom Faarlund og Dyvik vil illustrere.

Dyvik begynner med å redegjøre for forskjellen mellom forklaring og beskrivelse slik: «En beskrivelse i overensstemmelse med en teori kan være en forklaring av et fenomen; en beskrivelse i overensstemmelse med en modell kan ikke være en forklaring (med mindre den også er en beskrivelse i overensstemmelse med en teori, naturligvis).» (Dyvik 1986: 42). Her trekker han også inn begrepet *modell*. En modell er ikke åpen for debatt på samme måte som hypotese eller teori er, og kan ikke falsifiseres slik en teori kan. I stedet må *modell* i denne sammenhengen forstås som et rammeverk.

Et sentralt poeng er at en forklaring ikke kan være en sirkelslutning. «En klar forutsetning for at noe skal fungere som forklaring, er at explanandum ikke er identisk med

domenet for den regelen som inngår i explanans.» (Dyvik 1986: 43). Faarlund påpeker også at «(f)or at ein teori skal ha forklaringsverdi, må han relatere fakta om sitt objekt til andre domene.» (Faarlund 1987: 20).

Her blir allikevel den prinsipielle forskjellen mellom Faarlund og Dyvik tydeligere. De er som nevnt over begge kritiske til sirkelslutninger. Samtidig forsvarer Dyvik et litt forsiktig forklaringsbegrep, med rom for domeneinterne forklaringer. Det er ikke det samme som å godta sirkelslutninger, siden det domeneinternt fortsatt vil være mulig å løfte en forklaring opp på et nytt nivå, i motsetning til i en sirkelslutning. Et slikt domeneinternt svar vil ikke være godt nok for Faarlund, men det kan sette en enkeltobservasjon inn i en mer generell sammenheng, og da vil Dyvik kunne godta det som forklaring. Det er ingen tvil om at ideelt er en domeneekstern forklaring å foretrekke. Samtidig vil et krav om en fullstendig domeneekstern forklaring i de fleste tilfeller være umulig å få til i språkvitenskapen, og forklaringsbegrepet vil dermed ikke være brukbart hvis man har dette som et krav.

Selv om domeneinterne forklaringer ikke er ideelle, kan de likevel gjøre det mulig å trekke noen mer generelle slutninger, som Dyvik 1986 påpeker. Det er klart at litt forklaringsverdi er bedre enn ingen. En forklaring som gir en del av bildet, vil uansett gi mer informasjon enn det ingen forklaring vil gjøre. Selv om en fullstendig domeneekstern forklaring hadde vært det ideelle alternativet, er det ikke tvil om at det i praksis er svært vanskelig, om ikke umulig, å få til.

2.2 Teoretisk bakgrunn

Oppgaven min er primært empirisk snarere enn teoretisk. Samtidig bruker jeg i analysen min verktøy som ikke er teorinøytrale. Jeg låner mest teori fra kognitiv lingvistikk. Det er flere årsaker til dette. Kognitiv lingvistikk er kompatibelt med mange av de teoretiske verktøyene jeg bruker i analysen min. Det er et sentralt poeng innen kognitiv lingvistikk at de ser på språket som et resultat av domenegenerelle kognitive prosesser, altså prosesser som ikke er knyttet kun til læring av språk, men til læring generelt (Bybee 2010: 7). Kognitive lingvister vektlegger også i mindre grad såkalte «usynlige elementer» (se 6.1.4.2), som vil vise seg å være kompatibelt med min argumentasjon videre. På et generelt teoretisk grunnlag er altså kognitiv lingvistikk å foretrekke.

Et kognitivt, eller bruksbasert, syn på språket har altså som utgangspunkt at språkets form og bruk både kan og bør forklares ut fra funksjon. Her skiller kognitiv lingvistikk seg fra

for eksempel Chomsky og den generative grammatikken (Hårstad m.fl. 2017: 90). I motsetning til generativister, som tradisjonelt har ment at språkbrukere har en medfødt evne til å lære språk spesifikt, har kognitivistene ment at vi har en generell medfødt evne til å lære, og at det er denne evnen vi bruker for å lære språk (Faarlund 2005: 42). Tradisjonelt har generative lingvister ment at «grammar is grammar, and usage is usage»², mens kognitive lingvister vil mene det ikke er nyttig å trekke en slik skarp grense. I denne oppgaven står det bruksbaserte perspektivet sentralt i så måte at dette skillet ikke er så skarpt. Samtidig endrer de teoretiske retningene seg, som alt annet, og frontene er ikke like steile på disse punktene som de tidligere har vært.

Også metodevalg påvirkes av teorien, og bruk av korpus har ikke vært helt teorinøytralt tidligere. Tidligere var en utbredt holdning blant mange generativister at korpus ikke var en god nok representasjon av språket til å kunne brukes til språkforskning. Noam Chomsky uttalte i et intervju i 2004 at å samle inn store mengder data i håp om å kunne gjøre generaliseringer slik korpuslingvistikken gjør, ikke er noe som gjøres innen andre grener av vitenskapen (Desagulier 2017: 7). Dette er det delte meninger om i dag, også blant generativister, men det illustrerer likevel hvordan det teoretiske perspektivet spiller inn på flere områder. Teori påvirker metode. Det er et veletablert poeng at teorien i stor grad bestemmer hvilke spørsmål vi stiller, og dermed hvilken fremgangsmåte vi velger.

2.3 Blokking

Chunking, eller blokking³, er en hypotese om at sekvenser av enkeltenheter gjentas, og etter hvert lagres som en samlet blokk i stedet for flere separate deler. Begrepet ble først tatt i bruk av George A. Miller i 1956. Disse blokkene kan være både enkeltord, som kan være bygd opp av morfemer, eller større fraser eller setninger som består av flere ord (Bybee 2010: 35). Newell beskriver en blokk, eller en *chunk*, slik: «(a) chunk is a unit of memory organization, formed by bringing together a set of already formed chunks in memory and welding them together into a larger unit.» (Newell 1990: 7). Ulike deler danner altså en ny enhet, som lagres separat. Eksempler på blokking kan på norsk være for eksempel et flerordsuttrykk som *å slå seg til ro*, eller et enkeltord bestående av morfemer, slik som *uvøren*.

² Dette sitatet er FJ Newmeyers parafrase av Kiplings «East is East and West is West, and never the twain shall meet» (hentet fra tittelen på Newmeyer 2003).

³ Oversettelsen av blokking (eng: chunking) er hentet fra Olsen 2011.

Blokking er i større grad en del av modellen, eller rammeverket, enn det er en del av et teoretisk grunnlag. Eventuell uenighet handler i større grad om *når* språkbrukerne blokkdanner, enn *om* de gjør det. En klassisk strukturalist vil gjerne anta at det skjer sjeldnere enn en kognitiv lingvist vil, men at blokking forekommer, er det i stor grad enighet om.

2.3.1 Når er noe blitt blokket?

Det er repetisjon som setter i gang blokking. Det er allikevel ikke nødvendig med svært høy frekvens for at det skal skje (Bybee 2010: 34). Denne læringsprosessen er lik læring i andre domener, og er dermed ikke kun begrenset til språktilegnelse. En parallell til denne prosessen kan være for eksempel når man lærer seg å knyte skoene sine, eller å strikke. Når man nettopp har lært seg dette, opplever man det som en oppgave bestående av mange separate deler, men når man har gjort det rett mange nok ganger blir det i stedet kun én enkelt handling. Det kan til og med være vanskelig å huske hvordan man delte det opp i utgangspunktet.

Når noen ord eller morfemer dukker opp ofte sammen, kan det være grunnlag for å lure på om det pågår, eller har pågått blokking. Når man først mistenker at det har forekommet blokking, er det videre mer konkrete kriterier som kan brukes for å sjekke om noe er blitt blokket.

Hvis ordene i en frase gjentas sammen svært ofte, vil helheten styrkes, på bekostning av enkeltdelene. Blokker som repeteres sjeldnere, vil i større grad bevare sine enkeltdeler, og dette indikerer at blokking er graderbart (Bybee 2010: 36).

Denne graderbarheten kan illustreres med to ulike ordtak, *å gjøre svenske av seg* og *å få fyken*. *Å gjøre svenske av seg* er et lite brukt uttrykk som betyr å forsvinne, eller å utebli. Her har vi ingen problemer med å forstå enkeltdelene som uttrykket består av, men hva det betyr som helhet, er ikke nødvendigvis klart. *Å få fyken* derimot, vet de aller fleste at betyr å miste jobben, selv om det er mer uklart hva *fyken* i seg selv betyr. Dette illustrerer spekteret blokking kan befinne seg på, og hvordan denne graderbarheten kan komme til uttrykk.

Det mest sentrale når man skal avgjøre om noe er blitt blokket, er graden av autonomi. Det vil si hvor selvstendig den nye, blokkede enheten er, sammenlignet med delene av den. Bybee (2010: 47, 48) trekker frem to kriterier for graden av autonomi, komposisjonalitet og analyserbarhet.

Komposisjonalitet er graden av forutsigbarhet mellom helhetens betydning basert på delene av den. Et eksempel på dette er *vennlig* sammenlignet med *deilig*. Disse to adjektivene

har ulik grad av gjennomsiktighet. *Vennlig* kan deles opp i *venn* og *-lig*, og det er ut fra disse to delene mulig å forstå at betydningen er noe som svarer til *lik en venn*. Det samme er ikke mulig å gjøre med *deilig*. *Deilig* må læres som helhet, og betydningen må forstås som en helhet. Dermed kan *vennlig* sin betydning motiveres ut fra delene av ordet i mye større grad enn det *deilig* kan.

Analyserbarhet dreier seg om hvor lett det er for språkbrukeren å gjenkjenne delene som utgjør helheten. Her kan igjen *deilig* brukes for å illustrere. Det er ikke nødvendig å vite hva *dei* betyr for å forstå at ordet består av *dei* og suffikset *-lig*. Selv om man ikke kjenner betydningen til delene, klarer man allikevel å se oppbygningen.

Det vil også ofte være slik at språkbrukeren forventer at visse ord vil følge visse andre. Hvis man ser *en*, er det kanskje naturlig å vente at *to*, eller *av* vil komme etter. Det kan være flere ulike forbindelser som hører til det samme ordet, i dette tilfellet *en*. Disse forbindelsene ha ulik styrke, til dels uavhengig av om forbindelsene er blitt blokket eller ikke.

Dermed er det vanskelig å teste helt nøyaktig om noe er blitt en blokk, siden begrepet er graderbart, men komposisjonalt og analyserbarhet kan gi sterke indikasjoner på om noe er blitt blokket.

2.3.2 Blokking i denne oppgaven

En av er en konstruksjon det er grunnlag for å anta at gjennom repetisjon kan ha blitt blokket. Hvis det er tilfellet, vil ikke *en av* lenger være satt sammen av to enheter av språkbrukeren, men heller lagret som én samlet enhet. I norsk er hankjønnsord mer utbredt enn både intetkjønnsord og særlig hunkjønnsord. Som en konsekvens av dette vil også *en av* brukes mye mer enn *ei av* og *et av* (se figur 5, s. 78). Hvis *en av* er blitt en blokk, kan det bidra til å forklare hvorfor det i noen sammenhenger opptrer sammen med nøytrumssubstantiver.

Blokking kan være et steg på veien til grammatikalisering, men det er ikke i seg selv dette. En kompleks preposisjon som *i forhold til* er det rimelig å anta at har blitt blokket før den har blitt grammatikalisert (se Mong-Nybo 2016). Samtidig er det ikke slik at hvis noe er blitt blokket, så er det nødt til å på et senere tidspunkt bli grammatikalisert, selv om det er en mulighet. Selv om det på nåværende tidspunkt er lite som tyder på at utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv er et resultat av grammatikalisering, er det likevel en mulighet for at dette kan bli en relevant faktor senere tidspunkt.

2.4 Grammatikalisering

Grammatikalisering er et utfordrende tema å ta for seg. Det er omfattende og sammensatt, og det er til dels stor uenighet innad i feltet. Lehmann (2015: 11) trekker fram at grammatikalisering er et litt uheldig begrep på grunn av blant annet de flere ulike betydningene som *grammatisk* har. Allerede ved begrepet er det altså utfordringer når grammatikalisering skal defineres. Som jeg vil komme tilbake til i 6.2.4, mener jeg det ikke er grunnlag for å påstå at *en av* + nøytrumssubstantiv er grammatikalisert på nåværende tidspunkt. Det kan allikevel være slik at hvis konstruksjonen sprer seg ytterligere, og til andre typer substantiver enn der den er mest brukt i dag, er det mulig at det kan bli grammatikalisering, og derfor er grammatikalisering en relevant del av mitt teoretiske grunnlag.

Hopper & Traugott (2003) har en todelt definisjon av grammatikalisering. Først definerer de det som et begrep for språkendringen som skjer når et ord mister leksikalsk betydning og får en mer grammatisk betydning, og videre som et rammeverk for å beskrive nettopp denne språkendringen (Hopper & Traugott 2003: 18). Det er primært den første delen av definisjonen jeg vil fokusere på, siden den siste delen er mindre vesentlig for mitt formål.

En sentral antagelse innenfor grammatikalisering, kalt unidireksjonalitetshypotesen, er at utviklingen kun går én vei, fra leksikalsk til grammatisk. Et ord kan altså miste sitt leksikalske innhold, men det kan ikke få det (Hopper & Traugott 2003: 99). Samtidig er ikke dette en hypotese det er fullstendig enighet om. Det er bred enighet om at det finnes unntak fra unidireksjonalitetshypotesen, blant annet går Hopper & Traugott (2003: 131) gjennom noen moteksempler mot hypotesen. Samtidig er det uenighet om hvor mange disse unntakene er, som Campbell (2001: 125) understreker.

Når det foregår grammatikalisering, kan det skje endringer i alle språkets nivåer, syntaktisk, morfologisk, fonologisk og semantisk. Morfosyntaktisk endring er ofte dekategoriisering (Hopper & Traugott 2003: 107). En form mister morfologiske og syntaktiske egenskaper som den hadde trengt for å være et fullverdig medlem av kategorien den tilhørte.

Et klassisk eksempel på grammatikalisering i norsk, som har gjennomgått endringer på morfosyntaktisk nivå, er preposisjonen *hos*, som har utviklet seg fra det norrøne substantivet *hús* (Bokmålsordboka 2021). Preposisjoner er mer grammatiske enn substantiver, og kan blant annet ikke bøyes i tall og bestemthet, slik substantivet kan. Tilsvarende kan det også skje endringer på fonologisk og semantisk nivå. Fonologisk endring er typisk bortfall, og

semantisk endring er typisk semantisk bleking, at semantikken på et vis blir mer «abstrakt» enn tidligere.

Lehmann 1985 presenterer tre kriterier for grammatikalisering, desemantisering, økt obligatorikk og redusert variabilitet⁴. Av disse tre er særlig økt obligatorikk relevant i sammenheng med *en av* + nøytrumssubstantiv. Økt obligatorikk kan i denne konteksten forstås som generalisering, og generalisering er ofte grammatikalisering, som for eksempel Askedal (2000: 207) vil hevde. Denne prosessen fører til en utjevning av forskjeller mellom elementer i et paradigme. Hvis det hypotetisk skulle blitt *en av* i alle sammenhenger, i stedet for *en av*, *et av* og *ei av* avhengig av hvilket substantiv som følger, forsvinner kontrasten mellom de ulike genuskategoriene, og det vil bli likt for alle. Det blir altså en tap av kontrast mellom det som tidligere har vært ulike typer substantiver.

Grammatikalisering er, som nevnt innledningsvis, et omstridt emne. Blant annet stiller Campbell (2001: 113) spørsmål ved hvilken forklaringsverdi grammatikalisering egentlig har. Han hevder at grammatikalisering baserer seg på andre språkendringsprosesser, som eksisterer uavhengig av grammatikalisering, og som forklarer det samme som grammatikalisering ønsker å forklare. Det har kommet mye kritikk mot grammatikalisering etter dette, og som hvilken som helst annen teori innenfor språkvitenskapen kan grammatikalisering medføre visse utfordringer.

Selv om det til dels er uenighet om i hvilken utstrekning grammatikalisering spiller inn på språket, vil nok de fleste si seg enige i at grammatikalisering forekommer. Dette delkapittelet har ikke tatt for seg alt som er viktig med grammatikalisering, men det som jeg har vurdert som mest relevant i min kontekst, i kombinasjon med en generell introduksjon som er nødvendig for å forstå konseptet.

2.5 Om bruk av hierarkier i språkvitenskapen

Kongruenshierarkiet og animathetshierarkiet er to veletablerte hierarkier i språkvitenskapen. De har til felles at de begge er påstander basert på observert språkbruk, som er satt i sammenheng (Corbett 2010: 192). Denne typen hierarkier sier noe om hva man kan forvente basert på systematisering av tidligere funn og hva man har sett skje i andre språk og ved andre anledninger.

⁴ Oversettelsene er lånt fra Enger & Haugen 2017

2.5.1 Kongruenshierarkiet

Kongruenshierarkiet er en hypotese med stor støtte i empirien, og har som utgangspunkt at semantisk og syntaktisk kongruens ikke er tilfeldig fordelt. Det er grunn til å anta at et system i hvordan de ulike typene kongruens fordeles (Enger & Haugen 2017: 49). De ulike posisjonene kongruens kan opptre i, fordeles slik i hierarkiet:

Attributiv < predikativ < relativpronomen < personlig pronomen

Figur 1: kongruenshierarkiet (Corbett 1991: 226)

Skillet mellom syntaktisk og semantisk kongruens er ikke alltid like enkelt, men det er ofte mulig å skille mellom kongruens som samsvarer med formen til kjernen (de «rent grammatiske egenskapene», i isolasjon), og kongruens som samsvarer med kjernens betydning eller referanse. Et eksempel på dette, hentet fra Corbett 2006 er skillet mellom *the committee has decided* (syntaktisk) og *the committee have decided* (semantisk)⁵. Dette er et skille som er relevant å benytte når det er flere ulike muligheter, slik som i dette eksempelet. I de fleste tilfeller vil de semantiske og formelle egenskapene samsvare (Corbett 2006: 155).

Der det er mulighet for både semantisk og syntaktisk kongruens, vil det ifølge hierarkiet bli slik at hvis semantisk kongruens er mulig på et gitt punkt i hierarkiet, skal den samme kongruensen også være mulig lenger til høyre i hierarkiet. Det er derimot ikke gitt at semantisk kongruens vil være mulig lenger til venstre. For eksempel vil semantisk kongruens ved attributiv posisjon tilsi mulighet for semantisk kongruens i predikativ posisjon. Semantisk kongruens ved predikativ posisjon vil derimot ikke automatisk tilsi at det er semantisk kongruens ved attributiv posisjon, selv om det er mulig (Corbett 2010: 2).

Kongruenshierarkiet kan også være et nyttig verktøy for å forstå hvordan genusendring foregår, siden «gender change regularly starts from the rightmost position on the Agreement Hierarchy.» (Corbett 1991: 248). Hierarkiet er ofte knyttet til topologisk avstand, i mitt tilfelle avstand fra substantivet. Samtidig er det også, og minst like mye, knyttet til syntaktisk funksjon og struktur. Det kan godt være større avstand, topologisk, mellom attributt og kjerne, enn mellom kjerne og predikativ, for eksempel i en setning som *denne interessante, tankevekkende boka er din*. I min sammenheng er likevel ikke dette så

⁵ Et alternativ til skillet mellom syntaktisk og semantisk kongruens er det mellom leksikalsk og referensiell (Dahl 2000: 105). Det kan være gode argumenter for Dahls distinksjon, men ettersom Corbetts syn ser ut til å ha fått mer gjennomslag, skal jeg holde meg til begrepene syntaktisk og semantisk.

relevant. Attributiv kongruens er NP-intern, mens predikativ og pronomenkongruens er NP-ekstern. Når determinativet ikke er i den attributive, nære stillingen, er det større distanse til substantivet. Generelt gir mer avstand fra kjernen større fleksibilitet og større rom for variasjon i bruk. Vi kan glemme hvilket ord vi har brukt, selv om vi fortsatt husker selve referenten. Ifølge Corbett 1991 er det mulig at endringer i genussystemet kan knyttes til nettopp slik avstand. Et eksempel på dette kan være et utsagn som '*Det vitnet var noe av det verste jeg har hørt i en rettsal. Racistisk, uhøflig, ja direkte dum*'. Her tilsier kongruensreglene at adjektivet *dum* skulle vært samsvarsbøyd med substantivet *vitne* i intetkjønnsformen *dumt*, men her er *dum* mye mer sannsynlig. Corbett kaller denne typen substantiver som *vitne* er i denne konteksten, for «hybrid nouns», eller hybridsubstantiver (Corbett 1991: 225). Dette er når et substantiv har et ikke-konsistent kongruensmønster, og i gitte situasjoner kan kongruere som her i både intetkjønn og i hankjønn eller hunkjønn.⁶

2.5.2 Animathethierarkiet: genus og animathet

Enger 2004a hevder at det ikke er verken overraskende eller tilfeldig at det er akkurat hankjønn og hunkjønn som faller sammen i typiske situasjoner i genusendring i norsk, siden disse henger tettere sammen enn de gjør med intetkjønn. I bokmål og i mange dialekter blir pronomen som *den/denne* brukt samlet når det gjelder både hunkjønn og hankjønn sammenlignet med *det/dette* som brukes kun ved intetkjønn. I bokmål gjelder dette også ved adjektiver, hvor det i stor grad kun er felleskjønn og intetkjønn, med unntak av adjektivet *liten/lita/lite* hvor hunkjønn kan ha en egen form. I nynorsk, og en del dialekter, finnes det eksempler hvor andre adjektiver også kan ha en egen hunkjønnsform. Et eksempel på dette er adjektivet *open*. Dette adjektivet kan ha den egne hunkjønnsformen *opi*⁷ i tillegg til den mer vanlige formen *open*, som er felles for hunkjønn og hankjønn (NRG 1997: 370).

Hankjønn og hunkjønn er også de «animate genus» (Enger 2004a: 132). Animate substantiver er altså primært hankjønn og hunkjønn, mens mindre animate substantiver stort sett er intetkjønn (selv om det finnes mange inanimata som ikke er intetkjønn). Dermed kan det semantiske skillet mellom felleskjønn og nøytrum bli styrket når hankjønn og hunkjønn faller sammen. Resultatet blir en sterkere kontrast mellom disse to gruppene.

⁶ I praksis er det svært mange norske substantiver som faller inn under kategorien hybridsubstantiv, og hybridtermen er ikke uproblematisk. Det finnes andre innfallsvinkler til Hybridtermen enn Corbetts, se for eksempel Engers parafrasering av Dahl (Enger 2001: 166). Jeg holder allikevel fast på Corbetts definisjon av termen videre.

⁷ I nynorsk var *opi* egen hunkjønnsform frem til 2012, så det er ikke lenger offisiell rettskriving, og sideformene er avskaffet.

I mange språk kan hvilket genus et ord hører til, i større eller mindre grad være styrt av hvor levende, eller besjelet, ordet eller ordets referent er, det vil si hvor animat det er. Animathet kan altså brukes til en slags klassifisering, eller rangering av ord basert på hvor levende man regner med at et ords referent er. Animathet kan påvirke og komme til uttrykk i språket på ulike måter. I norsk kan animathet brukes til å inndelegge substantiver på og dermed si noe om hvor levende eller bevisste substantivenes referenter er. Vi regner et menneske som mer bevisst enn et dyr, og dermed som mer animat.

Animathetshierarkiet er en måte å inndelegge ord eller ordenes referenter i animathet på. Det er en hierarkisk klassifisering. Typologisk forskning har vist at animathetshierarkiet er relevant for flere ulike typer språklige fenomener (Corbett 2000, Comrie 1989). Det finnes ulike varianter av hierarkiet, med nyanseforskjeller avhengig av hva man er interessert i å undersøke.

En forenklet versjon av animathetshierarkiet kan se slik ut:

Mennesker

|

Dyr

|

Ikke-animate håndgripelige objekter

|

Abstraksjoner og masser

Figur 2: animathetshierarkiet, hentet fra Enger & Nessel (2011: 194)

Hvor noe plasseres på animathetshierarkiet, sier ikke nødvendigvis så mye om hvorvidt det faktisk er animat. Selv om i stor grad er korrelasjon her, vil plassering i en del tilfeller heller si noe om vår opplevelse av hva som er animat og ikke. Det er i større grad basert på språkbrukernes intuisjon, eller konseptualisering, av hvor animat noe er. Et eksempel på dette kan være at favorittkosedyret fra da man var barn, som i realiteten er fullstendig inanimat, for mange språkbrukere vil være høyere på animathetshierarkiet enn det for eksempel gjær vil være (Enger & Haugen 2017: 49). Slik er det på tross av at gjær er levende, selv om vi kanskje ikke tenker på det slik. Slike eksempler understreker hvor varierende konseptet animathet kan være, og at både personlige og kulturelle faktorer spiller inn. Dette påvirker

også hvordan animathet spiller inn på språkbruken. Det er derfor i mange tilfeller nyttig å se på hierarkiet som trappeaktig, og ikke kun som et skille mellom animat og inanimat. Ellers kan mange nyanser forsvinne, og hierarkiet vil dermed også bli mindre likt hvordan språkbrukere faktisk forholder seg til animathet, siden man i praksis forholder seg til mange av disse nyansene.

Animathetshierarkiet begrenser hvordan en rekke diakrone endringer utvikler seg i språket. Den diakrone språkutviklingen beveger seg typisk ovenfra og nedover i animathetshierarkiet, men ikke alltid (Enger & Nettet 2011: 194). Ifølge Enger & Nettet kan utviklingen altså bevege seg i begge retninger i hierarkiet, men som med kongruenshierarkiet kan det ikke hoppes over noen trinn i hierarkiet. Det har en naturlig forklaring at utviklingen som regel er ovenfra og nedover. Det er enklere å tildele inanimate objekter menneskelige egenskaper enn motsatt. Vi sier heller *foten av et fjell* enn *knuten av et menneske*. Dette samsvarer også godt med teorigrunnet mitt. Kognitiv lingvistik betoner at grammatikken er antroposentrisk, og at det er mennesket som står i sentrum. Også når det gjelder genus, er det klart mest utbredt at utviklingen beveger seg ovenfra og ned, altså i den ‘vanlige’ retningen.

Hvor substantiver plasseres i animathetshierarkiet, har noe å si for hvordan de oppfører seg. Som nevnt innledningsvis regnes hankjønn og hunkjønn som mer animate genus, mens intetkjønn regnes som en kategori med mer inanimate ord. Når da mer animate intetkjønnsord, som for eksempel *barn*, får ‘feil’ genus i enkelte situasjoner, som ved *en av barna*, er en mulig forklaring om det kan skyldes nettopp hvor ordets referent er plassert på animathetshierarkiet.

2.5.3 Hierarkienes forklaringsverdi

Corbett 2010 er tydelig begeistret for mulighetene som ligger i ulike typer hierarkier. Han peker på styrker og fordeler med en slik innfallsvinkel til språkforskning, og han trekker også frem eksempler på ulike typer hierarkier innenfor språkvitenskapen. Corbett beskriver hierarkier som et kraftig teoretisk verktøy, og mener disse muliggjør spesifikke påstander om mulige språk (Corbett 2010: 191). Han hevder slike hierarkier har forklaringssevne, men dette er det ikke enighet om. Josefsson 2014 innvender at hierarkiene i seg selv ikke har forklaringsverdi, og at det ikke alltid er like enkelt å trekke paralleller fra hierarkiene og til det språklige fenomenet man undersøker. «There is no reason to doubt Corbett’s observation from a typological ‘helicopter’ perspective, or from a diachronic perspective. However, it is hard to

understand how this would explain the agreement pattern on pancake sentences.» (Josefsson 2014: 442). Josefsson har et poeng i at kongruenshierarkiet er ‘internlingvistisk’, altså at ikke i noe særlig grad relaterer til noe utenfor sitt domene. Med Faarlunds perspektiv på forklaringsbegrepet som utgangspunkt (se 2.1), vil forklaringsverdien til hierarkiene bli svekket. Samtidig er det som nevnt etter mitt syn problematisk å ha et så restriktivt syn på hva som er en gyldig forklaring. Her er det relevant å trekke inn Dyviks forklaringssyn (også 2.1), for det blir veldig få forklaringer igjen i lingvistikken med et så strengt forklaringsbegrep.

Det er som nevnt i 2.1 en del uenighet om hva som er en teori og hva som videre har forklaringsverdi. Bruk av hierarkier er et konkret eksempel på hvordan denne uenigheten kan komme til syne. Selv om det finnes gode innvendinger mot visse måter å bruke hierarkiene på, vil jeg videre legge meg nærmere Corbett (og Enger & Haugen 2017, Enger & Nettet 2011) sitt syn på hierarkiene, fordi jeg mener de kan være nyttige for å forstå utviklingen av *en av* + nøytrumssubstantiver.

2.6 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg tatt for meg de mest sentrale begrepene og konseptene for min videre analyse av *en av* + nøytrumssubstantiv. Dette har vært blokking, grammatikalisering og kongruens- og animathetshierarkiet. Innledningsvis drøftet jeg også begrepene teori, forklaring og beskrivelse som et bakteppe for videre teori. I neste kapittel vil jeg gå videre til tidligere forskning, som til en viss grad bygger på det teoretiske bakteppet.

3 Tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg presentere tidligere forskning jeg har vurdert som relevant for denne oppgaven. Litteraturen på de fleste felter er overveldende, og det vil alltid være nødvendig å gjøre et utvalg på bekostning av annet.

Mye avgjøres av hva som er tilgjengelig som omhandler det samme temaet som min oppgave. Innenfor genusforskning generelt er det gjort mye, og jeg har valgt å fokusere primært på forskning på endringer i det norske genussystemet, siden dette ligger tett inntil mitt eget tema. Om akkurat *en av* + nøytrumssubstantiver er det skrevet lite. Videre er det også relevant å ta hensyn hvilke jeg oppfatter som innflytelsesrike innenfor de ulike feltene jeg undersøker.

Jeg vil vektlegge tidligere forskning som er gjort knyttet til endringer og tap i genussystemet, genustilordning og spesifikt knyttet til *en av* + substantiv og *en av* + nøytrumssubstantiv. I 3.1 vil jeg se på genuskongruens, i 3.2 på genusendringer i Skandinavia, primært i Norge, og i 3.3 på litteratur om *en av*. I 3.4 vil jeg gi et raskt overblikk over genustilordning.

3.1 Om genuskongruens

Hva som er riktig og gal språkbruk, er et sammensatt spørsmål. Hvis noe brukes av språkbrukerne og vurderes av disse som akseptabelt, er det vanskelig å påstå at det er galt, selv om det tilsynelatende strider med grammatikken. Et eksempel på dette er såkalte pannekakesetninger, hentet fra Enger 2004b.

(5) *Pannekaker er godt.*

Eksempel 5 er en setning som tilsynelatende bryter med kongruensreglene, selv om de aller fleste vil være enige om at det er en grammatisk akseptabel setning. Siden substantivet står i flertall, skulle all grammatisk logikk tilsi at det predikative adjektivet også skal være i flertall. Allikevel opplever vi eksempel 5 som helt korrekt.

Det er nettopp denne generelle utfordringen Knudsen 1973 tar tak i, når han undersøker «hvor langt kongruenskravet gjelder, hevder seg, og blir respektert når adjektivet opptrer utenfor den attributive, tette forbindelse med et substantiv (...)» (Knudsen 1973: 186). Løftet til et mer generelt plan, er poenget her at kongruens må ses på som det som produseres av kongruensregler, uavhengig av om det regnes som riktig eller galt ifølge rådende regler,

som også er det Anderson (1992: 105) går langt i å hevde. Hvis de tilhørende ordene kongruerer annerledes enn det grammatikernes regelbok forutsier, er det reglene som må endres, ikke språket. Inspirert av Knudsen og Anderson 1992 hevder Enger 2004b det samme. Med utgangspunkt i såkalte pannekakesetning argumenterer han for at man da antar at det er en kongruensregel som krever nøytrum i den situasjonen, selv om dette er uventet. Når man ser konsekvente brudd på kongruensreglene, er det dermed rimelig å anta at det ikke egentlig dreier seg om brudd, men heller at kongruensreglene ser annerledes ut enn ventet. Hva som er «feil» språkbruk, er relativt. Grammatikken skal beskrive språket slik det er, språket skal ikke rette seg etter grammatikken.

Knudsen er her opptatt av tilfeller av kongruens der adjektivet «opptrer utenfor den attributive, tette forbindelse med et substantiv» (Knudsen 1973: 187). I likhet med *Svenska Akademiens grammatik* (SAG bind 3: 106) går jeg ut fra at *en av* + substantiv er å regne som attributivt til substantivet, selv om det ikke er en like tett forbindelse mellom determinativet og substantivet som ved *en* + substantiv. Selv om Knudsen tar opp adjektiver, er tankene hans om kongruens også relevante for determinativer, som er det vi ser på her. Knudsen tar her tak i en mer generell problemstilling knyttet til hva som regnes som riktig og gal språkbruk, og det er aktuelt også når det gjelder *en av* + nøytrumssubstantiv.

En av + nøytrumssubstantiv kan i utgangspunktet ses på som et eksempel på inkongruens. Et alternativ til å se på det som inkongruens kan være å adoptere Knudsens syn på hva som regnes som riktig kongruens og ikke. Det kan da istedenfor ses på som et resultat av at kongruensreglene for noen språkbrukere i noen situasjoner her åpner for maskulin form i slike fraser. Istedenfor å se på *en av* + nøytrumssubstantiv som en kongruensfeil, blir det da heller et alternativ å gå ut ifra at det for noen, i gitte situasjoner, er dette kongruensreglene krever.

3.2 Genusendringer i Skandinavia

Endringer i genussystemet i norsk har de siste årene blitt undersøkt av flere. Primært har fokuset ligget på tap av hunkjønn i flere ulike dialekter over hele landet (se 1.1). For en god del språkbrukere har det gått så langt at de enten i skriftspråk, muntlig eller begge har et todelt genussystem med *genus commune*, felleskjønn, og intetkjønn (NRG 1997: 151).

At hunkjønn svekkes eller forsvinner helt, er ikke et nytt fenomen i de skandinaviske språkene. Enger 2004a undersøker genusendring hvor «(g)ammalt maskulinum og gammalt

femininum faller sammen til ett genus, som formelt ser ut som det gamle maskulinum» (Enger 2004a: 127). Han trekker her et skille mellom konservative og innovative varianter av nordisk. Norske dialekter (med unntak av bergensdialekten) regnes som konservative varianter, mens det danske og svenske standardspråket her regnes som innovative. Dansk og svensk standardspråk og bergensdialekten har altså to grammatiske genus, mens andre norske dialekter tradisjonelt har tre. Tradisjonelt er det flere svenske dialekter som har beholdt hunkjønn nesten opp til våre dager. Dette gjelder blant annet i Jämtland, Värmland og Österbotten (Pamp 1978). Det finnes også danske dialekter med femininum, selv om dette er mindre utbredt enn i Sverige.

Samtidig er det klart at hunkjønn lenge har blitt svekket også i mange norske dialekter. Det er for eksempel begrenset i hvor stor grad hunkjønn har egne bøyingsformer i en god del ord i norsk (se 2.5.2). Denne utviklingen stemmer godt med de generelle tendensene man tidligere har sett i andre, mer innovative skandinaviske fastlandsspråk. Det er altså ikke overraskende at utviklingen ser slik ut.

3.2.1 Reduksjon i genussystemet i norsk

Bergen er det mest kjente og etablerte eksemplet på et redusert genussystem i Norge. Talemålet i Bergen regnes av mange som et togenussystem, som blant annet NRG (1997: 152) påpeker.⁸ Bergen skiller seg fra andre steder i Norge hvor man etter hvert også kan se tendenser til togenussystem, fordi det er andre årsaker til at genussystemet er blitt slik, og fordi det er en mye eldre utvikling. Bergensdialekten skiller seg fra talemålet i de omkringliggende områdene, og togenussystemet i Bergen er primært et resultat av språkmøter som et resultat av handel og innvandring i den første halvdel av 1000-tallet (Mæhlum & Røyneland 2012: 98–99). Den prosessen er dermed ikke helt sammenlignbar med utviklingen som skjer i genussystemet i dag, selv om det er klare paralleller med tanke på språkkontakt.

Slik har det altså vært lenge i Bergen, og det finnes mange eldre observasjoner av det uvanlige genussystemet i byen, for eksempel poengterer Western (1921: 396) at Bergens talemål ikke har hunkjønn. I nyere tid har man sett at det har skjedd endringer i genussystemet i andre deler av Norge, dog av litt andre årsaker enn i Bergen, selv om kontakt har spilt en rolle i begge tilfeller. Lødrup 2011 undersøker tilstanden i Oslo-dialekten, hvor han gjennom en korpusundersøkelse finner at grammatisk hunkjønn er svært svekket og på vei ut av Oslo-dialekten. Lødrup tar utgangspunkt i Hocketts genusdefinisjon, og sammenligner forekomsten

⁸ Jeg minner om at jeg her holder pronomeren utenfor.

av feminine kongruensformer i NoTa-Oslo-korpuset med samme søk i Nordisk dialektkorpus. Gjennom denne sammenligningen mellom Oslo og et utvalg norske bygder fant han at det er svært lite bruk av hunkjønn i NoTa-Oslo (Lødrup 2011: 130).

Rodina & Westergaard 2015 gjennomførte to eksperimentelle studier i Tromsø, som også bygger på «apparent time» (se 1.3), som tyder på at man der er i ferd med å gå fra et tregenusssystem til et togenussystem. De sammenlignet forekomsten av feminin genuskongruens i ulike aldersgrupper og fant at det var betydelige forskjeller mellom gruppene. Dette tyder på at det er en pågående endring i genussystemet der hunkjønn er i ferd med å forsvinne (Rodina & Westergaard 2015: 145).

Inspirert av Rodina & Westergaard gjorde Busterud et al. 2019 samme type undersøkelse i Trondheim og fikk lignende resultater. I Trondheim var både barn og voksne påvirket av endringen, og utviklingen var kommet lenger enn i Tromsø (Busterud et al. 2019: 141). Basert på dette konkluderer Busterud et al. med at utviklingen foregår flere steder i landet, i flere ulike dialekter. Disse to studiene peker i samme retning, og samsvarer også med tidligere utvikling i andre skandinaviske språk.

Det er naturlig å spørre seg hvorfor det er hankjønn som substantiver endrer genus mot når det skjer forandringer. Et mulig svar er at hankjønn og hunkjønn har hatt likere bøyingsparadigmer enn det hunkjønn og intetkjønn har, også tidligere i endringsprosessen.

(6) *ein bil - bilen - bilar - bilane*

ei jente - jenta - jenter - jentene

eit hus - huset - hus - husa

Som eksempel 6 illustrerer,⁹ er bøyingsparadigmene for hankjønn og hunkjønn i flertall svært like. Når avstanden mellom paradigmene blir mindre, er det også mer naturlig at en endringsprosess vil begynne der.

Det er også et relevant poeng at hankjønn er mer typefrekvent enn det hunkjønn og intetkjønn er. «The Matthew effect», Matteuseffekten¹⁰, er et begrep myntet av Robert Merton i 1968 som tar for seg at hvor utbredt noe er, kan påvirke hvordan det utvikler seg videre. Det

⁹ Jeg har her valgt et eksempel på nynorsk siden et eksempel på bokmål vil illustrere poenget med et eksempel som allerede er ekstremt nære slutten på endringsprosessen.

¹⁰ Navnet er en hentydning til Matteus 13:12 «For den som har, skal få, og det i overflod. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han har.».

blir mer av det som allerede er utbredt, og mindre av det som allerede er svekket. Det er vanlig å forklare morfologisk endring delvis ved hjelp av Matteus-effekten, for eksempel sier Fertig at «(s)peakers simply prefer what they are most familiar with.» (Fertig 2013: 115). Det er mulig å trekke en parallell til det norske genussystemet her. Det er rimelig å anta at hankjønns generelle utbredelse er en sentral faktor når det velges på bekostning av hunkjønn. Spørsmålet er om det samme nå skjer også med intetkjønn, og at kanskje en av grunnene til at *en av* + nøytrumssubstantiv er utbredt, er at intetkjønn blir valgt bort fordi det er mindre utbredt enn hankjønn.

3.3 Litteratur om *en av*

Det er ikke skrevet mye om *en av* + substantiv, og enda mindre om *en av* + nøytrumssubstantiv. Videre vil jeg presentere hvordan den *Svenska Akademiens grammatik* analyserer preposisjonsattributt med *av*, før jeg ser på Vinjes (2002: 224) forklaring av forekomster av *en av barna*.

3.3.1 Preposisjonsattributt med *av*

Svenska Akademiens grammatik (SAG) tar for seg preposisjonsattributt med *av* med substantiv generelt, og ikke bare tilfeller der *en av* brukes til nøytrumssubstantiv. De ser på blant annet *mange av* + substantiv, *flere av* + substantiv i tillegg til *en av* + substantiv, og SAG er ikke opptatt av konstruksjonstypen *en av* + nøytrumssubstantiv. De har altså en mer generell innfallsvinkel enn jeg har i denne oppgaven. Allikevel er hvordan de ser på ulike konstruksjoner med *av* på, interessant også i mitt tilfelle. *En av* vil falle inn under deres mer overordnede tematikk, og hva slags konstruksjon man regner *en av* som, vil kunne påvirke hvordan man beskriver eventuelle avvik.

SAG regner *en av* + substantiv som en type ellipse, og definerer ellipse som når «huvudordet i den överordnade nominalfrasen utelämnas ofta genom ellips [...] när det kan suppleras med hjälp av huvudordet i partitivattributets nominalfras: många [cyklar] av cyklarna, [...] den andra [cykeln] av cyklarna» (SAG bind 3: 106). Det er altså når man forkorter, og at et ledd utelates fordi informasjonen er tilgjengelig et annet sted i setningen. Et eksempel på dette vil være *en (bil) av bilene*.

3.3.2 *En av barna*

Finn-Erik Vinje skrev om *en av barna* i *Moderne norsk* (opprinnelig utgitt i 1968), og var dermed tidlig ute med å omtale ulik bruk av *en av* og *et av* avhengig av kontekst. Vinje sitt primære fokus er på *en av barna*, og ikke på *en av* + nøytrumssubstantiv generelt, og han hevder korrekt bruk vil være å ytre *ett av barna* ved omtale av små barn og *en av barna* når man snakker om sine voksne barn. Han mener altså at det finnes situasjoner der determinativet *en* er riktig å velge selv om *barna* er et nøytrumssubstantiv. Videre sier Vinje at det er korrekt å si «*Karl var den eldste av barna*. Likeså: *Hver av børnene* (Jonas Lie)». Han forklarer denne forskjellen med at «(n)år felleskjønnsformer er valgt i slike tilfeller, skyldes det innflytelse fra et synonymt felleskjønnsord (*en gutt, en pike*).» (Vinje 2002: 224).

Denne forklaringen er dessverre ikke tilstrekkelig. De synonyme felleskjønnsordene *en gutt, en pike* skiller seg ikke nevneverdig fra andre, tilsvarende synonyme ord, som for eksempel *en mann, en kvinne*. Dermed burde Vinjes argument i like stor grad gjelde for voksne, som når man omtaler små barn. Dette skilte Vinje trakk opp innledningsvis, at *ett av barna* skulle brukes til å omtale små barn, og *en av barna* til å omtale voksne barn, går dermed ut. Hvis Vinje skal være konsekvent i sin argumentasjon, burde det heller være motsatt, siden han mener felleskjønnsformer velges på grunn av innflytelse fra synonyme felleskjønnsord. Dette forklarer dermed ikke forskjellen i bruk.

Et sammenlignbart eksempel finnes i tysk. Corbett undersøker en konflikt som oppstår knyttet til det tyske substantivet *Mädchen*, «jente». Dette substantivet er ifølge Corbett et hybridsubstantiv (Corbett 1991: 227) (altså et substantiv som kan ta ulike kongruensmønstre, se nærmere 2.5.1). Dette skyldes at substantivet i visse situasjoner kan kongruere i både intetkjønn og i hunkjønn, og dette skyldes at det er ulike faktorer som står i klar kontrast til hverandre knyttet til ordets genus. Siden *Mädchen* omtaler noen som er kvinnelig, tilsier det at det burde være hunkjønn, men siden det er en ung person, «not yet sex-differentiable», burde det være intetkjønn (Corbett 1991: 227–228). I tillegg vil det at ordet ender på *-chen*, typisk bety at det skal være nøytrum. Corbett forklarer dette som semantisk kongruens.

Forskjellen mellom hvordan man eventuelt omtaler voksne barn og små barn i norsk og i tysk, kan i større grad forklares gjennom semantisk kongruens. Corbett påpeker at når forskjellige tilordningsregler kommer i konflikt, vil semantiske regler ofte overstyre (Corbett 1991: 66). Kjønn er mer salient hos voksne enn hos barn, og det er naturlig å anta at dette påvirker at det eventuelt kan være forskjell på hvordan små barn omtales, sammenlignet med hvordan voksne barn omtales.

Det er en parallell herfra til hvordan man på norsk ser på ordet *barn* når det brukes i ulike kontekster. Det kan se ut til at jo eldre jenta *Mädchen* brukes om er, jo mindre sannsynlig er det at nøytrumsformen brukes, og jo mer sannsynlig er det at hunkjønnsformen blir valgt (Corbett 1991: 228). Tilsvarende tilordningskonflikter oppstår ifølge Vinje med substantivet *barn* når han, som nevnt, hevder korrekt bruk vil være å ytre *ett av barna* ved omtale av små barn og *en av barna* når man snakker om sine voksne barn. Istedenfor å kalle det semantisk kongruens, som Corbett gjør, forklarer Vinje det heller med en forklaringshypotese som bare ser ut til å gjelde for ordet *barn*. Det ville vært mer nyttig å regne det som semantisk kongruens. Det første argumentet mot Vinjes analyse er at forklaringen basert på de synonyme felleskjønnsordene *gutt/jente* ikke holder vann når man sammenligner med *mann/kvinne*. Et andre, mer generelt argument er at hvis man kan velge, vil en generell analyse alltid være å foretrekke. Semantisk kongruens vil kunne forklare mange flere ulike eksempler enn Vinjes forklaring vil. Vinjes observasjon indikerer at *en av barna* er i bruk, og har vært det en god stund. Den tyder også på at det er en semantisk forskjell mellom *en av barna* og *et av barna*. Samlet indikerer dette at utbredelsen av *en av barna* skyldes mer enn kun at språkbrukerne gjør «feil». Vinje skriver en håndbok i språkriktighet, og han sier at *en av barna* i visse sammenhenger ikke bare er mulig, men faktisk det eneste rette valget.

Denne observasjonen stemmer også godt med Knudsen 1973. Hvis det er som Vinje foreslår, er det fruktbart å ikke tenke på bruk av *en av barna* som inkongruens, men heller bare slik kongruensen er. Samtidig er det et poeng at jeg ikke umiddelbart deler Vinjes intuisjon om forskjellen mellom voksne barn og små barn. For meg kan *en av barna* brukes i begge tilfeller. I og med at jeg representerer en litt nyere form for norsk enn Vinje, er det ikke så overraskende at min intuisjon skiller seg fra hans. Vinjes intuisjon er allikevel i linje med slutningene man kan trekke basert på bl.a. Corbett, som nok heller ville sett på *barn* som et hybridsubstantiv, og på inkongruensen som semantisk kongruens.

3.4 Genustilordning

Corbett påstår at semantikken alltid vinner i en eventuell konflikt ved genustilordning (Corbett 1991: 38). Det vil si at når semantikken kommer i konflikt med andre eventuelle faktorer, som form, mener Corbett at semantikken stort sett vil komme seirende ut. At semantikk spiller en viktig rolle, er ikke en ny tanke, og heller ikke noe Corbett er alene om å mene (for eksempel Dahl 2000). Generelt går det likevel et skille mellom de som mener

semantikken spiller den viktigste rollen i tilordning, og de som er uenige i dette. Disse to hovedretningene har til felles at de begge mener genustilordning i stor grad er regelstyrt. Det finnes også mange som mener eller har ment at genustilordning i større eller mindre grad er tilfeldig, som Bloomfield (1933) og Olav Næs (1972). Som årstallene kanskje avslører, er ikke dette den ledende retningen innenfor genustilordningsforskning i dag. I dag er det større enighet om at det finnes regler for hvordan genus tilordnes. Spørsmålet er i større grad hvordan dette skjer, ikke om det skjer.

Det er utbredt enighet om at substantiver ikke er vilkårlig inndelt i ulike genus. Mange, blant dem Corbett, mener heller at det i større grad dreier seg om systematisk tilordning, hvor man lærer seg et system heller enn enkeltords genus. Corbett 1991 skiller mellom semantiske systemer og systemer der genus tilordnes basert på form. Corbett hevder det alltid vil være en semantisk kjerne i genustilordning, og at alle genussystemer dermed til en viss grad er semantiske (Corbett 1991: 8). Det er flere grunner til at Corbett vektlegger semantikken. Det finnes genussystemer som er rent semantiske. Et eksempel på dette er tamil (Corbett 1991: 8). Det finnes derimot ikke genussystemer som er helt formelle, det finnes ikke noe språk som er tamils rake motsetning. Et annet av Corbetts poeng er at semantiske regler alltid vil tas hensyn til først hvis de er i konflikt med formelle regler. Formelle regler baserer seg på morfologi og fonologi. Et eksempel på formelle regler basert på morfologi finner man i russisk, der substantiver med suffikset *-ec* er hankjønnsord, mens substantiver med suffikset *-ka* er hunkjønn. Her understreker Corbett også sammenhengen mellom semantikk og morfologiske regler, siden et russisk ord som *šotlandec* («skotte», mann), er maskulint både på grunn av suffikset, og fordi det betegner en mann (Corbett 1991: 34). Et eksempel på formelle regler basert på fonologi er hentet fra afar, et språk snakket i Etiopia og Djibouti, der substantiver som ender med vokal med aksent er hunkjønn, for eksempel *karmà* («høst»), mens andre er hankjønn, for eksempel *tàmu* («smak»), eller *gilàl* («vinter») (Corbett 1991: 51).

3.4.1 Genustilordning i norsk

I mange språk er det slik at genustilordning er basert på både semantikk og form. Slik er det blant annet i både norsk og tysk. At det norske genussystemet er preget av både semantikk og form, understreker Trosterud 2001, som forsøker å systematisere hvilke faktorer som spiller

inn når genus har blitt tilordnet i norsk. Trosterud argumenterer for at tilordningen styres av en blanding av både semantiske, morfologiske og fonologiske faktorer.

Det er blitt gjort mye innenfor norsk genusforskning etter Trosterud, men hans idé om at maskulin er default, gjør ham særlig relevant i denne sammenhengen. Han argumenterer for at det er maskulin som er default-genuset i norsk, som vil si at det er maskulin er det minst markerte, eller umarkerte genuset (Trosterud 2001: 29).

Default er et omstridt tema, og i tillegg kan det være litt komplisert på norsk i og med at det mest typefrekvente genuset, hankjønn, er det samme som det argumenteres for at er default. Det kan dermed være litt utfordrende å holde de to fra hverandre.

Blant annet er Kilarski 1997 svært kritisk til hypotesen om umarkert genus som Trosterud tar utgangspunkt i. Ifølge Kilarski er umarkert genus en tiltalende idé, men han mener det er noen store innsigelser mot dette, og påpeker at default ikke forklarer noe som ikke kan forklares gjennom andre teorier. Kilarski sier avslutningsvis at «(t)he unmarked gender, used to account for these rules, strongly appears to be an example of a dustbin category of no descriptive or explanatory power.» (Kilarski 1997: 97), som nok er litt vel krast, men illustrerer de steile frontene på temaet.

Default er verdt å nevne, og det er som illustrert her uenighet om det skal brukes eller ikke. Jeg vil ikke ta stilling til denne debatten, og vil videre vektlegge typefrekvens fremfor default, som jeg vurderer som mer nyttig for denne oppgaven. Det er flere årsaker til dette. Typefrekvens er relativt håndterlig å finne frem til, mens default er mer avhengig av analyse. Videre passer typefrekvens godt med kognitiv lingvistikk. Svært generelle defaulter kan også fort få problemer, og det kan ofte være mer nyttig med mer lokale generaliseringer, som for eksempel Trosterud 2001 benytter seg av, selv om han som nevnt har som utgangspunkt at hankjønn er default i norsk. Det er derfor klare fordeler for å i større grad legge vekt på typefrekvens enn default for meg.

Genustilordning, typefrekvens og default er relevant nettopp fordi hankjønn står så sentralt i det norske genussystemet i dag. Det er mot hankjønn det ser ut til at de fleste endringer fører, og også i denne oppgaven er det fra intetkjønn og mot hankjønn det utvikler seg når *en av* + nøytrumssubstantiv dukker opp der det skulle ha vært *et av* + nøytrumssubstantiv, uansett om man vil kalle det endring eller variasjon.

3.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gått igjennom tidligere forskning som er relevant for denne oppgaven. Jeg har sett på litteratur knyttet til genuskongruens, i tillegg til om genusendringer i Skandinavia og hovedsakelig i Norge. Videre har jeg gått gjennom den begrensede litteraturen som finnes om *en av* og særlig om *en av* sammen med nøytrumssubstantiv. Til slutt er det en rask gjennomgang av forskning om genustilordning, særlig i norsk. I det neste kapitlet vil jeg på bakgrunn av mine forskningsspørsmål og mitt teoretiske utgangspunkt presentere valg av metode.

4 Metode

I dette kapittelet vil jeg presentere mitt valg av metode for å samle inn data, og begrunne dette valget. Jeg vil også si noe om hvordan innsamling av data vil foregå. Prosjektets forskningsspørsmål, som jeg gjentar her fra kapittel 1, er det aller viktigste å ta hensyn til ved metodevalg.

1. Er *en av* + nøytrumssubstantiv vanligere for noen substantiver enn for andre?
2. Hvilken rolle spiller den topologiske distansen (mellom determinativ og nøytrumssubstantiv) for distribusjonen av *en av*?
3. Er de følgende faktorene relevante for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv?
 - a. Er det forskjell på nynorsk og bokmål?
 - b. Er det forskjell på skriftspråk type A og type B?
4. Er det noen argumenter for at *en av* + nøytrumssubstantiv er resultat av en tidligere eller pågående endring, og hvordan kan denne endringen eventuelt forklares?

Disse skal hovedsakelig undersøkes kvantitativt. For å kunne undersøke disse spørsmålene er det nyttig med større mengder data, som det er mulig å få fra et korpus.

4.1 Valg av metode

Mange ulike faktorer påvirker metodevalg. Forskningsspørsmålene er det viktigste å ta hensyn til. Tid og ressurser setter begrensninger for hva som er mulig å gjøre. Teoretisk utgangspunkt vil også spille inn på metodevalg. Jeg vil videre i dette avsnittet begrunne mitt metodevalg.

4.1.1 Forskningsspørsmål

Forskningsspørsmålene er det som i størst grad legger føringer for hvilken metode som velges. Utgangspunktet for oppgaven er en observasjon av at *en av* + nøytrumssubstantiv blir brukt, og er delvis basert på introspeksjon. Jeg har registrert at *en av* + nøytrumssubstantiv forekommer, og dette er noe jeg vet at bryter mot grammatikkreglene. Samtidig er dette også noe jeg mistenker at jeg både kunne ha og har produsert selv. Forskningsspørsmål 1, 2 og 3 bygger blant annet på denne observasjonen, og har til felles at de både kan og bør undersøkes kvantitativt. I denne sammenhengen er det nyttig med korpusundersøkelser.

Funnene ved forskningsspørsmål 1 vil i stor grad være utgangspunktet for det videre arbeidet, og undersøkes gjennom korpusøk. Ved forskningsspørsmål 2 vil det også være nødvendig å bruke korpus for å undersøke hvorvidt den topologiske avstanden mellom *en av* og nøytrumssubstantivet påvirker i hvor stor grad *en av* brukes. Når det gjelder forskningsspørsmål 3a, vil det være nødvendig å se på både nynorsk- og bokmålskorpus, for å sammenligne disse to. Også i 3b vil det være nødvendig å sammenligne to ulike korpus, for å få representert både den normrette, redigerte litteraturen, og den mer unormerte, uredigerte teksten.

Forskningsspørsmål 1, 2 og 3 har til felles at de med fordel kan undersøkes både kvantitativt og kvalitativt. En korpusundersøkelse gjør det mulig å kartlegge hvilke nøytrumssubstantiver *en av* er mest utbredt sammen med. De innsamlede dataene er et godt utgangspunkt for å kartlegge landskapet, og i det videre arbeidet er det nødvendig å se på konkrete treff eller grupper av treff for å få et videre innblikk. Forskningsspørsmål 4 må primært besvares gjennom en kvalitativ analyse basert på funnene i de andre forskningsspørsmålene.

4.1.2 Teoriens betydning for metodevalg

Mitt teoretiske utgangspunkt er bruksbasert teori, der språkbruken ses på som det primære (se 2.2). Innenfor bruksbasert teori ligger fokuset derfor på å undersøke språkbruken slik den faktisk ser ut. Dette er mulig å gjøre på ulike måter, og en av dem er gjennom korpus. Korpus muliggjør å undersøke større mengder med språk, som gir et bredere perspektiv. Bybee (2010: 12) understreker at «(f)or a usage-based theory, quantitative studies become extremely important for the understanding of the breadth of experience with language». Bruksbasert teori er noe mindre interessert i introspeksjon, som tradisjonelt har spilt en stor rolle innenfor den generative grammatikken, og også tidligere. Siden å velge korpus gjør det mulig å kombinere innsamling av større mengder data, og data som består av faktisk språkbruk, er det et naturlig valg.

4.2 Om korpus

Et korpus er en større samling tekster som er blitt strukturert, gjort søkbare og satt sammen etter et prinsipp. Det vil si at det ofte ligger en tanke bak hvilke tekster et korpus består av. Gjennom å søke og innsamle data fra et korpus er det mulig å gjøre språklige analyser. I dag

er de fleste korpus elektroniske. Elektroniske korpus gjør bruk mye mer tilgjengelig for flere. Det gjør også selve søkingen enklere, og muliggjør søk i en helt annen skala enn det datainnsamling i ikke-elektroniske korpus, intervjuer eller lignende gjør. De fleste korpus er basert på skriftspråk, men det finnes også talemålskorpus, der opptak av tale er blitt transkribert.

4.2.1 Fordeler og ulemper med bruk av korpus

Bruk av et korpus som allerede eksisterer er en lite ressurskrevende og relativt tidseffektiv metode sammenlignet med mange andre former for datainnsamling. Hovedarbeidet er allerede gjort. Det gir dermed mulighet til å se på mye større mengder data enn det er mulig å samle inn selv, gitt at man finner tilstrekkelig av det man leter etter i korpuset.

Dataene er også tilgjengelige for alle med tilgang til korpuset. Dette gjør det mulig for andre å gjenskape søkene som blir gjort hvis de ønsker, noe som gir stor grad av etterprøvbarehet. Det man gjør, blir med andre ord replikerbart for andre, og dette blir ofte regnet som en dyd (van Kemenade & Los 2013: 224).

Siden språket i et korpus ikke er samlet inn med et spesifikt forskningsprosjekt i tankene, er det ifølge Johannessen (2003: 149) mindre sjanse for at dataene er farget av forskerens antagelser enn ved for eksempel intervjuer. Ved å bruke korpus unngår man også problemer knyttet til introspeksjon, der man bruker seg selv som språklig kilde. I stedet baserer man seg på et større utvalg språkbrukere. Som Johannesen (2003: 136) påpeker, er det også slik at man veldig ofte kan tro at man bruker språket annerledes enn man egentlig gjør. Ofte vet man jo hva som er normativt riktig, og dette kan legge føringer.

Korpus er som regel grammatisk taggede, som betyr at det for hvert ord er tilgjengelig informasjon om for eksempel ordklasse, bestemthet og så videre (Gries & Newman 2013: 265). Det gir mulighet til å søke på andre måter. Det gjør det mulig å gjøre mer generelle søk, hvor man kan søke etter spesifikke ordklasser, eller gitte ord i kombinasjon med ordklasser. Dette er en funksjon jeg selv har bruk for i mine søk, siden jeg i kartleggingsfasen ikke vet hvilke substantiver som er frekvente sammen med *en av*, og derfor må gjøre mer generelle søk basert på ordklasse og genus.

Siden jeg undersøker et relativt marginalt fenomen, er det mer interessant å se på flere menneskers språkbruk enn bare noen få. Det gir et bredere innblikk i både utbredelse og bruk. Siden det også er grunn til å lure på om *en av* + nøytrumssubstantiv kan være en språkendring, vil det være nyttig å hente data fra så mange som mulig. Dette er også knyttet til

norm-aspektet nevnt ovenfor, i og med at en bredere undersøkelse vil gi større mulighet til å undersøke med utgangspunkt i hva som normativt er riktig, og se på hvordan dette spiller inn.

En generell utfordring ved korpus er at fravær av et fenomen i korpus ikke betyr at det gitte fenomenet ikke finnes i språket. Det betyr bare at det ikke finnes i tekstsamlingen. Johannessen (2003: 147) peker på at funn fra korpus dermed kun kan brukes som positive data, ikke negative. Selv om dette stemmer, er dette et mer akutt problem fra et generativt ståsted, der negative data tradisjonelt blir tillagt større vekt enn de blir i bruksbasert teori, som for eksempel blir tydelig i generativ grammatikk tradisjonelle skepsis til korpuslingvistikk (se 2.2). Fra mitt ståsted påvirker dermed ikke dette metodens velegnethet i særlig grad.

Ikke alle korpus er tagget på en tilfredsstillende måte, eller i det hele tatt. Avhengig av hva man ønsker å undersøke, er det ulike funksjoner man trenger fra et korpus. For meg er det nødvendig å kunne søke på spesifikke ordklasser, som substantiver, og også gjerne å kunne spesifisere genus eller tall i søket. Informasjon om kilde og sjangertilhørighet er også nødvendig for problemstillingene i denne oppgaven.

Bruk av elektroniske korpus er en ny metode, men det betyr ikke at tidligere utviklede metoder ikke har sine fordeler. Det er et poeng at språkproduksjon aldri er uavhengig av intuisjon, heller ikke i korpus. Språkbrukernes intuisjon vil alltid spille inn på språkproduksjonen. Språkbrukerne må nødvendigvis også ha brukt sin intuisjon da de produserte språket som er blitt en del av korpuset. Det er imidlertid vanskelig å hente ut noe mer, utfyllende informasjon, eller stille oppfølgingsspørsmål ved bruk av korpus, hvis det skulle vært nødvendig eller ønskelig. Ved korpusbaserte undersøkelser kan derfor intuisjon og andre kvalitative metoder være gode tillegg. Samtidig gjelder det jo for de fleste metoder at de med fordel kan suppleres, så dette er ikke unikt ved korpus.

Korpus kan fungere godt både kvantitativt og kvalitativt. Det er gode muligheter for replikering av resultater. Samtidig har korpus også sine begrensninger. Det er som alltid viktig å være kritisk til de funn som gjøres, og det er ikke alltid like gode muligheter til å trekke konklusjoner basert på negative data. Det er også nødvendig å manuelt kontrollere dataene, siden feil med tagging og lignende kan være til stede.

For eksempel dukker *en av øyas* og *en av Europas* opp på listen over nøytrumssubstantiver som brukes flest ganger sammen med *en av* (se tabell 1). Disse treffene hører ikke til på lista av flere årsaker, det er ikke substantiver bøyd i bestemt form flertall, og for eksempel *øy* er et felleskjønnssubstantiv i bokmål. Her er det verdt å nevne at *øya* er

godkjent som bestemt flertall av intetkjønnsordet *øye*, men en gjennomgang av treffene for *en av øyas* i HaBiT viser at det er *øyas* som i *en øy* og ikke som i *et øye* som er betydningen.¹¹

4.2.2 Talemålskorpus og skriftspråkskorpus

Talespråkskorpus er ofte betydelig mindre omfattende enn skriftlige. Dette skyldes at talespråkskorpus generelt er mer tidkrevende å utvikle og det blir dermed fort dyrt. Det er også flere utfordringer med hensyn til personvernet til deltagerne (Johannessen 2003: 143). Skrift kan i større grad behandles, tagges og lastes inn i korpus automatisk. Dette gir både enklere forutsetninger for å lage skriftspråkskorpus, og det gjør også at de enkelt kan bli mye større.

Størrelsen på korpus påvirker i stor grad hva slags søk det er mulig å gjøre. Generelt vil et mindre korpus også bety færre treff på marginale fenomener. Dette kan være utfordrende hvis man undersøker noe som ikke er særlig utbredt. Som nevnt i 4.2.1 sier negative data fra korpus oss ikke alltid så mye. Fraværet av et fenomen betyr ikke at det ikke eksisterer. Samtidig er også skriftlige korpus kun et utsnitt av alt mulig språk som kan produseres.

Skriftspråk er typisk mer normrett enn det muntlig språk er. Det er mye man ville sagt, som man ikke ville skrevet. Det er derfor ofte mindre variasjon i et skriftlig korpus enn i et muntlig. Det er naturlig å anta at nye innovasjoner som oppstår i det muntlige språket, vil bruke lenger tid på å dukke opp i skriftspråket. Om man velger skrift- eller talemålskorpus, påvirker dermed hva slags type språkbruk man får i søkeresultatene sine. Samtidig kan det også utvikle seg egne skriftspråkssjangre og konvensjoner som ikke har med tale å gjøre. For eksempel vil bruk av emoji ikke være særlig normrett, samtidig som det heller ikke nødvendigvis representerer talemålet til språkbrukeren. Det er også et poeng at skriftspråkskorpus kan basere seg på ulike typer språk. Som jeg vil gå nærmere inn på i avsnittet under, er noen korpus oppbygd av reviderte og publiserte tekster, mens andre består av tekst samlet inn fra internett. Ulik kontekst gir også ulikt skriftspråk. Språket i et blogginnlegg eller en melding til en venn vil være annerledes enn språket i en avisartikkel, eller i en eksamensbesvarelse. Uansett valg av korpus er det slike faktorer som vil påvirke dataene som er tilgjengelige.

¹¹ Det er 163 treff for *en av øyas* i HaBiT. En gjennomgang viser at *øyas* i alle disse treffene er brukt i betydningen *en øy*. Et eksempel på hvordan disse treffene typisk ser ut er: «Her kan man besøke *en av øyas* vakreste kirker» (HaBiT Bokmål).

4.2.3 Presentasjon av korpusene

Valg av korpus avhenger av hvilke som er best egnet til å besvare forskningsspørsmålene. Forskningsspørsmålene stiller noen krav som utelukker en del korpus. Det er nødvendig å kunne søke basert på grammatiske trekk. Det må være mulig å søke på *en av* + substantiv generelt, og også *en av* + nøytrumssubstantiv, så korpuset må være grammatisk tagget.

Det er også en klar fordel at brorparten av søkene kan gjøres i et større korpus. Siden det er et relativt marginalt fenomen som undersøkes, vil et lite korpus med få treff gjøre det vanskelig å generalisere. Videre vil jeg presentere korpusene jeg har brukt til datainnsamling.

4.2.3.1 HaBiT

Brorparten av dataene denne oppgaven baserer seg på, er hentet fra HaBiT. *HaBiT Norwegian Web Corpus 2015 (Bokmål)* (ILN 2017) består av store mengder tekst samlet inn fra internett i 2015. HaBiT finnes også i en nynorskvariant, *HaBiT Norwegian Web Corpus 2015 (Nynorsk)*, som er det første nynorskkorpuset av denne typen. Korpuset er tagget med Oslo-Bergen-taggeren (<http://www.tekstlab.uio.no/obt-ny/>). Det vil si at man kan søke etter grammatiske trekk eller egenskaper, ord, eller en kombinasjon av disse.

HaBiT (bokmål) består av 1,18 milliarder ord (3,4 millioner dokumenter), mens HaBiT (nynorsk) består av rundt 55 millioner ord (214 000 dokumenter).

At det er et så stort korpus med mange ord, gir bedre sjanse for å finne flere forekomster av det jeg leter etter. Det er også grunn til å anta at tekstene i dette korpuset er mer talemålsnære, siden det er hentet fra internett, og består av en del bloggtekst og lignende.

Siden *en av* + nøytrumssubstantiv i de fleste situasjoner fortsatt regnes som feil, er det grunn til å anta at et mer uredigert skriftspråk, som i HaBiT, vil ha flere forekomster enn det vil være i et med mer revidert tekst, noe som er en fordel for meg.

HaBiT Bokmål har også muligheten for å søke mer spesifikt enn kun grunnleggende tagging. I tillegg til å søke på ordklasser generelt, er det her også mulig å søke etter for eksempel nøytrumssubstantiver, flertallsformer og lignende. Dette gjør det mulig å snevre inn søkene enklere automatisk, og reduserer tid brukt på manuell sortering. Dette er ikke mulig i HaBiT Nynorsk.

4.2.3.2 LBK

Leksikografisk bokmålskorpus (LBK) er utviklet på Tekstlaboratoriet ved ILN. Korpuset har gode søkemuligheter. Mye informasjon er tilgjengelig, både grammatisk og som metadata, siden det i LBK er mulig å søke basert på sjanger. Korpuset er en samling bokmålstekster fra 1985 til 2013, som består av omtrent 100 millioner ord. LBK er et balansert korpus. Det betyr at det er satt sammen av ulike sjangere basert på undersøkelser av i hvor stor grad ulike typer tekster leses (ILN 2021). Disse sjangrene er sakprosa, skjønnlitteratur, aviser og periodika, upublisert materiale og småtrykk, og TV-teksting, og LBK inneholder relativt sett mye mer «velstriglet normalprosa» enn det HaBiT gjør. Korpuset er, i likhet med HaBiT, grammatisk tagget med Oslo-Bergen-taggen.

4.3 Om mine søk

Det er mange hensyn å ta ved datainnsamling. Videre vil jeg ta for meg noen faktorer jeg ser på som potensielle utfordringer i mitt datainnsamlingsarbeide, for så å gå igjennom hvordan korpussøkene mine vil se ut. Jeg vil ikke gå igjennom alle søkene, en detaljert liste over alle korpussøkene jeg har gjennomført, er tilgjengelig i vedlegg 1.

4.3.1 Determinativer

Determinativ er en ordklasse som består av undergruppene kvantorer, possessiver, demonstrativer og forsterkere (NRG 1997: 28–29). Determinativer rommer derfor ordgruppen *en, ei* og *et*, og jeg har i denne oppgaven valgt å bruke dette begrepet om disse ordene. *En/ei/et* og *ein/ei/eit* (og *én/éin, éi* og *ett/eitt*), har to hovedfunksjoner. De kan brukes både som tallord og som det som tidligere ble kalt ubestemt artikkel. For hankjønnsformen *en* er det i talespråket ofte trykkforskjell mellom disse to, og i skriftspråket aksent for kvantoren. Også nøytrums- og hunkjønnsformene har to ulike former i skriftspråket avhengig av i hvilken kontekst de brukes (NRG 1997: 224).

Selv om det er en betydningsforskjell mellom de to formene, er det ikke mulig å vite noe om hvorvidt språkbrukerne selv er klar over og vektlegger denne forskjellen i særlig grad gjennom den informasjonen som er tilgjengelig i et korpus. At en skriver ikke følger normen kan skyldes slurv eller bevisst bruk, eller uvitenhet. Det er derfor ikke i noen særlig grad mulig å trekke noen slutninger basert på dette. Det rimelige da er å ta med alle ulike forekomster.

Jeg vurderer altså forskjellen mellom disse to hovedbetydningene som lite relevant i denne oppgavens sammenheng, og vil ta med alle ulike varianter i søkene uten å skille mellom disse. Det motsatte alternativet ville vært metodisk meget betenkelig.

4.3.2 Normrett skriftspråk i korpussøk

Videre har jeg valgt å kun søke på ordboksformene av substantivene. Skrivefeil og dialektale varianter er utelukket fra søkene. Jeg forholder meg til ordboksformene av ordene, og i denne oppgaven dreier dette seg primært om bokmål, med unntak av de søkene som dreier seg om nynorsk. Dette av flere grunner. Dialektal variasjon i skriftspråk er ikke det jeg undersøker i denne oppgaven. I tillegg vil det gjøre søkingen mye mer komplisert å ikke gjøre denne avgrensningen.

4.3.3 Søkene i praksis

I dette avsnittet vil jeg gi et generelt innblikk i hvordan korpussøkene har sett ut. Jeg vil ikke beskrive alle søkene. Mange av dem er svært like hverandre, og i hovedsak er jeg mer opptatt av å presentere tankegangen bak søkene enn selve søkene. All informasjon om søkestrenger er tilgjengelig i vedlegg 1, sortert etter hvilken tabell dataene de hører til, er presentert i.

Et nødvendig utgangspunkt for all videre undersøkelse er å finne ut hvilke nøytrumssubstantiver som brukes mest frekvent sammen med *en av*. For å finne ut av dette gjorde jeg et søk i HaBiT Bokmål som så slik ut:

```
[word="En|en"] [word="av"] [tag_attr=".*nøyt.*" & tag_attr=".*fl.*" & tag="subst"]
```

Denne søkestrengen gir resultater for *en av* + nøytrumssubstantiver, og muliggjør kartlegging av hvilke nøytrumssubstantiver som dukker opp i kombinasjon med *en av*, uten å måtte søke på enkeltsubstantiver. Basert på resultatene kan HaBiTs egen frekvensfunksjon brukes til å sortere fra mest til minst frekvent for å få en liste over de mest brukte substantivene.

Her har jeg valgt å søke på `word=en`, ikke lemma, for jeg vil ha kun *en*. Lemma her vil gi *en*, *ei* og *et*, som er det motsatte av det jeg ønsker her. Jeg fortsetter derfor med denne praksisen gjennom søkene mine.

En utfordring her er at det var nødvendig å manuelt gå gjennom og sjekke alle substantivene på lista over de mest frekvente substantivene. Ikke alle som dukker opp på lista,

er nøytrumssubstantiver, og noen, som flertallsformen *studiene*, kan være både *studium* (n.) og *studie* (m.). I slike tilfeller har jeg måttet se på de konkrete treffene for det relevante ordet for å vurdere om eller hvor det skal plasseres på lista. Derfor vil treffene denne søkestrengen gir, ikke svare fullstendig til fremstillingen av de tilhørende dataene i tabell 1 (se kapittel 5). Når det gjelder *en av studiene*, viste det seg at selv om frasen var høyt på frekvenslista, var de aller fleste treffene for hankjønns-substantivet *studie*, og derfor ikke relevante i denne sammenheng.¹² Slike vurderinger har det vært nødvendig å gjøre gjennomgående i oppgaven.

For å forsikre meg om at jeg får med alle potensielle relevante treff, har jeg søkt på hvert enkelt substantiv den innledende søkestrengen gav meg på denne måten:

```
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="medlemmene|medlemma"]  
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="medlemmene|medlemma"]
```

Dette har jeg gjort for å få med alle mulige måter folk kan ha valgt å skrive ting på, jf. avsnitt 4.3.1 og 4.3.2.

For å undersøke topologisk avstand har jeg valgt å se på et intervall mellom null og tre ord mellom *en av* og (i dette tilfellet) *barna*. Dataene for null ord mellom *en av* og *barna* er allerede innhentet i tidligere søk. For å få så ryddige resultater som mulig har jeg valgt å se på et intervall av gangen. Jeg har også valgt å ikke se på flere ord imellom enn tre. Ved flere ord enn dette blir det svært mange feiltreff og en u håndterlig sorteringsjobb.

```
[lemma="en"] [word="av"] [ ] {1} [word="barna"]  
[lemma="en"] [word="av"] [ ] {2} [word="barna"]  
[lemma="en"] [word="av"] [ ] {3} [word="barna"]
```

Når det gjelder topologisk avstand, har jeg valgt å se på alle treffene for alle de 20 substantivene samlet for å se på hvordan topologisk avstand påvirker generelt, siden det ikke er så mange treff per enkeltord.

¹² I HaBiT Bokmål forekommer *en av studiene* 118 ganger. Av disse treffene vurderer jeg at totalt 116 treff brukes i betydningen *studie* (m.), og derfor ikke er relevante i min sammenheng. Ved et av treffene ser det ut som forfatteren har ment å skrive *studioene* og ikke *studiene*, og ved et av treffene er det basert på kontekst vanskelig å avgjøre om det er snakk om *studie* (m.) eller *studium* (n.). Det er uansett ingen tvil om at *en av studiene* ikke hører til i tabell 1.

Søkene i LBK er svært like de i HaBiT. Søkestrengene er til dels litt ulike, men resonnementene bak hvordan søkene er gjort, er like. Utover de konkrete søkene presentert her er videre søk svært like i utforming, og jeg lar derfor være å presentere ytterligere søk. Alle søkestrenger er lagt til i vedlegg 1, og mer utførlig informasjon rundt gjennomføring er tilgjengelig i resultat- og analysekapittel der det er nødvendig.

4.4 Kvalitativ analyse

For å kunne ta stilling til om det er noen faktorer som skiller de nøytrumssubstantivene som brukes med *en av*, fra de som ikke gjør det, er det i noen grad nødvendig å gjøre mer dyptpløyende analyser. Basert på funn fra korpus har jeg sortert nøytrumssubstantiver som står med *en av* etter frekvens, og gjort vurderinger av hvor de ulike substantivene plasseres på animathetshierarkiet. For noen substantiver er dette relativt uproblematisk, men for enkelte er det nødvendig å ta utgangspunkt i egen intuisjon (se for eksempel 6.2.2.3 om *symptom*).

Videre krever også forskningsspørsmål 4 en kvalitativ analyse basert på funnene fra de andre forskningsspørsmålene, for å forhåpentligvis kunne si noe om hvorvidt utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv er et resultat av en endringsprosess eller ikke.

5 Resultater

Jeg vil her kort redegjøre for dataene jeg har samlet inn. Mer detaljerte opplysninger om søkene vil være i vedleggene. Det vil også til dels være mer detaljert informasjon og andre opplysninger i analysekapitlene.

Alle data er hentet fra bokmål- og nynorskkorpuset HaBiT Norwegian Web 2015. Hoveddelen er fra bokmålsdelen av HaBiT, og noe er hentet fra nynorskdelen. Som nevnt i metodekapittelet er bokmålsdelen av korpuset betydelig større enn det nynorskdelen er. Dermed er det langt færre treff i nynorskkorpuset. Ved å se på relativ fordeling i stedet for antall treff håper jeg å bidra til å veie opp for dette, selv om det delvis også er som forventet at det er mindre av *en/ein av* + nøytrumssubstantiv i nynorskkorpuset. Det er også ulike muligheter for søking i de to korpusene, som påvirker hvordan søkene må gjennomføres, og dermed også resultatene. Der bokmålskorpuset har mulighet for å søke etter lemmaformer, ordklasser og lignende, er ikke det samme mulig i nynorskkorpuset. Der må det i stedet søkes etter spesifikke ord.

Tabell 1: de 20 mest brukte nøytrumssubstantivene

Tabell 1 tar utgangspunkt i de 20 mest brukte nøytrumssubstantivene, som er brukt sammen med *en av*. Altså de med antall treff, uavhengig av hvor mye et substantiv brukes generelt. Hvor mye et substantiv brukes, påvirker unektelig hvor mange treff det vil få i korpus. Jeg har allikevel valgt å plukke ut substantivene slik, av praktiske hensyn. Dataene i tabell 1 er innhentet fra HaBiT bokmålskorpus.

Fordi substantivene i tabell 1 er funnet slik, har jeg også gjort et kontrolløk (se vedlegg 2 for tabell over resultatene). Jeg gjennomførte dette kontrolløket ved å søke på *et av* + nøytrumssubstantiv, og gjøre et tilfeldig utvalg blant disse treffene. Deretter sammenlignet jeg antall treff for *en av* + nøytrumssubstantiv og *et av* + nøytrumssubstantiv for hvert enkelt substantiv. Dette kontrolløket viste at blant de tilfeldig utvalgte nøytrumssubstantivene var utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv lavere enn i tabell 1¹³, og indikerer at funnene i tabell 1 er brukbare, selv om den opprinnelige søkemethoden ikke tar høyde for i hvor stor grad substantivet brukes generelt.

¹³ Noen av nøytrumssubstantivene i kontrolltabellen i vedlegg 2 hadde høyere prosentvis utbredelse av *en av*, men dette kan i stor grad forklares på grunn av få totale treff i korpuset (se spesielt *hår* og *armbånd* i vedlegg 2).

Substantiv	<i>en av</i> + subst (antall treff)	<i>et av</i> + subst (antall treff)	% <i>en av</i>	<i>en</i> + subst (antall treff)	<i>et</i> + subst (antall treff)	% <i>en</i>
<i>Medlem</i>	282	675	29,467	121	7125	1,670
<i>Barn</i>	153	847	15,300	122	38463	0,316
<i>Høydepunkt</i>	99	1320	6,977	7	2666	0,262
<i>Sted</i>	66	536	10,963	150	85310	0,176
<i>Symptom</i>	49	199	19,758	24	3235	0,736
<i>Folk</i>	45	5	90,000	114	3362	3,280
<i>Styremedlem</i>	43	140	23,497	5	856	0,581
<i>Punkt</i>	41	547	6,973	70	10286	0,676
<i>Kriterium</i>	40	316	11,236	5	621	0,799
<i>Bilde</i>	39	1104	3,412	266	61823	0,428
<i>Offer</i>	35	188	15,695	33	3816	0,857
<i>Lag</i>	29	978	2,880	178	26628	0,664
<i>Søsken</i>	29	7	80,556	35	349	9,115
<i>Problem</i>	28	865	3,135	187	46627	0,399
<i>Mål</i>	28	1614	1,705	99	27956	0,353
<i>Alternativ</i> ¹⁴	27	563	4,576	–	–	–
<i>Kjennetegn</i>	25	223	10,081	7	1241	0,561
<i>Produkt</i>	24	231	9,412	113	17468	0,643
<i>Hjørne</i>	22	185	10,628	33	5896	0,557
<i>Frynsegode</i>	20	2	90,909	17	48	26,154

Tabell 1: prosentvise forekomster av *en av* + nøytrumssubstantiv og *en* + nøytrumssubstantiv i bokmål.

Tabell 1 viser forskjellen i bruk mellom *en av* + nøytrumssubstantiv og *en* + nøytrumssubstantiv. Det er stor forskjell blant de ulike substantivene når det gjelder hvor mye de brukes med *en av*, sammenlignet med hvor mye de brukes med *et av*. For eksempel brukes *en av medlemmene* i 29,5% av treffene, mens *en av lagene* kun brukes i 2,9% av tilfellene.

Som tabellen viser, er det allikevel stor forskjell på hvor ofte *en av* + nøytrumssubstantiv brukes, sammenlignet med hvor ofte *en* + nøytrumssubstantiv brukes. Hvis man ser på substantivet *barn*, er *en av barna* brukt i 15,3% av treffene, mens *en barn* kun står for 0,3% av treffene. Det er relativt sett langt flere treff på *en av* + nøytrumssubstantiver enn på *en* + nøytrumssubstantiv. Snittverdien for alle substantivene i

¹⁴ Her får jeg feiltreff som ligner for eksempel *en alternativ metode*, når jeg egentlig prøver å få resultater for *en alternativ* og *et alternativ*, der *alternativ* er brukt som substantiv, ikke som adjektiv. Det er tydelig at måten HaBiT er tagget på ikke klarer å skille på disse forskjellige måtene å bruke ordet. Dette er ikke en utfordring jeg har klart å løse, og jeg får heller ikke gått gjennom alle treffene manuelt. Siden jeg ikke har gått igjennom alle mine andre treff manuelt heller, så vil det heller ikke bli helt riktig å gjøre det her, selv om det hadde vært mulig. Dette søket skiller seg ut fra de andre, og det er dette som gjør at resultatene her blir upresise, ikke at alle de resterende søkeresultatene er upresise.

tabell 1 samlet er 9,63% forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv, og 0,46% forekomst av *en* + nøytrumssubstantiv.¹⁵ Dette gjelder altså alle substantivene på lista, så det er en gjennomgående tendens. Det er tydelig at det i mye større grad er utbredt å skrive *en av* + nøytrumssubstantiv, enn det er å skrive *en* + nøytrumssubstantiv.

Tabell 2: bruk av *ei av*

Tabell 2 viser fordeling av *ei av* sammenlignet med den generelle utbredelsen til *ei*. Dataene er innhentet fra både nynorsk- og bokmålsdelen i HaBiT. For å kunne si noe om at *ei av* er sjeldent, er det nødvendig å se på det sammenlignet med bruk av *en/ei/et av* og med bruk av *ei*, *en* og *et* generelt.

	<i>ei av</i> (ant. treff)	<i>en/ei/et av</i> (ant. treff)	% <i>ei av</i>	<i>ei</i> (ant. treff)	<i>en/ei/et</i> (ant. treff)	% <i>ei</i>
Bokmål	2109	789204	0,27	236073	29086672	0,81
Nynorsk	5779	37873	15,26	262959	1336923	19,67

Tabell 2: fordeling av *ei av* sammenlignet med *ei* i henholdsvis bokmål og nynorsk.

I tabell 2 ser man at i bokmål brukes *ei* + substantiv ca. tre ganger så mye så mye som det *ei av* + substantiv gjør. Altså er det slik at selv om *ei* generelt brukes svært lite, 0,8%, brukes *ei av* enda sjeldnere, 0,3%. Det er dermed grunn til å anta at språkbrukere som til en viss grad har *ei* i skriftspråket sitt, allikevel i en del tilfeller vil velge *en av* + hunkjønnssubstantiv.

I nynorsk derimot er forholdet en del likere. Selv om *ei av* også der brukes mindre enn *ei*, brukes det kun en fjerdedel mindre, ca. 15,3% sammenlignet med 19,7%. Det er altså her en mye jevnere bruk.

Tabell 3: bruk av *ein av*

Dataene i tabell 3 er hentet fra HaBiTs nynorskdelen. Det er naturlig å ta utgangspunkt i listen over de mest brukte nøytrumssubstantivene i bokmål og gjøre søk basert på disse. Jeg har fjernet substantiver som ikke er intetkjønn på nynorsk (som *medlem*, som er hankjønn på nynorsk).

Nynorskkorpuset er betydelig mindre enn bokmålskorpuset. Relativt sett er det likevel langt færre treff i nynorskkorpuset enn i bokmålskorpuset for *en/ein av* + nøytrumssubstantiv.

¹⁵ Her er *alternativ* inkludert ved snittverdien for *en av* + nøytrumssubstantiv, men ikke ved snittverdien for *en* + nøytrumssubstantiv.

Substantiv	<i>ein av</i> + subst (antall treff)	<i>eit av</i> + subst (antall treff)	% <i>ein av</i>
<i>Barn</i>	0	22	0,00
<i>Høgdepunkt</i>	1	118	0,84
<i>Symptom</i>	0	3	0,00
<i>Punkt</i>	0	28	0,00
<i>Kriterium</i>	0	19	0,00
<i>Bilete</i>	0	47	0,00
<i>Offer</i>	1	5	16,67
<i>Lag</i>	0	45	0,00
<i>Sysken</i>	2	1	66,67
<i>Problem</i>	0	31	0,00
<i>Mål</i>	0	141	0,00
<i>Alternativ</i>	0	27	0,00
<i>Kjenneteikn</i>	0	12	0,00
<i>Produkt</i>	0	10	0,00
<i>Hjørne</i>	0	3	0,00
<i>Frynsegode</i>	0	0	–

Tabell 3: forekomst av *ein av* + nøytrumssubstantiv i nynorsk.

Med unntak av *sysken* og *offer* har alle substantivene her en forekomst av *ein av* + nøytrumssubstantiv på under 1%. Det er dermed grunnlag for å anta at *en av* + nøytrumssubstantiv er mindre utbredt i nynorsk enn i bokmål. Dette er også som forventet.

Sammen illustrerer også tabell 2 og 3 en velkjent forskjell mellom bokmål og nynorsk. Hunkjønn har en betydelig sterkere posisjon i nynorsk, og dette kommer tydelig frem i dataene i tabell 2. Samtidig er det også mindre normativt feil bruk av *ein av* + nøytrumssubstantiver i nynorsk. Til sammen tyder disse to funnene på at nynorsk har et genussystem der både hunkjønn og intetkjønn står sterkere enn de gjør i bokmål. Og det stemmer jo med det vi ellers ville ventet.

Tabell 4: topologisk distanse

Også her baserer jeg meg på de samme tjue mest frekvente nøytrumssubstantivene som forekommer etter *en av* (fra tabell 1). Søkene er gjennomført i bokmålsdelen av HaBiT, og undersøker fordelingen av *en av* + nøytrumssubstantiv når distansen mellom *en av* og substantivet øker. Jeg har valgt å begrense meg til mellom null og tre ord i distanse. Selv om interessante resultater nok kan dukke opp med flere ord imellom, vil det også gi svært mange

flere irrelevante treff, som poengtert i 4.3.3. Jeg har her valgt å slå sammen treffene for de ulike substantivene.

Distanse (antall ord)	<i>en av</i> + subst (antall treff)	<i>et av</i> + subst (antall treff)	% <i>en av</i>
Ingen ord	1123	10497	9,664
Ett ord	532	1262	29,654
To ord	2900	3771	43,472
Tre ord	848	929	47,721

Tabell 4: forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv med ulik topologisk distanse mellom *en av* og substantivet.

9,7% av treffene i korpus for disse 20 substantivene er *en av* + nøytrumssubstantiv når det ikke er noen ord mellom *en av* og substantivet. Dette tallet stiger til 29,7% når det er ett ord mellom, og videre til 43,5% og 47,7% ved henholdsvis to og tre ord mellom *en av* og substantivet. I tabell 4 ser man dermed en tydelig tendens til at frekvensen av *en av* + nøytrumssubstantiv øker når distansen mellom *en av* og substantivet øker.

Tabell 5: utvalg av enkelttreff i HaBiT bokmål

Tabell 5 er basert på et tilfeldig utvalg av setninger fra HaBiT sin bokmålsdel som kun har ett treff på *en av* + nøytrumssubstantiv-konstruksjonen. For å få til dette gjorde jeg ett større utvalg og søkte på hvert enkelt av treffene for å undersøke hvor mange treff de hadde i korpuset. Selve konstruksjonen er presentert med kontekst på hver side, slik treffet også forekommer i korpus.

	en av (enkelttreff)	
om de akkurat hadde fått den inn! Grunnen? Jo,	<i>en av prismene</i>	manglet. De er bare festet med små "
som er sikkert er at du vil se tegn til minst	<i>en av foreldredyra</i>	i hunden. Ikke sett ut hunden i hundegård eller
er en fiktiv person i Twilight- serien . Han er	<i>en av adoptivbarna</i>	til Carlisle og Esme Cullen. Han er beskrevet
din tid og penger klokt, og resten vil følge...	<i>En av nettverkene</i>	jeg personlig har sluttet og har funnet nyttig
sånn egentlig, og i C-arbeidet er jo bevoktning	<i>en av testmomentene</i>	. Det foregår med lyd. Det hører til
eller dabigatranu èteksilatu eller	<i>en av hjelpstoffene</i>	. GRAVIDITET OG AMMING I eksperimentelle
og fruktose kombinere, blir de bundet sammen av	<i>en av oksygenmolekylene</i>	. Hva er igjen er to hydrogenioner og et
prøvekort som deretter stikkes inn i	<i>en av testkamrene</i>	. Rask og nøyaktig L80-5000 trenger kort tid på å
av hestehår. Skyv tau nær gummistrikk. Fjern	<i>en av tauene</i>	og kuttet ca 7 inches. Super lim toppen sammen. 6
som øker konsentrasjonen i hjernen av	<i>en av signalstoffene</i>	som har betydning for hukommelsesfunksjonene

Tabell 5: tilfeldig utvalg på 10 setninger som er enkelttreff i HaBiT bokmål.

Tabell 6: *et av* + hankjønnsst substantiv

Dataene i tabell 6 er hentet fra HaBiT sin bokmålsdel. Siden jeg vier oppgaven min til å undersøke *en av* + nøytrumssubstantiver, er det nyttig å også se på utbredelsen av *et av* + hankjønnsst substantiver. Hvis *et av* + hankjønnsst substantiver hadde vært like utbredt som *en av* + nøytrumssubstantiver, hadde det vært en indikasjon på at det er andre faktorer som spiller inn enn de jeg undersøker. Som tabell 6 viser, er dette ikke tilfellet. Selv om det i utgangspunktet er en del treff for *et av* + hankjønnsst substantiver, er disse treffene i hovedsak for substantiver som kan være både hankjønns- og intetkjønnsst substantiver, og som har intetkjønnsformen som sin mest brukte betydning.

Utgangspunktet for tabell 6 er å altså å underbygge relevansen av mine andre resultater. Dette er derfor ikke en tabell som vil bli vektlagt videre, men det er allikevel et sentralt resultat som er relevant å presentere i dette kapittelet. Derfor vil jeg også gi et litt mer detaljert gjennomgang av denne tabellen her.

Substantiv	<i>et av</i> + hankjønns subst.	<i>en av</i> + hankjønns subst.	% <i>et av</i>
<i>Rom</i>	507	5	99,023
<i>Kurs</i>	125	10	92,593
<i>Felt</i>	100	2	98,039
<i>Verk</i>	69	1	98,571
<i>Middel</i>	49	2	96,078
<i>Ark</i>	43	7	86,000
<i>Stopp</i>	30	9	76,923
<i>Klipp</i>	21	17	55,263
<i>Kart</i>	20	1	95,238
<i>Gode</i>	18	23	43,902
<i>Trekk</i>	18	3	85,714
<i>Mønsterark</i>	18	0	100
<i>Fotografi</i>	17	0	100
<i>Ting</i>	15	1376	1,078
<i>Favoritt</i>	12	1450	0,821
<i>Heft</i>	12	1	92,308
<i>Kar</i>	11	101	9,821
<i>Talent</i>	11	3	78,571
<i>Øl</i>	10	5	66,667
<i>Grunn</i>	9	7955	0,113

Tabell 6: forekomst av *et av* + hankjønns substantiv for de 20 hankjønns substantivene mest brukt sammen med *et av*.

Samlet er det i tabell 6 hele 18 substantiver av 20 totalt som kan være både hankjønns- og intetkjønns substantiver. De er altså substantiver med to ulike betydninger, og to ulike genus, og ikke samme substantiv med mulighet til å velge mellom genus.

For disse substantivene er det også i hovedsak intetkjønns substantivet som er det mest brukte. For eksempel er *et rom* mye mer brukt enn *en rom* (i betydningen brennevin), som også antall treff for henholdsvis *et av rommene* og *en av rommene* understreker. Dette er tilfellet med de fleste andre substantivene i tabell 6, og også årsaken til at prosentandelen for *et av* + hankjønns substantiv ser uforholdsmessig høy ut. De fleste treffene i tabell 6 vil dermed i realiteten være treff for *et av* + nøytrumssubstantiv.

Favoritt og *grunn* er de eneste substantivene som kun er hankjønns substantiver, og disse kommer begge langt ned på tabellen. For disse to ser man også at andelen *et av* er svært lav. For *favoritt* er prosentandelen som har skrevet *et av favorittene* 0,82%, og for *et av grunnene* er det kun 0,11%.

Selv om det i utgangspunktet ser ut som det er en betydelig andel treff for *et av* + hankjønns substantiv, viser denne gjennomgangen at hoveddelen av disse treffene kun er vanlige treff for *et av* + nøytrumssubstantiv. Dette funnet støtter at *en av* + nøytrumssubstantiv ikke kun er et resultat av at språkbrukere har en viss variasjon i skriftspråket sitt, men at det er systematisk, og underbygger dermed viktigheten av mine andre funn.

6 Analyse

I dette kapittelet vil jeg beskrive og analysere mine innsamlede data. 6.1 handler om hva er det som gjør *en av*-konstruksjonen unik, i tillegg til å ta for seg hvorvidt *en av*-konstruksjonen er produktiv. I 6.2 undersøker jeg hvilken rolle animathet spiller for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiver. Videre ser jeg i 6.3 nærmere på den rollen innovativt språk spiller, og jeg undersøker faktorene nynorsk og bokmål (i 6.3.1), og normrett og unormert skriftspråk (i 6.3.2). I 6.4 ser jeg på hvilke argumenter det er for at *en av* + nøytrumssubstantiv er et resultat av en tidligere, eller fortsatt pågående endringsprosess. Avslutningsvis går jeg i 6.5 gjennom noen av de teoretiske implikasjonene funnene og analysen min kan ha.

6.1 Hva er det med *en av*?

Et spørsmål det er naturlig å ta med seg fra resultatkapitlet, er hva det egentlig er med *en av* som gjør det mulig for konstruksjonen å stå sammen med nøytrumssubstantiver i så stor grad som den gjør. Det kan være vanskelig å svare på, generelt er spørsmål om *hvorfor* ikke de enkleste å besvare i språkvitenskapen, nettopp fordi slike svar jo vil være forklaringer, som drøftet i 2.1. Det er allikevel mulig å si noe om hva som er unikt ved *en av*, og noen av disse særtrekkene har nok noe å si for det at *en av* så frekvent dukker opp sammen med spesielt noen nøytrumssubstantiver.

Det er en betydelig høyere forekomst av hankjønnsdeterminativ der det «skulle» vært intetkjønnsdeterminativ ved *en av* enn ved kun *en*. Med utgangspunkt i data fra tabell 1 ser man at blant de 20 nøytrumssubstantivene som er mest brukt sammen med *en av*, er i snitt 9,63% av de totale treffene *en av* + nøytrumssubstantiv, mens kun rundt 0,46% av de totale treffene er *en* + nøytrumssubstantiv. Det er en del variasjon mellom de ulike substantivene. For *medlem* representerer 29,5% av de totale treffene *en av medlemmene*, mens 1,7% av treffene er for *en medlem*. For *høydepunkt* er rundt 7,0% av de totale treffene *en av høydepunktene*, mens 0,3% av treffene er for *en høydepunkt*. Det virker altså som det er andre grammatiske spilleregler ved *en av* enn ved kun *en*, og som jeg går nærmere inn på videre, ved *en i*, *en på* og andre preposisjoner.

Spørsmålet er hva som er årsaken til at det blir slik med akkurat *en av*. På et mer overordnet plan kan det være ulike faktorer som spiller inn. Topologisk, eller strukturell avstand mellom determinativ og substantiv, eller for eksempel bøyingsformen til substantivet kan være noen av flere mulige forklaringer. Samtidig er ikke dette faktorer som alene er

begrenset til kun *en av* + nøytrumssubstantiv. Det kan virke som det er noe spesielt med akkurat preposisjonen *av*, eller med kombinasjonen *en av*. Videre i kapittelet vil jeg se nærmere på *en av* sin plassering i kongruenshierarkiet. Jeg vil også undersøke hvorvidt *en av* har blitt blokket eller ikke, og se på *av* sammenlignet med andre preposisjoner.

6.1.1 Kongruenshierarkiet

Som påpekt i avsnitt 2.5.1, er kongruenshierarkiet et veletablert hierarki innen språkvitenskapen, som er underbygd av mye empiri.

Attributiv < predikativ < relativpronomen < personlig pronomen

Figur 1: kongruenshierarkiet, hentet fra Corbett (1991: 226), repetert her av praktiske årsaker.

Den eventuelle plasseringen til *en av* i hierarkiet har implikasjoner for den mulige semantiske kongruensen.

Jeg regner med at *en av barna* i utgangspunktet er et resultat av semantisk kongruens (se 2.5.1), og at *barn* (og andre lignende substantiver plassert høyt i animathetshierarkiet) vil rammes først av denne semantiske kongruensen. Videre skjer det en generalisering til andre substantiver (som ikke er like høyt i animathetshierarkiet), som etter hvert muliggjør fraser som for eksempel *en av bildene*. Antagelsen er at det begynner hos *barn* og lignende animate substantiver, fordi vi generelt er mer tilbøyelige til å bruke *en* om et menneske. De fleste av oss opplever at det skurrer å bruke *det* eller lignende når vi snakker om mennesker, eller andre høyt på animathetshierarkiet, som for eksempel familiens hund (Teleman 1987: 110–111). Semantikken spiller en altså en sentral rolle her.

Corbett påpeker at kongruenshierarkiet kan brukes for å forstå genusendring, og at slik endring typisk vil begynne fra høyre i hierarkiet (Corbett 1991: 248). I denne sammenhengen er kongruenshierarkiet knyttet til avstand, i mitt tilfelle avstanden mellom determinativ og substantiv. Hvor *en av* plasserer seg i kongruenshierarkiet, er derfor relevant.

Jeg har tidligere (se 3.1) konkludert med at *en* i *en av* her står attributivt, men det er allikevel ikke en «like attributiv» plassering som det *en* i for eksempel *en bil* ville vært. Dette er en plassering langt til venstre i hierarkiet, samtidig som *en av* + nøytrumssubstantiv samtidig vil være litt til høyre for *en* + nøytrumssubstantiv.

Substantiv	<i>en av</i> + subst (antall treff)	<i>et av</i> + subst (antall treff)	% <i>en av</i>	<i>en</i> + subst (antall treff)	<i>et</i> + subst (antall treff)	% <i>en</i>
<i>Medlem</i>	282	675	29,467	121	7125	1,670
<i>Barn</i>	153	847	15,300	122	38463	0,316
<i>Høydepunkt</i>	99	1320	6,977	7	2666	0,262
<i>Sted</i>	66	536	10,963	150	85310	0,176
<i>Symptom</i>	49	199	19,758	24	3235	0,736
<i>Folk</i>	45	5	90,000	114	3362	3,280
<i>Styremedlem</i>	43	140	23,497	5	856	0,581
<i>Punkt</i>	41	547	6,973	70	10286	0,676
<i>Kriterium</i>	40	316	11,236	5	621	0,799
<i>Bilde</i>	39	1104	3,412	266	61823	0,428
<i>Offer</i>	35	188	15,695	33	3816	0,857
<i>Lag</i>	29	978	2,880	178	26628	0,664
<i>Søsken</i>	29	7	80,556	35	349	9,115
<i>Problem</i>	28	865	3,135	187	46627	0,399
<i>Mål</i>	28	1614	1,705	99	27956	0,353
<i>Alternativ</i>	27	563	4,576	–	–	–
<i>Kjennetegn</i>	25	223	10,081	7	1241	0,561
<i>Produkt</i>	24	231	9,412	113	17468	0,643
<i>Hjørne</i>	22	185	10,628	33	5896	0,557
<i>Frynsegode</i>	20	2	90,909	17	48	26,154

Tabell 1: prosentvise forekomster av *en av* + nøytrumssubstantiv og *en* + nøytrumssubstantiv i bokmål. Repetert her av praktiske årsaker.

Dataene i tabell 1 viser at det er svært stor forskjell på disse to plasseringene i denne sammenhengen, og at utbredelsen av bruk av nøytrumssubstantiver er svært ulik ved *en av* + substantiv sammenlignet med ved bare *en* + substantiv.

Poenget her er at resultatene samsvarer med det som er forventet med utgangspunkt i kongruenshierarkiet slik jeg har tolket det, nemlig at det er mulig å produsere *en av barna*, selv om de færreste ville produsere *en barn*. Plasseringen til *en av barna* i kongruenshierarkiet stemmer godt overens med dataene i tabell 1. Med utgangspunkt i kongruenshierarkiet er det ikke overraskende at *en barn* i mye større grad er uakseptabelt, siden det er plassert lenger til venstre i hierarkiet.

En av plasseres altså attributivt i kongruenshierarkiet, om enn ikke like attributivt som *en* i *en gutt* for eksempel. Og når *en av* er såpass langt til venstre i hierarkiet, er det plasseringsmessig relativt nære å potensielt være fullstendig akseptabelt i alle posisjoner for

noen språkbrukere. Her er det relevant at selv om noe er mulig, eller til og med akseptabelt for noen, følger det ikke nødvendigvis at det samme er det for alle. Og slik kan det forbli veldig lenge, i en slags mellomposisjon.

Min egen intuisjon er at det å bruke en hankjønnsdeterminativ på et intetkjønnssubstantiv er en ganske slående feil, som jeg i de aller fleste situasjoner ville reagert veldig på. *En barn* er altså helt uakseptabelt, selv om jeg i stor grad aksepterer *en av barna*. I kongruenshierarkiet vil det ofte være mulig å akseptere semantisk kongruens til høyre for en gitt posisjon men ikke nødvendigvis til venstre for den posisjonen. Det er nok samtidig også mange språkbrukere som ikke vil være enige med meg i at *en av barna* er akseptabelt.

En av er altså attributivt, men ikke like attributivt som *en*, og det er ingen slik differensiering i hierarkiet. Det er altså noen nyanser her som er ved første øyekast kan virke vanskelige å gjøre rede for gjennom kongruenshierarkiet. Samtidig er de kun få justeringer som skal til i hierarkiet for at det kan brukes i denne sammenhengen.

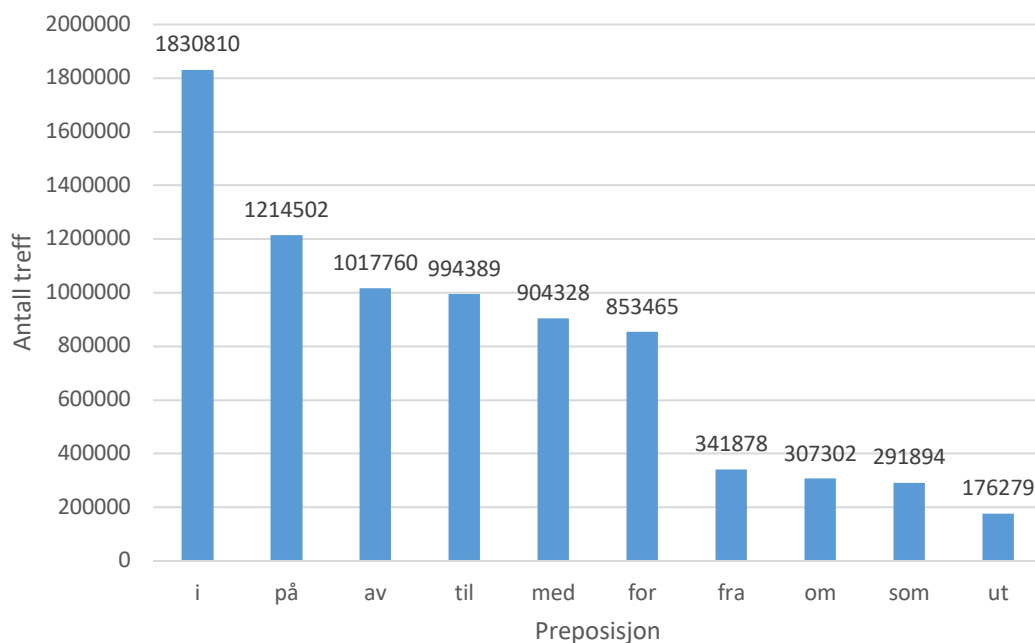
Kongruenshierarkiet besvarer noen spørsmål om *en av*, men ikke alle. Det sier noe om hvordan spredningen har foregått, og om hvorfor *en av* + nøytrumssubstantiv er mer akseptabelt enn *en* + nøytrumssubstantiv, men det sier lite om for eksempel hvorfor dette skjer med akkurat *en av*, og ikke med lignende konstruksjoner med andre preposisjoner. Så det er fortsatt ubesvarte spørsmål.

6.1.2 Om forskjellen mellom *av* og andre preposisjoner

Et naturlig videre skritt for å undersøke *en av* er å se på om *av* er ulik andre preposisjoner. Det kan ofte se ut som *av* er det eneste som skiller *en av* + nøytrumssubstantiv fra andre, svært like konstruksjoner som *en i* + substantiv eller *en på* + substantiv.

Figur 3 viser de ti mest frekvente preposisjonene basert på treffene i et utvalg av 10 millioner tilfeldige tekstlinjer i HaBiT Bokmål.¹⁶

¹⁶ Her har jeg valgt å basere meg på et utvalg tilfeldige tekstlinjer, i stedet for de 10 millioner første tekstlinjene, som også var et alternativ i HaBiT. Jeg har vurdert et tilfeldig utvalg som det beste alternativet, selv om dette gjør at resultatene ikke blir replikerbare, siden et tilfeldig utvalg er en bedre representasjon.

Figur 3: ti mest brukte preposisjoner fra HaBiT bokmål.

Som figur 3 viser, er *i* og *på* de to mest brukte preposisjonene i norsk (i hvert fall i dette utvalget av tekstlinjer, som i hvert fall i stor grad må kunne antas å være representativt), med *av* på tredjeplass. Ved preposisjoner som *i* og *på* trenger ikke *en* kongruere med substantivet på samme måte som ved *av*. Ved *i* og *på* er det en annen strukturell sammenheng mellom determinativ og substantiv. I *en i bilene* er ikke sammenhengen mellom *en* og *bilene* den samme som ved *en av bilene*. Ved *i* eller *på* plukker man ikke ut én blant flere fra det etterfølgende substantivet slik man gjør hvis man bruker preposisjoner som *av* og *blant*. Man plukker ut én fra flere, men man plukker ikke ut en bil fra en gruppe biler når man sier *en i bilene*. Man snakker i stedet for eksempel om en av personene i bilene. Dermed vil determinativet ikke ha den samme strukturelle forbindelsen til substantivet *bil* som den vil ha ved *en av bilene*. *En av* kan vanskelig ha et vanlig substantiv i entall etter seg. *En av kjæresten* eller *en av bilen* er mye mindre rimelig enn *en på fortauet*. I en setning som den konstruerte eksempelsetningen 7 kommer poenget med den strukturelle forbindelsen tydelig frem.

(7) Har du fått deg en blåveis? Ja jeg fikk en av kjæresten.

Her er nettopp fraværet av relasjonen mellom *en* og *kjæresten* det som muliggjør *en av* sammen med et entallssubstantiv. Det kunne vært omskrevet til *av kjæresten fikk jeg en blåveis*.

Den typen variasjon i genuskongruens som vi har sett ved *en av* + nøytrumssubstantiver, vil dermed ikke være aktuell ved de fleste andre preposisjoner. Et unntak er som nevnt *blant*, hvor sammenhengen mellom determinativ og substantiv vil være tilsvarende den ved *av*. Samtidig er *blant* en preposisjon som er mye mindre brukt enn det *av* er, så det forekommer sjeldnere for språkbrukerne.

Det ser dermed ut som *en av* befinner seg i en slags mellomposisjon som skiller seg fra en del sammenlignbare konstruksjoner. *En* er i *en av* fortsatt i en veldig nær forbindelse til substantivet, men ikke så nære at det alltid vil være så enkelt å se sammenhengen mellom determinativ og substantiv. Spesielt gjelder dette i de tilfellene der den topologiske distansen øker ytterligere, som tabell 4 viser. Dermed blir *en av* stående med en fot i hver leir, mellom den helt nære forbindelsen det er ved *en* + substantiv og den mye mer distanserte forbindelsen ved for eksempel *en i* + substantiv. Denne mellomposisjonen kan bidra til å forklare hvordan *en av* + nøytrumssubstantiv får fofeste i utgangspunktet.

6.1.3 Om topologisk distanse

Ved *en av* + nøytrumssubstantiv er det i utgangspunktet en viss topologisk distanse mellom determinativ og substantiv. Corbett (2000: 210) undersøker kongruens i arabisk, og observerer tilfeller der sannsynligheten for semantisk kongruens øker, når «real distance», altså topologisk distanse, øker. Den observasjonen kan sammenlignes med det jeg finner her, hvor også bruken av *en av* øker når distansen mellom *en av* og substantivet øker.

Som gjennomgått i 6.1.2 er det relevant at det er akkurat *av* som brukes, siden preposisjonen påvirker den strukturelle sammenhengen mellom determinativ og substantiv. Det ser ut som funnene ikke utelukkende handler om topologi, men også at det er noe med *av* som åpner for, eller bidrar til å forsterke, alle avvikene.

Distanse (antall ord)	<i>en av</i> + subst (antall treff)	<i>et av</i> + subst (antall treff)	% <i>en av</i>
Ingen ord	1123	10497	9,664
Ett ord	532	1262	29,654
To ord	2900	3771	43,472
Tre ord	848	929	47,721

Tabell 4: forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv med ulik topologisk distanse mellom *en av* og substantivet, repetert her av praktiske årsaker.

Som tabell 4 viser, er det også slik at når denne topologiske distansen øker, øker også muligheten for *en av* foran nøytrumssubstantiv. Det er vanlig å måle topologisk distanse i akkurat antall ord (se for eksempel Levin 2001: 92), i stedet for antall stavelser, fonemer eller morfemer for eksempel. Det er enkelt å måle i ord, og det er naturlig å anta at ordet er en grammatisk enhet med psykologisk plausibilitet. Fra at det er 9,7% nøytrumssubstantiver ved ingen ord mellom *en av* og substantivet, øker det til hele 47,7% ved tre ord mellom *en av* og substantivet.

En del av grunnen til dette er at vi i norsk ofte sier determinativet (i hvert fall gjelder dette for kvantorer, vel ikke alltid for possessiver, der man kan si *huset mitt, mora mi*) før vi sier substantivet det står til. I noen tilfeller vil det bli slik at man velger determinativet før man har tatt avgjørelsen om hvilket substantiv man vil bruke. Hvis det er tilfellet, er det både strategisk lurt og trygt å velge et determinativ som vil fungere i flest mulig tilfeller, som jo *en* vil, siden hankjønn er mer typefrekvent.

Denne forklaringa kan virke enkel, men det er lang tradisjon i vitenskapsteorien for å mene at enkelhet er en verdifull egenskap ved forklaringer. Dette er gjerne koblet til Ockhams barberkniv. Ideen tilskrives William av Ockham (d. 1349), men selve prinsippet har røtter lenger tilbake (Sober 2015: 5). Prinsippet sier at du ikke bør introdusere flere konsepter enn nødvendig for den aktuelle saken.

Det er klart at topologisk avstand ikke er en faktor som kun er relevant når man undersøker *en av* + nøytrumssubstantiver. Samtidig er det etablert at dette er en faktor som er relevant for kongruens. I motsetning til avstanden mellom *en av* og substantivet er også nærheten mellom *en* og *av* en faktor som spiller en sentral rolle for utbredelsen til *en av* + nøytrumssubstantiv, som jeg vil se nærmere på i neste delkapittel.

6.1.4 Blokking og *en av*

Som gjennomgått i avsnitt 2.3 er blokking en hypotese om at språket læres gjennom at man lagrer leksikalske blokker (Newell 1990: 7). I denne sammenhengen er det to spørsmål som er relevante. Det første er om *en av* er blitt en slik blokk. I forlengelsen av dette er det interessant om det at *en av* brukes med nøytrumssubstantiver, kan være knyttet til at *en av* eventuelt har blitt blokket.

Et grunnleggende utgangspunkt for å undersøke om blokking har funnet eller finner sted, er frekvens. En del vil mene (for eksempel Bybee 2010: 34) at blokking i stor grad

handler om frekvens, men *av* er ikke den mest frekvent brukte preposisjonen i norsk. Det er dermed interessant å undersøke hvordan andre preposisjoner enn *av* brukes.

Tabell 7 viser at både preposisjonene *i* og *på* brukes oftere enn det *av* gjør. Hvis man antar at blokking er et fenomen som primært er styrt av frekvens, kan det i utgangspunktet være et problem at *av* ikke er brukt like mye som de mest frekvente preposisjonene *i* og *på*. Selv om *av* brukes sjeldnere enn det *i* og *på* gjør, brukes *en av* sammen i mye større grad enn *en i* og *en på* gjør. Både *en i* og *en på* har mange færre treff enn *en av*, som tabell 7 viser.

determinativ + preposisjon	antall treff
<i>en i</i>	27518
<i>en på</i>	19182
<i>en av</i>	617364

Tabell 7: antall treff for determinativet *en* i kombinasjon med de mest frekvente preposisjonene til og med *av*.

Tabell 7 viser at frekvensen til kombinasjonen determinativ + preposisjon er annerledes enn frekvensen til preposisjonene alene. Selv om *av* er mindre frekvent enn både *i* og *på*, er *en av* mer enn 22 ganger så frekvent som det kombinasjonen *en i* er.

Samtidig må dette ses i lys av forskjellene mellom *av* og andre preposisjoner. Determinativet *en* i *en i* og *en på* har ikke den samme strukturelle relasjonen til det påfølgende substantivet som *en* vil ha ved *en av* (se 6.1.2). Etter mitt syn er det neppe frekvens som er den egentlige årsaken; snarere er frekvensforholdene en konsekvens av semantikken. Semantikken gjør at den syntaktiske strukturen er annerledes, som gir utslag på frekvensen. Dermed er frekvensen i seg selv ikke en forklaringsfaktor, men heller en effekt av den egentlige forklaringen. At frekvensen er så ulik er likevel en interessant observasjon, som underbygger at *en av* som enhet har en annen posisjon enn det for eksempel *en i* og *en på* har.

6.1.4.1 Er *en av* blitt blokket?

Det kan se ut som blokking er en av årsakene til at *en av* skiller seg fra for eksempel *en i* og *en på*. Som tabell 7 viser, er kombinasjonen *en av* mye mer frekvent enn andre kombinasjoner av *en* + preposisjon, og dette er et godt utgangspunkt for videre undersøkelse av om det har forekommet blokking. Eventuell uenighet knyttet til blokking dreier seg i stor grad, som nevnt i avsnitt 2.3, om i hvilken utbredelse og i hvilke situasjoner blokking skjer, ikke om hvorvidt det skjer i det hele tatt. Med den kognitive lingvistikken som teoretisk utgangspunkt og denne høye frekvensen er det i hvert fall grunnlag for å anta at blokking kan ha funnet sted.

Når frekvens som krav til blokking er oppfylt, er en annen relevant faktor at blokking er graderbart. Ord som dukker opp ofte ved siden av hverandre, får også en relasjon for språkbrukeren, de hører sammen på et vis. Så selv om de ikke ennå har blitt en blokk, kan de være på vei til å bli det over tid. Det er altså mulig for en konstruksjon å være mer eller mindre blokket. Denne graderbarheten er relevant for *en av*. *Av* er ikke det eneste ordet man kan tenke seg følger *en*, for eksempel er det naturlig å tenke *en, to, tre* når man hører *en*, men *av* er nok et av en mindre gruppe ord med en tettere forbindelse til *en*. Dette har også sammenheng med frekvens, og når disse to ordene er blitt brukt oftere sammen, har dermed *en* og *av* fått et naboskap i større grad enn *en* og et annet ord som er mer sjeldent for de fleste av oss, som for eksempel *haldenstøver*.

Videre er et annet krav man kan stille for å undersøke om noe har blitt blokket, knyttet til graden av autonomi. Bybee 2010 har to kriterier for graden av autonomi, analyserbarhet og komposisjonalitet (jf. 2.3). Ved *en av* er det relevant å spørre om *en av* er blitt en selvstendig enhet, noe annet enn bare *en + av*, eller om det fortsatt betyr det samme som bestanddelene sine, og om det fungerer som bestanddelene skulle tilsi. Ved å kun se på betydning vil det ikke virke som *en av* har endret seg, siden *en av* sammen fortsatt ikke betyr noe vesentlig annerledes enn det det betyr hver for seg. Samtidig er *en av* blitt annerledes med hensyn til grammatiske egenskaper, som indikerer at det som helhet likevel er noe annet enn de enkelte bestanddelene. Som dataene i kapittel 5 har vist, og analysen i 6.1 har vist og vil vise videre, er de grammatiske egenskapene til *en av* noe annerledes enn ventet.

I sum vil jeg konkludere med at det finnes klare trekk av blokking ved *en av*. Det er ingen psykolingvistisk evidens å bygge på, men sett bort ifra det peker pilene nokså tydelig i en retning. Den høye frekvensen, relasjonen mellom *en* og *av*, og at *en av* oppfører seg ulikt grammatisk er alle tegn på at blokking har funnet sted ved *en av*.

En konsekvens av dette er at man kan anta at blokking av *en av* vil føre til at *en av* blir brukt steder det ikke ville blitt brukt ellers, for eksempel sammen med nøytrumssubstantiver. Hvis *en av* av språkbrukerne i større grad blir regnet som en enhet, i stedet for to separate ord, vil også determinativets genus være mindre tilgjengelig, eller kanskje mindre relevant. Da er det ikke substantivets genus som i første rekke tas hensyn til, det er heller hele blokken *en av* som hentes frem som en enhet. Dermed kan blokking av *en av* delvis forklare at *en av + nøytrumssubstantiv* forekommer.

6.1.4.2 Blokking og ellipse-argumentet

De observerte blokking-effektene ved *en av* er også et argument mot at *en av* og andre preposisjonsattributter med *av* er ellipse. Svenska akademiens grammatik, SAG, ser på preposisjonattributt med *av* generelt, og forklarer dette som ellipse (SAG bind 3: 106). Denne forklaringen er uavhengig av om det brukes til nøytrumssubstantiver. Den er mer generell, og dreier seg om vanlig bruk av *en av*. SAG er altså ikke opptatt av tilfeller lignende *en av* + nøytrumssubstantiv. Når de forklarer dette som ellipse, betyr det at *en av bilene* egentlig er *en (bil) av bilene*, og at denne *(bil)* er et såkalt tomt element, som jeg vil komme tilbake til.

Hvis man regner *en av* + substantiv som ellipse, slik SAG gjør, er det naturlig å anta at konstruksjoner som *en av barna* vil bli enda mer usannsynlig. Da vil nemlig koblingen mellom substantivet og determinativet bli enda mer tydelig. Hvis det man egentlig sa var *et (barn) av barna*, er det grunn til å anta at det hadde vært mye mindre utbredt å produsere *en (barn) av barna*, siden sammenhengen mellom *en* og *barna* da vil bli så klar. Det forenkler derfor en del at det er mange gode argumenter mot SAGs ellipsebaserte forklaring.

En utfordring er at SAG selv definerer ellipse som der «ett led har optionellt utelämnats» (SAG bind 4: 945). Samtidig er et av eksemplene deres i forbindelse med partitivt attributt *en [cykel] av cyklarna* (SAG bind 3: 106). Man kan vel knapt hevde at den utelatelsen er valgfri i svensk. Hvis man overfører dette argumentet til norsk, er det nok ikke en valgfri utelatelse her heller. Det kan dermed virke som at SAG motsier seg selv, når deres egen definisjon på ellipse ikke stemmer overens med hvordan de anvender begrepet.

Det finnes også eksempler på denne konstruksjonen hvor det på ingen måte er åpenbart hva som skal ses på som det utelatte leddet. Ved *en av oss* eller *en av mange* er det vanskelig å se hva som eventuelt skulle eller kunne vært utelatt. Et forslag kan være *en (person) av mange*, men jeg synes ikke det er et særlig godt alternativ.

Når det ser ut som *en av* er blitt blokket, betyr det at *en av* i mindre grad blir sett på som to ord og i større grad som en samlet en enhet. Dermed vil argumentet om at substantivet egentlig står mellom *en* og *av* ikke lenger være like overbevisende. Hvis *en av* er en enhet, er det ingen plass der.

Dette argumentet rommer også et teoretisk argument, og er også et spørsmål om hvilken syntaktisk modell man jobber innenfor. Kognitive lingvister er mer skeptiske til slike tomme elementer som det ellipse er generelt, dette er i større grad en forklaring som benyttes innenfor generativ grammatikk. Innenfor kognitiv lingvistikk er det nemlig en viktig antagelse «at det ikke finnes usynlige språklige elementer» (Kristoffersen et al. 2011: 67). Dette

understrekes av *the Content Requirement*, eller innholdskravet. Langacker (2008: 25) beskriver kjernen av innholdskravet som at den språklige kunnskapen vi tillegger talerne, skal begrenses til elementer som finnes i faktisk forekommende uttrykk i språket. Dermed stemmer observasjonen at blokkingen av *en av* undergraver ellipseargumentet, som baserer seg på tomme elementer, også godt overens med mitt generelle teoretiske utgangspunkt, i hvert fall i dette konkrete tilfellet. Fra et slikt perspektiv er selve premisset for ellipseforklaringen til SAG problematisk. Kognitiv lingvistikk er nyttig for meg i analysen av *en av* + nøytrumssubstantiv, og de empiriske vanskene ved ellipseanalysen understøtter skepsisen i kognitiv lingvistikk mot tomme elementer. Analysen her har dermed teoretisk verdi.

I tillegg til at det generelt virker merkelig å avlede det som er en helt grei struktur, *en av bilene*, fra en som umiddelbart virker tvilsom, *en bil av bilene*, viser min studie et problem til. Det fungerer ikke å avlede *en av barna* fra *en barn av barna*. Som for eksempel tabell 1 viser, vil likevel mange norsktalende godta *en av barna* uten at de samtidig godtar *en barn*.

Kombinasjonen av at ellipse fra et teoretisk perspektiv er en kontroversiell forklaring, og at ellipse fungerer dårlig både i kombinasjon med blokking og med datagrunnlaget mitt generelt, er dårlig nytt for SAGs ellipseforklaring av *en av* og andre preposisjonsattributter.

6.1.5 Produktivitet

Avslutningsvis i dette delkapittelet vil jeg også undersøke hvorvidt *en av* + nøytrumssubstantiv ser ut til å være en produktiv konstruksjon. I denne oppgaven er jeg primært opptatt av å undersøke systematiske forekomster av *en av* + nøytrumssubstantiv. Jeg har derfor sett på nøytrumssubstantiver som har blitt brukt mange ganger sammen med *en av*. Samtidig er det i HaBiT sin bokmålsdel også mange enkelttreff, altså nøytrumssubstantiver som kun dukker opp én gang i kombinasjon med *en av*. Enkelttreff er også interessante å undersøke særlig når det er mange av dem, fordi dette vitner om produktivitet. Det tyder nemlig på at konstruksjonen *en av* lar seg kombinere med mange ulike substantiver, og at dette ikke kun er et fenomen begrenset til for eksempel de tjue mest utbredte substantivene fremstilt i tabell 1.

1268 av totalt 5193 treff for *en av* + nøytrumssubstantiv i HaBiT er enkelttreff.¹⁷ Selv om den største delen av treffene for *en av* + nøytrumssubstantiv i HaBiT er de samme

¹⁷ Her har jeg kun søkt på *En/en av* + nøytrumssubstantiv og ikke *Én/én av* + nøytrumssubstantiv. Ellers blir det nemlig umulig å se om det er enkelttreff eller ikke, siden for eksempel et treff som *en av bakbena* sammenlignet med *én av bakbena* vil bli telt som to forskjellige treff, og det har jeg ikke mulighet til å kontrollere manuelt.

substantivene som går igjen, er det altså fortsatt en betydelig andel, 24,4%, som er treff som bare forekommer én gang. Dette tyder på at det forekommer en god del innovasjon hos språkbrukere, og at *en av* + nøytrumssubstantiv ikke er en konstruksjon som er begrenset til visse substantiver.

Tabell 5 er en liste over ti setninger tilfeldig valgt ut fra HaBiT bokmål.

	<i>en av</i> (enkelttreff)	
om de akkurat hadde fått den inn! Grunnen? Jo,	<i>en av prismene</i>	manglet. De er bare festet med små "
som er sikkert er at du vil se tegn til minst	<i>en av foreldreya</i>	i hunden. Ikke sett ut hunden i hundegård eller
er en fiktiv person i Twilight- serien . Han er	<i>en av adoptivbarna</i>	til Carlisle og Esme Cullen. Han er beskrevet
din tid og penger klokt, og resten vil følge...	<i>En av nettverkene</i>	jeg personlig har sluttet og har funnet nyttig
sånn egentlig, og i C-arbeidet er jo bevoktning	<i>en av testmomentene</i>	. Det foregår med lyd. Det hører til
eller dabigatranu èteksilatu eller	<i>en av hjelpestoffene</i>	. GRAVIDITET OG AMMING I eksperimentelle
og fruktose kombinere, blir de bundet sammen av	<i>en av oksygenmolekylene</i>	. Hva er igjen er to hydrogenioner og et
prøvekort som deretter stikkes inn i	<i>en av testkamrene</i>	. Rask og nøyaktig L80-5000 trenger kort tid på å
av hestehår. Skyv tau nær gummistrikk. Fjern	<i>en av tauene</i>	og kuttet ca 7 inches. Super lim toppen sammen. 6
som øker konsentrasjonen i hjernen av	<i>en av signalstoffene</i>	som har betydning for hukommelsesfunksjonene

Tabell 5: tilfeldig utvalg på 10 setninger som er enkelttreff i fra HaBiT bokmål. Gjentatt her av praktiske hensyn. De ti setningene har til felles at *en av*-konstruksjonen kun forekommer én gang i korpuset med de respektive substantivene.

Det er ikke uvanlig å undersøke fenomener som har en viss begrenset forekomst i et korpus. *Hapax legomena* er et begrep brukt om ord som kun forekommer én gang i et korpus (Plag 2003: 54). I min sammenheng er det snakk om en konstruksjon som forekommer én gang, heller enn kun enkeltordet. Plag (2003: 55) påpeker også at størrelsen på korpuset spiller en rolle i denne sammenhengen. Ved et mindre korpus vil de fleste hapax legomena være velkjente ord, men når korpuset vokser, vil hapaxene heller være nyopprettede ord eller uttrykk, eller som man ser i tabell 5, uventede sammensetninger av ord. Dette er særlig relevant i min kontekst, siden jeg jobber med et stort korpus.

Åtte av ti substantiver i tabell 5 er sammensatte substantiver, som nok er en del av forklaringen på hvorfor akkurat disse substantivene kun forekommer én gang i kombinasjon

med *en av* i korpuset. Selv om jeg ikke vil gå ut fra at sammensatte substantiver i seg selv er uvanlige, mener jeg det er rimelig å anta at det at substantivene er sammensatte spiller en rolle i tabell 5. Siden det i norsk er så stor fleksibilitet for språkbrukerne i forhold til å lage sammensatte substantiver, er det i praksis kun fantasien som setter grenser. Et substantiv som *foreldredyra* er ikke en naturlig del av mitt talespråk i hvert fall, selv om både *foreldre* og *dyr* er både etablerte og frekvente substantiver. At det er denne typen substantiver som er hapax legomena stemmer også godt med Plags observasjon om rollen størrelse på korpus spiller, i og med at HaBiT er et relativt stort korpus. Det er derfor som forventet at substantivene i utvalget formodentlig er generelt lavfrekvente, muligens med unntak for *tau*.

På bakgrunn av det totale antall enkelttreff i HaBiT, illustrert ved utvalget i tabell 5, ser det altså ut til at *en av* + nøytrumssubstantiv i hvert fall til en viss grad er en produktiv konstruksjon.

6.1.6 Oppsummert

Det er flere ulike faktorer som bidrar til å forklare hva som er spesielt med *en av*. Plassering i kongruenshierarkiet er en relevant del av forklaringen, men det er også klart at det ikke forklarer alt. Videre er blokkering også viktig, og det er tydelig at det er trekk ved preposisjonen *av* som skiller den fra andre mye brukte preposisjoner, særlig når det gjelder den strukturelle koblingen mellom determinativ og substantiv når preposisjonen kommer mellom disse. Videre er det også relevant å trekke frem at *en* er mer frekvent enn *et*, og særlig at *en*, i motsetning til *et*, er koblet til animathet, som er tema for neste delkapittel. Samlet er det altså ikke én hovedgrunn, men heller flere ulike trekk ved *en av*, som gjør at den skiller seg fra andre, lignende konstruksjoner. Det ser også ut til at *en av* + nøytrumssubstantiv til en viss grad er en produktiv konstruksjon.

6.2 Animathet

Animathetshierarkiet er en hierarkisk måte å inndele ord etter grad av animathet på. Typologisk forskning har vist at animathetshierarkiet er relevant for flere ulike typer lingvistiske fenomener (Corbett 2000, Comrie 1989). Både animathetshierarkiet og animathet generelt vil være relevant for videre analyse.

Animathet er en viktig faktor i menneskelige språk. Hvilket genus et ord tilhører, er i mange språk i større eller mindre grad påvirket av animathet, som nøyere gjennomgått i 2.5.2. Animathet kan i utgangspunktet brukes til klassifisering av ord med bakgrunn i hvor levende

ordet regnes som. Dette er en forenkling, siden animathet er et komplisert emne som omfatter mer enn kun skillet mellom levende og ikke-levende, men også om forskjellige grader av animathet, og individualisering. I stor grad er dette knyttet til hva som står oss mennesker nær. Vi oppfatter hunder som mer animate enn fisk, som igjen er mer animate enn insekter, og dette skyldes nok at vi kjenner oss mer igjen i hunden, og at den også er nærmere oss, emosjonelt.

Det er en tett sammenheng mellom genus og animathet. Det er i stor grad slik at dersom noe er kjønnnet, så er det gjerne animat. Som jeg har gått igjennom i kapittel 3, avsnitt 3.2.1, har undersøkelser gjort i både Trondheim, Tromsø og Oslo vist at hunkjønn er svært redusert i talemålet i disse byene (Lødrup 2011, Rodina & Westergaard 2015, Busterud et al. 2019). Fra før vet vi også at hunkjønn er svært perifert i Bergen, og at det har vært slik over lengre tid. I bokmål er også hunkjønn mindre utbredt (NRG 1997: 150-151). I store deler av både skriftlig og muntlig norsk kan man nå dermed argumentere for at det i praksis er et togenussystem, med «felleskjønn» og intetkjønn. Her ser jeg igjen bort fra pronomen, der hunkjønn fortsatt har en sterk posisjon. Når man viser til en kvinne på norsk, bruker man pronomenet *hun*. Tradisjonelt har hunkjønn og hankjønn vært regnet som de animate genus, og dermed blir intetkjønn regnet som det inanimate genus (Enger 2004a: 132). Dermed er det semantiske skillet mellom disse blitt tydeligere når hankjønn og hunkjønn i større grad har falt sammen.

Genusendringer følger i stor grad animathetshierarkiet, og endringer beveger seg typisk nedover i hierarkiet (se 2.5.2). Enger & Nessel (2011: 197) spekulerer i om årsaken kan være at det er mer vanlig at inanimate substantiver får menneskelige egenskaper enn motsatt. I denne sammenhengen vil en relevant antagelse være at animate nøytrumssubstantiver i større grad brukes sammen med *en av* enn det inanimate nøytrumssubstantiver gjør først, og at en eventuell utvikling vil bevege seg fra de animate substantivene og spre seg blant de inanimate. Da vil *en av barna*, som Vinje (se 3.3.2) var tidlig ute med å observere at forekommer, dukke opp før for eksempel *en av bildene*. Jeg vil derfor i dette kapitlet presentere tabell 8, der substantivene fra tabell 1 er sortert i animat og inanimat, se nærmere på en del av substantivene i tabellen og undersøke noen konkrete treff fra HaBiT-korpuset i et animathetsperspektiv. Jeg vil også tillate meg å spekulere litt i hvordan videre grammatikalisering av *en av* eventuelt vil se ut.

6.2.1 Substantivenes fordeling i kategoriene animat og inanimat

Med utgangspunkt i de 20 substantivene fra tabell 1 har jeg sortert substantivene grovt i kategoriene animat, inanimat eller begge, som presentert under i tabell 8.

Substantiv	% en av	antall treff en av	antall treff et av
<i>Frynsegode</i>	90,909	20	2
<i>Folk</i>	90,000	45	5
<i>Søsken</i>	80,556	29	7
<i>Medlem</i>	29,467	282	675
<i>Styremedlem</i>	23,497	43	140
<i>Symptom</i>	19,758	49	199
<i>Offer</i>	15,695	35	188
<i>Barn</i>	15,300	153	847
<i>Kriterium</i>	11,236	40	316
<i>Sted</i>	10,963	66	536
<i>Hjørne</i>	10,628	22	185
<i>Kjennetegn</i>	10,081	25	223
<i>Produkt</i>	9,412	24	231
<i>Punkt</i>	6,974	41	547
<i>Høydepunkt</i>	6,977	99	1320
<i>Alternativ</i>	4,576	27	563
<i>Bilde</i>	3,412	39	1104
<i>Problem</i>	3,135	28	865
<i>Lag</i>	2,880	29	978
<i>Mål</i>	1,705	28	1614

Tabell 8: Nøytrumssubstantiver sortert etter hvor stor prosentandel *en av* + substantivet utgjør. Animate substantiver er markert gule. Substantiver som kan være både animate og inanimate er markert i blått. Inanimate substantiver er umarkerte.

Substantivene er i tabell 8 sortert etter hvor stor prosentandel *en av* utgjør av den totale andelen av funnene. De substantivene jeg har klassifisert som animate, er markert gule. *Lag* og *offer* er markert blått siden de kan brukes både animat og inanimat, som jeg vil gå nærmere inn på senere. Inanimate substantiver er umarkerte.

Tabell 8 viser at de animate substantivene, med unntak av *lag*, som kan være både animat og inanimat, alle ligger i øvre halvdel av tabellen. De aller fleste inanimate substantivene ligger i den nedre delen av tabellen. Det er altså en relativt tydelig fordeling mellom animate og inanimate substantiver, selv om den ikke er fullstendig entydig.

Det er flere inanimate enn animate substantiver blant de 20 substantivene jeg undersøker her, som tabell 8 viser. I og med at inanimater og masser pleier å være

nøytrumssubstantiver (Enger 2013: 292¹⁸), er ikke dette så overraskende. Dermed er det kanskje heller overraskende at det er såpass mange animate substantiver i tabellen.

6.2.1.1 *Lag og offer: animat og inanimat*

To av substantivene i tabellen, *lag* og *offer*, kan brukes med både animat og inanimat betydning. For eksempel vil *et fotballag* i større grad tolkes som animat, mens *et lag i en kake* av de fleste vil regnes som fullstendig inanimat. Tilsvarende kan *offer* brukes med både animat og inanimat betydning. Et relevant spørsmål blir dermed om det er forskjell i utbredelsen av *en av* og *et av* avhengig av om de tilhørende substantivene brukes med animat eller inanimat betydning. Derfor vil jeg gå igjennom de 35 treffene for *en av ofrene* og de 29 treffene *en av lagene*, og et utvalg i tilsvarende størrelse blant treffene for *et av ofrene* og *et av lagene*.

Ved å sammenligne hvorvidt substantivene er animate eller inanimate ved henholdsvis *en av* + substantiv og *et av* + substantiv, er det mulig å undersøke om animathet påvirker valg av determinativ avhengig av kontekst. Hvorvidt denne bruken er lik eller ulik avhengig av animathet, gir grunnlag for noen antagelser rundt animathet sin rolle.

Det er langt flere treff for *et av ofrene/lagene* enn for *en av ofrene/lagene*. Derfor har jeg valgt å gjøre et tilfeldig utvalg fra treffene på både *et av ofrene* og *et av lagene*¹⁹ på samme størrelse som antall treff for *en av ofrene/lagene* (se vedlegg 3). Siden det er 29 treff for *en av lagene*, har jeg altså gjort et tilfeldig utvalg på 29 setninger blant de 951 treffene for *et av lagene*. Det virker kanskje ikke replikerbart ved første øyekast å velge ut tilfeldige setninger blant treffene for *et av lagene* og *et av ofrene*. Jeg vil likevel argumentere med at funnene er replikerbare i den forstand at setningene er lagt ved i vedlegg 3, og at de samme setningene er oppsøkbare for enhver med tilgang på korpuset, og egentlig med tilgang på internett, gitt at setningene fortsatt ligger på nettet. I kombinasjon med dette veier også de metodiske fordelene ved å velge ut setninger tilfeldig tungt. Disse tilfeldig utvalgte setningene gir både grupper av sammenlignbar størrelse, og en overkommelig mengde med setninger å gå igjennom.

¹⁸ Som følger Teleman 1987 og Josefsson 2006, 2009.

¹⁹ Dette er gjort med HaBiT sin egen funksjon for tilfeldig utvalg.

Når jeg undersøker de 29 treffene i HaBiT-korpuset for *en av lagene*, er det kun to treff som kan regnes som inanimat, de 27 andre er animate. Den klart mest utbredte bruken er om ulike idrettslag. Det ene inanimat treffet ser slik ut:

(8) i *en av lagene* eller glass krystallene er deretter innlemmet i det siste *laget*.
(HaBiT Bokmål)

Blant de 29 tilfeldig valgte setningene for *et av lagene* var det – kanskje litt overraskende – ingen som hadde inanimat betydning, alle blir brukt med animat betydning. For substantivet *lag* er det basert på dette ingenting som foreløpig tyder på at det er noen stor forskjell i bruk av *en av* og *et av* med utgangspunkt i animathet. En umiddelbar konklusjon er at aviser (og blogger og lignende) skriver mer om sport enn de gjør om kaker og betong.

Videre har jeg gått igjennom treffene for både *en av ofrene* og *et av ofrene* på tilsvarende måte som for *lag*. For *en av ofrene* var det 35 treff i HaBiT. Kun ett av disse treffene har mulighet for å kunne tolkes som inanimat:

(9) Alkohol er et hemmende middel, eller nedtur, og *en av ofrene* for «nedtur» - effekt er muligheten til å bli erigert. (HaBiT Bokmål)

De resterende 34 har altså den mer typiske, animate tolkningen. Et eksempel på dette er:

(10) Valla er en mobber, og Yssen bare *en av ofrene*. (HaBiT Bokmål)

Også her har jeg gjort som ved *lag*, og har gjort et tilfeldig utvalg av like mange forekomster av *et av ofrene* som av *en av ofrene*. Blant disse 35 tilfeldige valgte setningene har alle kun animat betydning. Også ved substantivet *offer* virker det altså som at det ikke er noen forskjell i bruk av *en av* og *et av* med hensyn til animathet.

Det virker kort sagt ikke som det er noen betydelig forskjell med tanke på animathet ved bruk av *en av* og *et av* sammen med *lag* og *offer*.

Muligens er forskjellen mellom animat og inanimat bruk av det samme ordet enda mindre tydelig ved forskjellig bruk av *lag* og *lag*, og *offer* og *offer*, enn for eksempel mellom to klart ulike ord som *barn* og *kjennetegn*. Dette kan knyttes til polysemi og homonymi. Polysemi dreier seg om når et ord har to eller flere ulike betydninger som er beslektede, og homonymi er når ord har samme form men ulik betydning. Ifølge Lyons (1995: 58) er

forskjellen mellom disse to begrepene graduell, så det er ikke nødvendigvis noe klart skille. Både *lag* og *offer* ligger nærmere polysemi, selv om det umiddelbart virker det enklere å se sammenhengen mellom animat og inanimat bruk av *offer* enn mellom animat og inanimat bruk av *lag*, altså at de to betydningene av *lag* er nærmere homonymi, og dermed to ord, og ikke ett. De to ulike måtene å bruke *offer* er i større grad beslektede. *Lag* og *offer* står dermed i kontrast til eksempler på homonymi der både genus og animathet varierer, som drøftet av Bobrova 2013. Bobrova (2013: 2, 11) undersøker eksempler som *rev* («rovdyr») sammenlignet med *rev* («grunne»), *fyr* («ild») sammenlignet med *fyr* («mann») og lignende. At *lag* og *offer* er polyseme kan derfor kanskje bidra til å forklare at det ikke ser ut til å være noen forskjell i bruk her.

6.2.2 Om de ulike ordene

Helhetsbildet basert på det teoretiske grunnlaget stemmer godt sammenlignet med hvordan animate og inanimate substantiver plasserer seg i tabell 8. Det er allikevel noen substantiver som har en annen plassering i tabellen enn ventet. Med utgangspunkt i animathetshierarkiet er det naturlig å ha noen forventninger til hvordan de ulike substantivene vil plassere seg. De fleste plasserer seg som ventet, men ikke alle. Jeg vil derfor videre se nærmere på et utvalg av disse substantivene.

6.2.2.1 Frynsegode

Det substantivet som mest åpenbart oppfører seg uventet, er *frynsegode*, som er et inanimat substantiv. Selv om *frynsegode* er inanimat, har det en svært høy prosentandel *en av*, som bryter med det generelle mønsteret. Samtidig er et annet overraskende funn at prosentandelen som bruker *en frynsegode*, er markant høyere enn ved de andre substantivene. I tabell 1 ser man at hele 26,1% av treffene, altså mer enn en fjerdedel, er for *en frynsegode*, som er betydelig høyere enn for noen av de andre substantivene. *Frynsegode* er det eneste av de inanimate substantivene som har en forekomst av *en* + nøytrumssubstantiv på over én prosent. Substantivet skiller seg altså ut på flere områder, og det kan hende det er andre faktorer enn animathet som spiller inn her. Det er også verdt å nevne at *en av frynsegodene* har 20 treff, og *et av frynsegodene* kun har 2 treff i korpuset, så dette er heller ikke det substantivet med størst mengde data å basere seg på.

Hvis man slår opp *gode* i ordboka og ikke leser særlig nøye, som det er fort gjort å gjøre, er det øverste treffet «**gode m1** (*utt gåde*; norrønt *goði*, av *god* 'gud') om norrøne forhold: islandsk høvding i fristatstiden» (Bokmålsordboka 2021), altså et hankjønns substantiv. Selv om dette ikke er riktig hvis man er ute etter *et gode* i sammenhengen *frynsegode*, kan man lure på om kanskje noen av misforståelsene kan stamme herfra, men jeg mistenker at dette i seg selv ikke er nok til å skape så stor forvirring, særlig siden *frynsegode* har et eget oppslagsord i Bokmålsordboka.

En annen mulig forklaring finner man i Trosteruds regler for genustilordning. *Gode* er et tostavet ord som slutter på en trykksvak *e*, og dette er ifølge Trosterud ikke typisk ved intetkjønns substantiv. Samtidig tilsier denne regelen at siden *gode* (eller i forlengelse *frynsegode*) er et tostavet ord som slutter på trykksvak *e*, skulle det blitt hunkjønn (Trosterud 2001: 35), ikke hankjønn, som det jo har blitt. Dermed er det mulig å argumentere for at en språkbruker vil tenke at *frynsegode* skulle blitt hunkjønn, men at siden hunkjønn i stor grad har falt sammen med hankjønn i bokmål, velger de en hankjønnsform i stedet.

Oppsummert er det tydelig, basert på data fra HaBiT, at *frynsegode* er et substantiv som i stor grad brukes annerledes enn ventet. Det er ikke så overraskende, alt tatt i betraktning, at hvis man er i tvil om hvilket genus man skal velge, så velger man å bruke hankjønnsformene. Det blir en form for tilordningsdefault. Det er naturlig å spørre seg om folk er klar over om dette er et nøytrumssubstantiv. I og med at det i så mange tilfeller kan være naturlig å velge hankjønnsformer, kan det også være tilfeldig at utviklingen med *frynsegode* samsvarer med den generelle bruken av *en av* + nøytrumssubstantiv.

6.2.2.2 Folk og søsken

Både *folk* og *søsken* skiller seg også ut øverst i tabellen. De blir begge brukt mye mer sammen med *en av* enn de andre animate substantivene, henholdsvis 90% og 80,6%. Det er klart et poeng at begge substantivene er plassert helt øverst i animathetshierarkiet, men dette gjelder også andre substantiver på tabellen.

Søsken er et substantiv som brukes veldig sjelden i entall, jeg vil anta at det stort sett brukes i flertall²⁰. Enten snakker man om en konkret bror eller søster, eller så snakker man om flere søsken. En mulig konsekvens av dette er at substantivets genus ikke er like kjent som det

²⁰ Her viste det seg vanskelig å gjøre et kontrolløk i HaBiTs bokmålsdel. Selv om HaBiT har en funksjon for å søke etter entalls- og flertallsformer, ble det når jeg gikk igjennom treffene klart at denne ikke klarte å skille mellom entalls- og flertallsformen av *søsken*. Dermed er jeg her nødt til å stole på min egen intuisjon knyttet til bruken av substantivet.

ville ha vært ellers. Genus er nøytralisert i flertall i norsk, med unntak av noen heller få dialekter. Man sier *huset mitt*, men *husene mine*, som ikke skiller seg fra for eksempel ved hankjønns substantivet *guttene mine*. Et ord som er nokså parallelt med *søsken*, er *forelder*, som har gått fra kollektivt nøytrum *forellri* i norrønt til felleskjønn i bokmål (Bokmålsordboka 2021). Bruken av *forelder* er nokså lik bruken av *søsken*, i så måte at ordet primært brukes i flertall. Det er dermed en sammenlignbar utvikling, selv om man kan spekulere i om *forelder* bare har kommet litt lenger.

Videre skiller også *folk* seg ut. En forskjell på *folk* og for eksempel *lag*, som også er et kollektivt substantiv, er at *folk* alltid blir brukt om folk, altså animater, mens *lag* også kan bli brukt om inanimater. Videre er et særtrekk ved *folk* at det kan nærme seg et pronomen (<https://naob.no/ordbok/folk>), som i setninger som *la folk snakke*, eller *hva vil folk si?* Det er likevel usikkert hvordan en slik faktor vil spille inn på bruk av *en av*, men det understreker at substantivet *folk* oppfører seg annerledes enn en del andre substantiver.

Mest relevant for *folk* sin plassering i tabell 8 er nok at selv om *folk* er et nøytrumssubstantiv, er det i mange tilfeller blitt obligatorisk å skrive *en av folka*, og ikke *et av folka*, avhengig av kontekst. Dette kommer jeg tilbake til i 6.3.2.2.

6.2.2.3 Symptom

Et annet substantiv som bryter med det forventede mønsteret, er *symptom*, som kommer høyere opp på tabellen enn de fleste av de andre inanimerte substantiver. Det er mulig å argumentere for at *symptom* er høyere på animathetshierarkiet enn noen av de andre inanimerte substantivene, og at dette kan forklare plasseringen. Man kan for eksempel si at *hun er et symptom på et underliggende problem*. Slik kan ordet også brukes metaforisk i mer animat betydning enn hvis det brukes om for eksempel et sykdomssymptom. Jeg er likevel skeptisk til om dette i seg selv er nok til å forklare den utbredte bruken av *en av symptomene*. En gjennomgang av treffene for både *en av* og *et av symptomene* viser at frasen i de aller fleste tilfeller er brukt i betydningen sykdomssymptom, både når det gjelder *en av* og *et av*. Det virker altså ikke som det er noen forskjell mellom de to formene. Kanskje må dette ordet bare plasseres i kategorien med det jeg ikke kan forklare, eller tilskrives at bruken av *en av* + nøytrumssubstantiv ikke begrenser seg til kun animater, som dataene også tilsier, og at dette slår ulikt ut for ulike substantiver.

6.2.3 Plassering i animathetshierarkiet

I den grad det er mulig, er det også interessant å si noe om de konkrete substantivenes plassering i animathetshierarkiet. For eksempel vil jeg påstå at *barn* er kneppet mer animat enn *medlem* og *styremedlem*, mens alle tre er mer animate enn *lag*. En grunn er at *medlem* er en funksjon, som ikke trenger å ha en direkte animat referanse. For eksempel kan man si *Norge er medlem av Nato*. Dermed er det også litt forargelig at *barn* kommer lenger ned på tabell 8 enn det *medlem* og *styremedlem* gjør.

Ellers kan det være krevende å si for mye om plassering i animathetshierarkiet for de konkrete substantivene. Det krever en subjektiv vurdering, og i stor grad er det også for små nyanser til at det er mulig å si så mye basert på dette datagrunnlaget. Dermed er det i denne sammenhengen grunn til å anta at den mest verdifulle distinksjonen ligger i forskjellen mellom animat og inanimat.

Det er ikke noe sted i tabell 8 hvor det går et skarpt skille mellom animate og inanimate ord. Selv om *frynsegode*, *folk* og *søsken* skiller seg ut i toppen av tabellen, er *frynsegode* et inanimat ord, og *folk* og *søsken* er animate ord. Det er ikke for noen av substantivene slik at prosentandelen er på 100 eller 0. Det er i større grad snakk om en trinnvis overgang der mange av ordene ligger nære hverandre.

Det er allikevel en klar tendens, når man ser på hvordan ordene fordeler seg, at animate ord er i øvre del av tabellen med en høyere andel *en av* + substantiv, og inanimate substantiver i større grad er i nedre del av tabellen. Som jeg har forsøkt å vise over, kan man også argumentere for at de inanimate ordene i øvre del av tabellen kan være der av litt andre grunner enn animathet.

Kort oppsummert ser det helt klart ut til at animathet og animathetshierarkiet spiller en sentral rolle for hvordan *en av* fordeler seg ved de ulike substantivene. Samtidig viser også denne gjennomgangen av de konkrete ordene at det finnes uregelmessigheter, og at ikke alt forklares utelukkende gjennom animathet.

6.2.4 Grammatikalisering og analogi

Det er en nær sammenheng mellom animathet og semantikk. Hvis man antar at animathet en stund styrer hvilke nøytrumssubstantiver *en av* blir brukt sammen med, vil dette bidra til å styrke det semantiske skillet mellom ulike genus. Som nevnt innledningsvis i dette delkapittelet har endringene det norske genussystemet gjennomgår, allerede bidratt til å skape et tydeligere skille mellom hankjønn som det animate genus og intetkjønn som det inanimate

genus (se 6.2). En utvikling der *en av* + animate nøytrumssubstantiver får fotfeste, vil bidra til å forsterke denne effekten. Som tabell 6 har vist, er det allerede belegg for å anta at animathet er en relevant faktor. Dette kan kalles semantisk kongruens, fordi kongruensen til dels styres av semantiske årsaker, som animathet (se 6.1). Derimot er det slik at hvis *en av* + nøytrumssubstantiv får utvikle seg videre, slik at *en av* kan brukes framfor alle typer nøytrumssubstantiv, kan det ikke lenger kalles semantisk kongruens, for da vil det ikke lenger være noe semantisk skille. To alternativer kan da være å kalle det enten analogi eller grammatikalisering.

Den første mulige forklaringsmodellen for hvorfor *en av* får ta over der vi forventer at det skal være *et av*, kan være analogi, altså likhet. Det vil si at en språklig konstruksjon endres fordi den ligner en annen språklig konstruksjon (Enger 2004a: 136). Eksempel 11 illustrerer hvordan man kan trekke konklusjoner basert på likhet.

(11) flå : X = klå : klådde

En viktig tendens i norsk har vært at sterke verb blir svake. Eksempel 11 illustrerer nettopp hvordan likhet mellom to verb kan føre til at et sterkt verb blir svakt, gjennom at språkbrukeren antar hvordan den bøyde formen til *flå*, X, vil se ut basert på den bøyde formen til *klå*, *klådde*, nemlig *flådde*. Tilsvarende har en annen viktig tendens vært genusskifter, det har vært genusskifter i språkhistorien akkurat som det har vært skifter av bøyingsklasse ved verb. Hvordan dette kan foregå, illustrerer eksempel 12.

(12) hei : X = vei : en av veiene

Hvis man ikke kjenner genuset til substantivet *hei*, kunne det med utgangspunkt i eksempel 12 være naturlig å anta at det er et hankjønnssubstantiv, og at man skal si *en av heiene*, selv om det tradisjonelt «korrekte» er *ei av heiene*.²¹

Man kan dermed spekulere i om analogi, altså likheten mellom *vei* og *hei*, og kanskje også likheten mellom *en av* og *et av*, er en del av årsaken til at *en av* brukes sammen med nøytrumssubstantiv. Her er det et poeng at analogien min er litt annerledes enn

²¹ Det er eneste korrekte mulighet å skrive *ei av heiene* i nynorsk (strengt tatt går også *heiane* an), og dette stemte også i bokmål før det ble mulig å velge mellom hankjønns- og hankjønnsformen, men jeg har valgt dette her for å illustrere poenget mitt.

skoleeksemplene, siden den handler om en frase som består av flere ord. Analogiforklaringen forutsetter at det når *en av* erstatter *et av* ikke blir noen ny grammatisk funksjon, og at det eneste som endrer seg er formen, men at alt annet forblir likt. For at analogi skal kunne brukes til å forklare at *en av* potensielt tar over for *et av* i alle posisjoner, er dette en betingelse.

Et alternativ til analogiforklaringen er grammatikalisering. Det er mulig at *en av* + nøytrumssubstantiv etter hvert kan være begynnelsen på en grammatikaliseringsprosess. Som for eksempel tabell 1 har vist, vil det være mange som i dag har muligheten til å produsere *en av barna* og *et av bildene* parallelt, siden *en av barna* forekommer såpass mye oftere enn det *en av bildene* gjør. Så lenge det er slik, går det ikke an å argumentere for at utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv er et resultat av grammatikalisering. Det oppfyller ingen av de nødvendige kravene. Det er ikke blitt økt obligatorikk (se 2.4), og det er nok heller bedre å tale om resemantisering, siden det heller ser ut som semantiske faktorer får spille en større rolle. Siden grammatikalisering vanligvis også knyttes til semantisk bleiking, der semantikken svekkes, og det er det motsatte av resemantisering, er også dette et argument mot at utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv foreløpig er grammatikalisering.

Det betyr at når man tidligere hadde muligheten til å si *et av barna* og *et av bildene* (steg I, figur 4), ville det her ikke være noen distinksjon mellom animat og inanimat (selv om man også den gangen kunne bruke han/hun om barn, men ikke om bilder). Da er *et av* det eneste alternativet uavhengig av om substantivet er animat eller inanimat. Når *en av barna* og *et av bildene* nå er parallelle muligheter for noen språkbrukere (steg II, figur 4), vil denne distinksjonen derimot være til stede, og det vil være et semantisk skille mellom animat (*barn*) og inanimat (*bilde*) som ikke er der ellers.

I	<i>et av barna</i>	–	<i>et av bildene</i>
II	<i>en av barna</i>	–	<i>et av bildene</i>
III	<i>en av barna</i>	–	<i>en av bildene</i>

Figur 4: stegvis oversikt over utvikling fra *et av* + animat nøytrumssubstantiv/*et av* inanimat nøytrumssubstantiv til *en av* + animat nøytrumssubstantiv/*en av* + inanimat nøytrumssubstantiv.

Slik resemantisering er noe vi vet forekommer i den historiske utviklingen til genusystemer (Enger & Haugen 2017: 45). Hvis animathet spiller en rolle for hvilke nøytrumssubstantiver *en av* kan brukes med, som mine data altså ser ut til å bekrefte, er det rimelig å hevde at semantiske faktorer spiller en større rolle enn tidligere.

Samtidig viser tabell 6 at også flere av de inanimate nøytrumssubstantivene i overraskende høy grad brukes sammen med *en av*. Det er naturlig å spørre hva som er årsaken til at noen inanimate substantiver, som for eksempel *kriterium*, *hjørne* eller *kjennetegn* blir brukt så mye sammen med *en av*. Disse tre substantivene blir alle brukt over 10% sammen med *en av*, sammenlignet med *bilde*, *problem* eller *mål*, som alle blir brukt under 5% sammen med *en av*. Hvorfor det er såpass ulikt jeg ikke noe godt svar på.

Hvis bruk av *en av* + nøytrumssubstantiver da sprer seg forbi animate substantiver, som man kan se antydninger til her, og får godt fotfeste blant inanimate nøytrumssubstantiver, vil det semantiske skillet som foreløpig eksisterer, forsvinne. Hvis et inanimat nøytrumssubstantiv etter hvert blir et felleskjønnssubstantiv, vil det ikke lenger være felleskjønn som er animat, og intetkjønn som er inanimat. Det vil heller være én stor gruppe der alle substantivene er i samme kategori. I en slik situasjon, der *en av barna* og *en av bildene* er normen (steg III, figur 4), vil det heller ikke lenger være semantisk kongruens, for det er ikke lenger semantikken som styrer kongruensen. Da er det heller mer meningsfylt å kalle det syntaktisk kongruens igjen.

Enger 2004a skriver om en delvis parallell utvikling knyttet til at hunkjønn i de mer innovative nordiske språkene faller sammen med hankjønn, og erstattes med en form som ser ut som hankjønn. Han illustrerer dette med eksempler hentet fra standardsvensk og norrønt, der det i standardsvensk heter *en arm*, *en rem* og *ett barn*, mens det i norrønt het *einn armr*, *ein reim* og *eit barn* (Enger 2004a: 127). Enger ser på denne endringen i lys av grammatikalisering. Det samme resonnementet er mulig å videreføre i denne sammenhengen. Hvis man spekulerer i at utviklingen hadde gått videre, og det hadde blitt slik at man konsekvent sa *en av barna* og *en av bildene* (og *en av gutta* som man alltid har sagt), ville det finnes et visst grunnlag for å kalle utviklingen for grammatikalisering. Det skyldes at dette scenarioet vil møte noen av kravene for grammatikalisering, nemlig økt obligatorikk og tap av kontrast. I en slik hypotetisk videre utvikling blir det nemlig større likhet mellom det som tidligere har vært ulike genuskategorier, som vil si at det grammatiske systemet blir mer homogent. Hvis man sier *en av* for alle kategorier substantiver, er det ingen variasjon, som betyr tap av heterogenitet. Utviklingen går da vekk igjen fra å være semantisk kongruens, for det vil ikke lenger være noe semantisk skille mellom ulike kategorier. Den semantiske forskjellen fra forrige stadium er ikke lenger til stede. I stedet er man vel heller tilbake til syntaktisk kongruens, om enn på en annen måte

enn det var i utgangspunktet, før denne potensielle endringen, siden man her vil sitte igjen med én gruppe.

Avslutningsvis er spørsmålet da hvilken av forklaringsmodellene som ser ut til å fungere best av grammatikalisering og analogi. For å avgjøre om *en av* potensielt vil bli grammatikalisering, er det nødvendig å se på om *en* i *en av* vil bli mer grammatisk. Det er ikke helt enkelt å svare på. *En* vil ikke få en mer grammatisk funksjon, *en* vil ikke skifte ordklasse, og gjennomgår heller ikke fonologiske endringer, men det er tap av kontrast, og det vil også bli mer generelt. Hvis *en* i *en av* tar over for både *ei av* og *et av* vil det gå fra å signalisere «hankjønn» til å signalisere det mer generelle «substantiv». Dette kan muligens betegnes som semantisk bleiking. Det kan dermed se ut som analogiforklaringen blir litt for enkel, siden den forutsetter nettopp at når *en av* kun endrer form, og at alt annet forblir likt. Samtidig synes jeg ikke noen av merkelappene virker helt dekkende. Selv om jeg tross alt foretrekker grammatikalisering over analogi, må jeg likevel si jeg er usikker på konklusjonen her. I en del tilfeller av språkhistorisk endring har det også vært diskusjon om hva årsaken «egentlig» er. Et eksempel på dette er kasusbortfallet som har skjedd i utviklingen mellom norrønt og moderne norsk (Torp & Vikør 1993: 87). Hvorvidt denne endringen skyldes lydlover, morfologisk endring eller språkkontakt er ikke enkelt å svare på, og det er ikke nødvendigvis heller slik at det ene må utelukke det andre. Som Torp & Vikør (1993: 93) påpeker, er slike språklige forandringer sannsynligvis et «resultat av eit komplisert *samspel* mellom endringar innanfor *alle delar av språkssystemet* og av *ytre påverknad*». En slik usikker konklusjon i spørsmål knyttet til språkendring er altså ikke ukjent.

6.2.5 Oppsummert

Animathet har vist seg å være en sentral faktor for hvilke nøytrumssubstantiver *en av* er utbredt ved. Tabell 8 viser at bruk av *en av* er mer utbredt ved animate nøytrumssubstantiver enn ved inanimate. Samtidig viser også gjennomgangen av dataene at *en av* ikke utelukkende er begrenset til animater. Også ved noen inanimater brukes *en av* i stor grad, i hvert fall i bokmål. Det er også mulig at dette er begynnelsen på en grammatikaliseringsprosess, men det er for tidlig å si noe om. Det fremstår mer rimelig å kalle dette resemantisering.

Videre vil jeg undersøke hvilken rolle faktorene nynorsk og bokmål, og normrett og unormert skriftspråk spiller i utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv.

6.3 Innovativt språk

Det er naturlig å anta at en mer innovativ språkform har høyere forekomst av *en av +* nøytrumssubstantiv, siden dette fortsatt av mange regnes som en feil, og ikke er «korrekt» fra et normperspektiv. Nynorsk må kunne regnes som mindre innovativt enn bokmål når det gjelder genus (kanskje også generelt), på samme måte som man kan forvente at skriftspråk type A, mer omhyggelig rettet skriftspråk er mindre innovativt med hensyn til bruk av *en av +* nøytrumssubstantiv enn det skriftspråk type B, mer uredigert tekst er. Dette er utgangspunktet for å undersøke forskningsspørsmål 3a og 3b.

6.3.1 Nynorsk og bokmål

Det er klare forskjeller mellom nynorsk og bokmål når det gjelder hva slags genussystem de to skriftspråkene har. Nynorsk har tradisjonelt et tregenussystem, sammenlignet med det som i praksis er et togenussystem i bokmål (her ser jeg igjen bort fra pronomen).

Videre vil jeg undersøke hvilken rolle denne grunnleggende forskjellen i genussystemene mellom skriftspråkene spiller for den utviklingen vi har sett med *en av +* nøytrumssubstantiv, som i denne oppgaven hittil har vært illustrert med data fra et bokmålskorpus. Jeg er nysgjerrig på hvorvidt det er en sammenheng mellom tapet av hunkjønn som man ser både i bokmål og i flere ulike norske dialekter, og det fenomenet jeg undersøker i denne oppgaven.

6.3.1.1 Språkhistorie og politikk

Bak hvordan både nynorsk og bokmål ser ut i dag ligger det språkhistorie som har formet og fortsatt former hvordan de to skriftspråkene har utviklet seg. Det er ikke tilfeldig at vi til dels ser klare forskjeller mellom de to, det er i stor grad et direkte resultat av ideologi og politikk. I Norge har vi den uvanlige situasjonen at vi har to norske skriftspråk som er svært like hverandre på de fleste måter, selv om de aller fleste nordmenn vil være enige i at forskjellene mellom de to er svært viktige. Samtidig er disse forskjellene like mye språkpolitiske og sosiologisk som de er språklige. Som Jahr (2015: 14) trekker frem, kan bruk av enten bokmål eller nynorsk fortsatt i dag være et uttrykk for verdier og holdninger for mange. Dette henger direkte sammen med hvordan skriftspråkene har utviklet seg, og kanskje enda mer med hvilket opphav de har.

Ivar Aasens språkpolitiske tanker om dialektrepresentasjon i skriftspråket, at skriftspråket skulle representere slik folk faktisk prater, og at språket var viktig for den selvstendige nasjonen (Jahr 2015: 19), var utgangspunktet for utviklingen av nynorsk. Dette er direkte knyttet til unionsoppløsningen fra Danmark i 1814. At dansk var skriftspråket, var naturlig nok ikke særlig populært, og ønsket om et skriftspråk med tydeligere tilknytning til det norske talemålet var sterkt. Bokmål har altså sitt opphav i dansk, men har siden «fødselen» i 1907 kommet en god del nærmere norsk talemål. 1907 har det som da heter riksmålet, to genus, og det er først ved 1938-reformen at hunkjønn blir obligatorisk i det som i mellomtiden er blitt døpt om til bokmål. Det er neppe tilfeldig at 1938-reformen blir mer kontroversiell enn den i 1917, der tregenussystemet allerede var en mulighet, men ikke obligatorisk (Jahr 2015: 99-101).

Etter andre verdenskrig gikk riksmålsbevegelsen til angrep på det de karakteriserte som «slurveformer», ‘stygge’ og ‘vulgære’» (Jahr 2015: 107). Dette gjaldt i stor grad hunkjønnsformer som *ei* og *mi*, *a*-endelsen i bestemt form på hunkjønnsord, i tillegg til *a*-suffikser i visse verbklasser (Opsahl 2021: 130). «Foreldreaksjonen mot samnorsk» rettet nettopp *ei*, *mi*, og *-a* i barnas lesebøker (Jahr 2015: 110). De rettet også på leksemer, som for eksempel *ffør* til *ffær*, men i et strukturperspektiv er dette mindre vesentlig. Denne aksjonen var i stor grad en reaksjon på et talemål disse foreldrene kjente fra mennesker med lavere sosial status enn seg selv, med trekk foreldrene selv ikke hadde i talespråket sitt, og som heller ikke var i skriftspråket de hadde vokst opp med. Dette var også mennesker som var vant til at skriftspråket var normert etter *deres* talemål. Samtidig samsvarer trekkene Foreldreaksjonen reagerte på, med trekk som også finnes i nynorsk, selv om aksjonen ikke var direkte rettet mot nynorsk.

Dette understreker at tregenussystemets posisjon har vært annerledes i bokmål, og i den sammenheng også i bokmålsnære dialekter, sammenlignet med tregenussystemet i nynorsk. Det er også tydelig at sosiolingvistiske faktorer i stor grad kan være relevante for språkendring. Det er altså ikke bare strukturelle faktorer som spiller en rolle.

6.3.1.2 Presentasjon og analyse av data

Videre vil jeg gå gjennom de relevante dataene fra resultatkapittelet i større detalj.

Om *ein av*

I tabell 3 er utbredelsen av *ein av* i nynorskdelen til HaBiT kartlagt. Tabell 3 viser svært tydelig at i nynorsk er bruk av *ein av* + nøytrumssubstantiv nesten ikke til stede. Med unntak

av *sysken* og *offer*, som er et åpenbart og et potensielt animat substantiv, har alle substantivene i tabell 3 under én prosent forekomst av *ein av*.

Substantiv	<i>ein av</i> + subst (antall treff)	<i>eit av</i> + subst (antall treff)	% <i>ein av</i>
Barn	0	22	0,00
Høydepunkt	1	118	0,84
Symptom	0	3	0,00
Punkt	0	28	0,00
Kriterium	0	19	0,00
Bilde	0	47	0,00
Offer	1	5	16,67
Lag	0	45	0,00
Sysken	2	1	66,67
Problem	0	31	0,00
Mål	0	141	0,00
Alternativ	0	27	0,00
Kjenneteikn	0	12	0,00
Produkt	0	10	0,00
Hjørne	0	3	0,00
Frynsegode	0	0	-

Tabell 3: forekomst av *ein av* + nøytrumssubstantiv i nynorsk, gjentatt her av praktiske hensyn.

Her er en interessant parallell til delkapittel 6.2 at gjennomgangen av substantivene viste at *sysken/søsken* også i bokmål var blant de substantivene som oppførte seg uventet. Det er derfor interessant at det skiller seg ut i nynorsk også. *Sysken/søsken* er et uvanlig substantiv (se 6.2.2.2).

Sammenlignet med bokmål er det store forskjeller, som tabell 9 illustrerer. Det blir tydelig at *en av* + nøytrumssubstantiv er et mye mer utbredt fenomen i bokmål. Selv om nynorsk-korpuset til HaBiT er mye mindre i omfang enn bokmål-korpuset, er det ingen tvil om at *en/ein av* + nøytrumssubstantiv er et mye mindre utbredt fenomen i nynorsk.

Substantiv	% <i>ein av</i>	% <i>en av</i>
Barn	0,00	15,30
Høydepunkt	0,84	6,98
Symptom	0,00	19,76
Punkt	0,00	6,97
Kriterium	0,00	11,24
Bilde	0,00	3,41
Offer	16,67	15,70
Lag	0,00	2,88
Sysken/søsken	66,67	80,56
Problem	0,00	3,14
Mål	0,00	1,71
Alternativ	0,00	4,58
Kjenneteikn/kjennetegn	0,00	10,08
Produkt	0,00	9,41
Hjørne	0,00	10,63
Frynsegode ²²	–	90,91

Tabell 9: sammenligning av forekomst av *ein/en av* + nøytrumssubstantiv i nynorsk og bokmål.

Om *ei av*

Det er flere grunner til at det er interessant å undersøke forekomsten av *ei av*. På et mer overordnet plan er det interessant å se på siden jeg undersøker forholdet mellom *et av* og *en av*, og da er det naturlig å også se på utbredelsen av *ei av*. Siden jeg er interessert i hvordan tap av hunkjønn i bokmål påvirker *en av* + nøytrumssubstantiv, ville det også vært unaturlig å unnlate å undersøke *ei av* generelt. Her er det viktig å poengtere at jeg ikke ser på *ei av* + nøytrumssubstantiv.²³

Videre er utbredelsen av *ei av* interessant fordi jeg ønsker å undersøke om et svakt tregenussystem vil være mer utsatt for at intetkjønn, og da i første rekke *et av*, også svekkes, som forskjellen mellom nynorsk og bokmål i avsnittet ovenfor absolutt tyder på. Hvis hunkjønn svekkes, vil det være hankjønn som primært tar over for det som tidligere har vært hunkjønnord, og dermed vil balansen mellom hankjønnord og intetkjønnord forskyves

²² Siden det ikke er noen treff for verken *ein av* eller *eit av frynsegoda* i HaBiT Nynorsk, er det heller ingen prosentvis fordeling for *ein av frynsegoda*.

²³ Et kontrollsøk i HaBiT Bokmål (se vedlegg 2 for detaljer om hvordan søket ble gjennomført) gir kun 19 treff totalt på *ei av* + nøytrumssubstantiver. I HaBiT Nynorsk er det ikke mulig å gjøre et generelt søk på *ei av* + nøytrumssubstantiv, kun på *ei av* + spesifikke substantiver, noe som i praksis ikke er mulig å gjøre med hvert enkelt nøytrumssubstantiv. I LBK er det to treff for *ei av* + nøytrumssubstantiv, og begge er substantiver som kan være både m. og f. Det ser derfor ut som *ei av* + nøytrumssubstantiv i praksis ikke forekommer, eller forekommer i så liten grad at det ikke er mulig å undersøke fenomenet systematisk. I og med at *ei av* + hunkjønnssubstantiver brukes svært lite i bokmål, og også mindre enn forventet i nynorsk, er ikke dette et overraskende funn.

ytterligere. Dermed mener jeg det er grunn til å anta at hvis *ei av* brukes mindre enn ventet, vil også *et av* være i en mer utsatt posisjon.

Her er det igjen viktig å understreke at dette ikke bare handler om at *ei av* er lite brukt. Det er som forventet, i og med at *ei* er det minst utbredte determinativet av *en*, *ei* og *et*. Spørsmålet er heller om *ei av* er mindre brukt enn man skulle vente, det vil si mindre brukt enn det *ei* generelt er. Og *ei* brukes generelt svært lite i bokmål. Jeg har gjort samme undersøkelse for både bokmål og nynorsk i tabellen for å sammenligne, siden hunkjønn har så ulik posisjon i de to skriftspråkene.

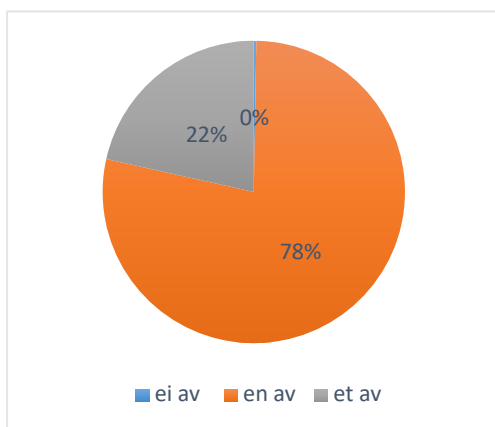
	<i>ei av</i> (ant. treff)	<i>en/ei/et av</i> (ant. treff)	% <i>ei av</i>	<i>ei</i> (ant. treff)	<i>en/ei/et</i> (ant. treff)	% <i>ei</i>
Bokmål	2109	789204	0,27	236073	29086672	0,81
Nynorsk	5779	37873	15,26	262959	1336923	19,67

Tabell 2: fordeling av *ei av* sammenlignet med *ei* i henholdsvis bokmål og nynorsk, gjentatt her av praktiske hensyn.

Dataene for begge skriftspråkene viser at *ei av* er mindre brukt enn ventet, selv om det er klare forskjeller mellom de to.

6.3.1.3 Bokmål

Som raskt gjennomgått i kapittel 5 viser tabell 2 at i bokmål blir *ei* generelt brukt rundt tre ganger så mye som det *ei av* blir. *Ei* brukes i utgangspunktet svært lite i bokmål. Tabell 2 viser at *ei* kun står for 0,8% av de totale treffene for alle determinativene (*en*, *ei*, *et*, alle

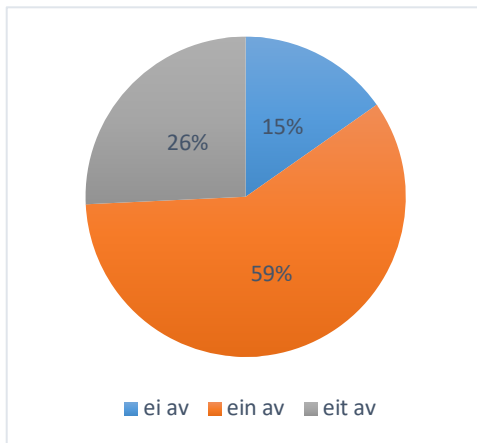

varianter). Samtidig brukes *ei av* kun i omtrent 0,3% av tilfellene. Det vil si at *et av* eller *en av* står for nesten 99,7% av treffene. Basert på dette er det naturlig å anta at en språkbruker med *ei* i skriftspråket sitt i en del tilfeller allikevel vil bruke *en av* i kombinasjon med hunkjønnssubstantiver, siden det primært er hankjønn som tar over der hunkjønn taper terreng.

Figur 5: prosentvis fordeling av *ei av*, *en av* og *et av* i HaBiT bokmål.

6.3.1.4 Nynorsk

Som gjennomgått i kapittel 5, viser tabell 2 at i nynorsk er forholdet mellom bruken av *ei* og *ei av* betydelig likere enn det er i bokmål. *Ei av* brukes omtrent en fjerdedel mindre enn *ei*, ca. 15,3% sammenlignet med 19,7%. Bruken er mye jevnere, men det er verdt å poengtere at det også her er en forskjell. *Ei av* er også her mindre brukt enn det *ei* generelt er, selv om forskjellen er mye mindre markant i nynorsk enn det den er i bokmål. Her blir også hunkjønns posisjon i nynorsk sammenlignet med i bokmål svært tydelig. Mens kun 0,8% av

determinativene brukt i bokmål er hunkjønn, er hele 19,7% er hunkjønn i nynorsk. Siden «tradisjonelle hunkjønnsord» i bokmål primært har blitt hankjønnsord, vil dette også forskyve balansen mellom hankjønns- og intetkjønnsord, slik at endringer knyttet til hunkjønn indirekte også vil kunne påvirke intetkjønn. Når andelen hankjønnsord øker og hunkjønnsord minker, vil intetkjønnsord havne i et enda tydeligere mindretall og balansen forskyves.

Figur 6: prosentvis fordeling av *ei av*, *ein av* og *eit av* i HaBiT nynorsk

6.3.1.5 Blokking og *ei av*

Det er rimelig å anta at deler av grunnen til at *ei av* er så lite brukt i bokmål, kan være knyttet til blokking, siden det er forskjell i bruken av *ei* og *ei av*. Siden *ei av* er mindre brukt enn *ei*, er det som nevnt nødt til å være tilfeller der språkbrukere bruker *en av* + hunkjønns substantiv og *ei* + hunkjønns substantiv med det samme substantivet.

Grunnen til at *ei av* blir mindre brukt, er dermed nettopp fordi *en av* er ulik andre, lignende konstruksjoner, som underbygd i delkapittel 6.1. Når *en av* er blitt blokket, kan dette åpne for at konstruksjonen brukes andre steder enn den ellers ville ha blitt brukt. Dette må selvfølgelig ses i sammenheng med at *ei* for svært mange bokmålsbrukere er svært svekket, og at en logisk følge av dette er at de få *ei*-ene som er igjen i språket, kun er på de mest «selvsagte» stedene, og at det er rimelig å anta at *ei av* ikke er et av disse stedene. Det er grunn til å tro at *ei av*, som *et av*, blir påvirket av at *en av* er blitt blokket.

Her er det også mulig å trekke en parallell til nynorsk. Siden det er forskjell i bruk av *ei* sammenlignet med bruken av *ei av* også i nynorsk, kan det være vi ser begynnelsen på den samme prosessen i nynorsk som vi allerede har sett i bokmål. Over tid vil muligens da *ei av* sin posisjon bli mer svekket, og i forlengelse også *ei* sin.

6.3.1.6 Oppsummert

Tabell 2 og 3, og figur 5 og 6 viser sammen en godt kjent forskjell mellom bokmål og nynorsk. Hunkjønn står betydelig sterkere i nynorsk enn i bokmål, som dataene reflekterer. Det er også, som gjennomgangen av tabell 3 har vist, betydelig mindre feil bruk av *ein av* + nøytrumssubstantiver i nynorsk enn det er av *en av* + nøytrumssubstantiver i bokmål.

Utbredelsen til *ein av* og *ei av* er to tendensene som samlet underbygger at det allerede veletablerte faktumet at nynorsk har et genussystem der både hunkjønn og intetkjønn står sterkere enn de gjør i bokmål. Det betyr også at hankjønn har en mindre sterk posisjon i nynorsk enn i bokmål, som gjør at hankjønn står mindre gunstig til for eksempel i forhold til blokking.

Videre er også normrett og unormert skriftspråk, av samme årsaker som bokmål og nynorsk, et område hvor det er rimelig å forvente at ulik forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv, som jeg vil se nærmere på i neste delkapittel.

6.3.2 Om skriftspråk type A og type B

Hvis en tekst er nøye korrekturlest og gjennomgått, er det naturlig å anta at den i større grad vil reflektere den normative grammatikken enn det en unormert, uredigert tekst vil. En konsekvens av dette vil være at en uredigert tekst i større grad vil kunne avsløre den egne grammatikken til den som skriver.

Basert på denne antagelsen skulle man tro at det er større forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv i skriftspråk type B enn det er i type A.²⁴ I og med at *en av* + nøytrumssubstantiv ved de fleste nøytrumssubstantiver regnes som feil fra et normativt perspektiv, er det naturlig å undersøke om dette kan speiles i disse to kategoriene skriftspråk.

For å undersøke dette vil jeg bruke substantivene fra tabell 1, og gjøre tilsvarende søk i Leksikografisk bokmålskorpus, LBK. Disse to korpusene representerer i stor grad hver sin underkategori av skriftspråk. HaBiT sin bokmålsdel inneholder bloggtekst og lignende, og teksten er «mindre normert og mer talemålsnært enn det man finner i korpus som bare er

²⁴ Som presentert i 1.2 mener jeg med skriftspråk type A skriftspråk som har blitt mer nøye korrekturlest, og med skriftspråk type B mener jeg mer spontant skriftspråk som ikke har gjennomgått denne revideringen.

basert på strengt redigerte tekster [...]»²⁵ (ILN, 2017). Det er altså en etablert påstand at HaBiT er et mer muntlig, mindre normert korpus enn det LBK er. LBK består primært av skjønnlitteratur og sakprosa, og andre typer tekster en gjennomsnittlig leser forholder seg til (se 4.2.3.2). LBK består derfor av det som må kunne anta er språk som ligger nærmere det som regnes som «riktig». LBK er her en representant for skriftspråk type A, og HaBiT for skriftspråk type B. Slik sett egner disse to korpusene seg godt for sammenligning, samtidig som noen andre faktorer gjør sammenligning mer krevende.

6.3.2.1 Sammenligne HaBiT og LBK: noen utfordringer

Generelt er det enkelte faktorer som gjør det mer utfordrende å sammenligne data fra de to korpusene. LBK inneholder tekster fra 1985 til 2013 (ILN 2021). Korpuset inneholder dermed litt eldre tekster enn det HaBiT gjør, som har tekster hentet inn i 2015 (tekstene kan naturlig nok være eldre enn 2015, dette er kun året de er hentet inn).

En større utfordring er at korpusene har forskjellig størrelse. Dette gjør at antall treff ikke er direkte sammenlignbart. HaBiTs bokmålsdel består av 1.18 milliarder ord og LBK består av 100 millioner ord (ILN 2017, ILN 2021). HaBiT er altså mer enn 10 ganger så stort som LBK.

Her er det verdt å merke seg at når korpuset blir mindre, vil også marginene bli mindre. Når jeg sammenligner antall treff som her, vil ett eller to treff i LBK gi samme utslag som ti eller tjue treff hos HaBiT. I et større korpus vil ikke enkelttreff få like stor betydning.

På tross av dette vil jeg allikevel argumentere for at de to korpusene er gode å sammenligne. De er begge store korpus, selv om det er intern størrelsesforskjell, og at de inneholder såpass ulike data, gjør at de egner seg godt til å sammenlignes i denne konteksten.

6.3.2.2 *En av* + nøytrumssubstantiver i LBK

Nå vil jeg presentere og gå gjennom relevante treff fra en tabell med de 10 mest frekvente nøytrumssubstantivene som blir brukt sammen med *en av* i LBK. I HaBiT har jeg tidligere valgt å se på de 20 mest frekvente (se tabell 1), men her ble det så raskt så få treff at jeg vurderte det som mest relevant å kun se på de 10 første.

²⁵ Her er beskrivelsen hentet fra tekstlab nesten litt vel enkel, for det kan utvikle seg egne språksjangre og konvensjoner som ikke har særlig mye med tale å gjøre. Bruk av emoji'er i unormert skriftspråk er et eksempel på dette. Bruk av forkortelser som «btw» og «lol» trenger heller ikke reflektere talespråket til de som bruker dem.

Substantiv	<i>en av + subst</i> (antall treff)	<i>et av + subst</i> (antall treff)	% <i>en av</i>
<i>Folk</i>	16	1	94,12
<i>Politifolk</i>	9	0	100
<i>Medlem</i>	7	56	11,11
<i>Barn</i>	7	119	5,56
<i>Søsken</i>	5	0	100
<i>Premiss</i> ²⁶	4	5	44,44
<i>År</i>	3	2	60
<i>Resultat</i>	3	25	10,71
<i>Tjenestefolk</i>	2	0	100
<i>Mannskap</i>	2	0	100

Tabell 10: liste over de 10 mest frekvente nøytrumssubstantivene i *en av + nøytrumssubstantiv* i LBK.

Generelt er det interessant at tabell 10 inneholder så mange substantiver som ikke faller helt innenfor det jeg egentlig er interessert i å undersøke her. Mange av disse ordene, som jeg vil argumentere for under, har sin plassering i tabellen av tilsynelatende andre årsaker.

At det er flere treff på substantivet *mannskap*, er interessant, siden det ut fra treffenes kontekst blir åpenbart at det ikke er snakk om ett mannskap blant flere når *en av mannskapene* dukker opp i korpuset, men i stedet om en person blant mannskapet. Dette substantivet kan dermed ikke analyseres på samme vis som andre, og dette skyldes nok til en viss grad at *mannskap* er et kollektivt substantiv. Eksemplene hentet fra LBK-korpuset illustrerer dette.

(13) Blant_ annet om hvorledes det engang hendte at *en av mannskapene* blev alvorlig syk. Det stod om livet. (LBK)

(14) *En av mannskapene* kunne fortelle at sønnen til borgermesteren av Malmø hadde fått nok av livet om_ bord, (LBK)

Slik bruk representerer noe annet enn det jeg primært ønsker å undersøke i denne oppgaven. Det kunne vært omskrevet til *en i mannskapet*, *en blant mannskapet* eller lignende, mens for eksempel *en av barna* ikke kunne vært omskrevet til *en blant barnet*.

Videre er *premiss* også et substantiv verdt å legge merke til, siden det kan brukes både som hankjønns- og intetkjønnssubstantiv i bokmål. Ifølge min intuisjon vil jeg klart foretrekke å bruke *premiss* som et intetkjønnsord, jeg ville aldri sagt *en premiss*, eller

²⁶ Substantivet *premiss* kan være både hankjønn og hunkjønn i bokmål.

premissen, men muligheten problematiserer plasseringen på lista. Konsekvensen blir uansett at *en av premissene* umulig kan regnes som ugrammatisk, for det er ifølge ordboken helt korrekt. Substantivet er dermed uansett på siden av det jeg egentlig er interessert i å undersøke. Jeg har likevel valgt å la substantivet bli stående i tabellen, siden det kan brukes som et nøytrumssubstantiv, og siden det er såpass få treff i LBK generelt.

Det klart mest interessante substantivet i tabell 10 er *folk*. *Folk* og *politifolk* er de eneste substantivene med relativt mange treff i tabell 10. I tabell 8 ser man at *en av folkene/folka* har en bruk på hele 90%. Når det er så utbredt bruk av *en av folkene/folka* i HaBiT, er det naturlig å anta at dette er blitt den nye normen, iallfall for veldig mange, og det er dermed ikke overraskende at dette også kommer til uttrykk i skriftspråk type A, her representert ved LBK. Et interessant perspektiv ved *tjenestefolk*, *politifolk* og lignende sammensetninger er at selv om de er satt sammen med en rot som er et nøytrumssubstantiv, er det ikke grammatisk å ytre *et av tjenestefolka*. Slik er det selv om *folk* alltid krever *et* foran seg, og ikke *en*. Eksempel 15 illustrerer dette.

(15) *En av politifolkene* opptrådte svært anstendig og åpent (LBK)

I dette eksemplet ville det neppe være mulig å produsere *Et av politifolkene opptrådte (...)*. Jeg vil tro de fleste er enige om at det er ugrammatisk. Det samme gjelder også for usammensatte *folk* i en del kontekster.

(16) Hun ba en av folka på gården springe etter hjelp.

I eksempelsetning 16 (konstruert) vil det ikke være et alternativ å bruke *et av*. Det er *folk* i den kollektive betydningen som er særlig utsatt for *en av*. Det blir tydelig at man snakker om en person blant en gruppe av mennesker, og ikke et folk blant flere ulike folkeslag. Her er det en naturlig parallell til *mannskap*, der også den kollektive betydningen spiller en sentral rolle. Dette gjelder altså så lenge det ikke er snakk om *det norske folk* eller lignende. En gjennomgang av *en av folkene/folka*-treffene i LBK (se vedlegg 3) bekrefter at dette skillet mellom ulike måter å bruke *folk* på er relevant også her. Alle treffene er bruk av *folk* i en annen betydning enn *folkeslag*. I LBK er det ingen treff overhodet for *et av folkene/folka*, selv i den betydningen der det ville vært riktig. Hvis det på et eller annet tidspunkt var mulig å produsere *et av tjenestefolkene*, virker det som det er et for lengst tilbakelagt kapittel. Dette betyr at *folk* ligger enda lenger fram i utviklingen enn det for eksempel *barn* gjør.

Et sammenlignbart eksempel er hvordan massesubstantiver som *vodka* ligger lenger framme enn flertallsformer som *pannekaker* i utviklingen knyttet til pannekakesetninger (se 3.1 om genuskongruens for litt mer utfyllende om pannekakesetninger). Det er vel fremdeles mulig for noen å si *pannekaker er gode*, selv om de fleste vil foretrekke *pannekaker er godt*. Ingen vil imidlertid kunne si *vodka er god* (innenfor rammene grammatikken setter), her er det eneste alternativet *vodka er godt*.

Dette gjør at treffene med *folk* skiller seg fra de andre i tabell 10. *Folk*, eller sammensatte substantiver med *-folk* som rot, står for 27 av 58 totale treff i tabell 10, som er en stor andel. Dette forskyver det inntrykket tabell 10 gir litt. Hvis konklusjonen her blir at *en av folkene* er normativt riktig bruk, mens resten av treffene (foreløpig i hvert fall) ikke er det, påvirker dette resultatene. Selv om det fortsatt er *en av* + nøytrumssubstantiv, og det i så måte er helt likt andre treff, er det jeg her undersøker normrett skriftspråk. I det perspektivet er det absolutt interessant om bruken av *en av folkene/folka* er vurdert som korrekt eller ikke fra et normperspektiv, og om det i realiteten er et alternativ å produsere *et av folkene/folka*. Når det ikke er det, som i eksempelsetning 15, har det skjedd en dyptgripende endring. Dette er et tydelig eksempel på det Knudsen 1973 og Anderson 1992 sikter til, når han påpeker at kongruens må ses på som det som produseres av kongruensregler, uavhengig av om dette regnes som riktig eller galt i grammatikken (jf. 3.1).

Oppsummert er det i tabell 10 hele fem ord som skiller seg ut. *Premiss* er ikke relevant siden det kan være både hankjønn og intetkjønn, mens *folk*, *politifolk*, *tjenestefolk* og *mannskap* alle i høy grad er relevante, bare på en annen måte enn jeg i utgangspunktet antok. Det i seg selv er interessant, og at såpass mange av treffene for *en av* + nøytrumssubstantiv ikke bare kan avfeies som «feil» eller «skjødesløshet», underbygger antagelsen om at *en av* + nøytrumssubstantiv er mindre utbredt i korrekturlest litteratur.

Tabell 11 svarer til tabell 1, og viser de 20 nøytrumssubstantivene med høyest forekomst sammen med *en av*, søkt opp i LBK for å sammenligne treffene. Listen er sortert etter hvilke substantiver som var mest frekvente i HaBiT

Substantiv	<i>en av</i> + subst (antall treff)	<i>et av</i> + subst (antall treff)	% <i>en av</i>
<i>Medlem</i>	7	56	11,11
<i>Barn</i>	7	119	5,56
<i>Høydepunkt</i>	0	27	0
<i>Sted</i>	0	32	0
<i>Symptom</i>	0	5	0
<i>Folk</i>	16	1	94,12
<i>Styremedlem</i>	1	3	25
<i>Punkt</i>	0	37	0
<i>Kriterium</i>	1	21	4,55
<i>Bilde</i>	0	73	0
<i>Offer</i>	1	34	2,86
<i>Lag</i>	0	7	0
<i>Søsken</i>	5	0	100
<i>Problem</i>	1	72	1,37
<i>Mål</i>	1	78	1,27
<i>Alternativ</i>	0	23	0
<i>Kjennetegn</i>	0	22	0
<i>Produkt</i>	0	9	0
<i>Hjørne</i>	0	21	0
<i>Frynsegode</i>	0	1	0

Tabell 11: de 20 mest frekvente substantivene fra HaBiT Bokmål, her søkt opp i LBK som en sammenligning. Sortert etter hvilke som fikk flest treff i HaBiT.

Av tabell 11 blir det tydelig at flere av de substantivene som får svært mange treff i HaBiT, ikke får noen treff i det hele tatt, eller kun får ett treff i LBK. Kun fire av disse 20, *medlem*, *barn*, *folk* og *søsken*, har flere enn ett treff. I tabell 10 går antall treff også fort ned til kun to, som er så få at det er vanskelig å tillegge dem mye betydning. Det kan være feil eller slurv, og det vanskelig å si noe om et mønster basert på så få treff, som er en av utfordringene når antall treff blir færre.

Data i både tabell 10 og 11 antyder at animathet er en relevant faktor også her, selv om det er mindre datagrunnlag å ta utgangspunkt i. Det virker som skillet er tydeligere mellom animate og inanimate substantiver her enn i tabell 8. Det er veldig tydelig animate substantiver som får flest treff i LBK. *Folk*, *politifolk*, *medlem*, *barn* og *søsken* er alle klart animate. I motsetning til i HaBiT, er det her ingen inanimate substantiver, som for eksempel *høydepunkt* (se tabell 8), som får uventet mange treff.

Både i tabell 10 og 11 er fordelingen av prosentandelen til *en av* veldig varierende. Det er grunn til å anta at dette i hvert fall til en viss grad skyldes at det er såpass få treff, og da

skal det lite til for å få store utslag på prosentandelen. Derfor har jeg valgt å også se på den totale andelen *en av* + nøytrumssubstantiv i de respektive korpusene.

Et generelt søk i LBK på *en av* + nøytrumssubstantiv gir 232 treff. I HaBiT gir tilsvarende søk 5193 treff. Disse søkene får med noen feiltreff (primært at noen former er tvetydige, se 4.2.1), men siden jeg ikke får gått gjennom alle treffene i HaBiT, har jeg valgt å la feiltreffene stå også i LBK.

	<i>en av</i> + nøytrumssubstantiv	<i>et av</i> + nøytrumssubstantiv	% <i>en av</i>
LBK	232	3634	6,00
HaBiT	5193	39779	11,55

Tabell 12: samlet oversikt over *en av* + nøytrumssubstantiv og *et av* + nøytrumssubstantiv i henholdsvis LBK og HaBiT Bokmål.

Det er altså en klar forskjell i antall treff i de to korpusene, selv justert for størrelse. I HaBiT er det nesten dobbelt så mange forekomster av *en av* + nøytrumssubstantiv som i LBK. Antagelsen om at *en av* + nøytrumssubstantiv i større grad er utbredt i skriftspråk type B, virker altså å stemme.

Sammenligningen i tabell 12 sier mer om den generelle frekvensen av bruken av *en av* + nøytrumssubstantiv i ulike former for skriftspråk enn det bruk knyttet til enkeltordene gjør, selv om enkeltordene gir interessant innsikt på andre områder.

6.3.3 Oppsummert

Det kan se ut som LBK ikke har kommet like langt i prosessen med å begynne å bruke *en av* + nøytrumssubstantiv, noe som også er forenlig med at LBK er mer konservativt, og mer normert enn det HaBiT er. Den bruken av *en av* + nøytrumssubstantiv jeg finner i LBK, ser mer ut som forventet, og er i tråd med det tidligere observerte skillet mellom animate og inanimate substantiver. Dette samsvarer med funnene i delkapittel 6.2, muligens er også tendensen mer tydelig her, som også underbygger at LBK, og i forlengelse normrett språk, ligger et trinn bak HaBiT og det unormerte skriftspråket.

Funnene her samsvarer også godt med funnene knyttet til forskjellene mellom bokmål og nynorsk. Skriftspråk type A har færre forekomster av *en av* + nøytrumssubstantiv enn skriftspråk type B, og nynorsk har færre forekomster enn bokmål. Dette er som forventet. Skriftspråk type A og nynorsk er begge mer konservative på dette punktet, og mindre innovative språkformer enn sine motparter.

6.4 Er dette *endring*?

Videre er jeg interessert i om utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiver er en del av en endringsprosess i genussystemet, og om det er grunnlag for å anta at spredningen av *en av* + nøytrumssubstantiv er mer enn kun variasjon. Det er utfordrende å avgjøre hvorvidt utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv dreier seg om endring eller ikke. Samtidig vil jeg videre argumentere for at det av flere årsaker er rimelig å anta at dette dreier seg om endring, og at spredningen av *en av* + nøytrumssubstantiv kan settes i sammenheng med andre endringer som er observert i det norske genussystemet.

Som nevnt innledningsvis har det ikke vært mulig å gjennomføre en diakron undersøkelse. Det er ulike årsaker til dette. En viktig årsak til dette er at en diakron undersøkelse rett og slett er vanskelig å gjennomføre med de dataene som er tilgjengelige. Det finnes eldre korpus, som man i utgangspunktet kunne brukt til dette, men det er utfordringer. Typen tekst vil være annerledes. HaBiT-korpuset er et nyere korpus som baserer seg på et mer unormert skriftspråk, som det er god grunn til å anta at har høyere forekomst av den typen kongruensfeil som *en av* + nøytrumssubstantiv er (jf. 4.2.3.1, 4.2.3.2). Eldre korpus som er tilgjengelige, består derimot ikke av denne typen data, men er heller omhyggelig bearbeidet og redigert tekst hentet fra bøker, aviser og lignende. Dermed forsvinner en del av sammenligningsverdien med de dataene jeg har fra HaBiT. Hvis en diakron undersøkelse ikke hadde funnet forekomster av *en av* + nøytrumssubstantiv i et eldre korpus, vil ikke dette nødvendigvis bety at *en av* + nøytrumssubstantiv ikke fantes før. Dermed blir det utfordrende å undersøke *en av* + nøytrumssubstantiver fra et diakront perspektiv. Det er likevel mulig å forsøke å si noe om hvorvidt dette er en endringsprosess.

Bruk av *en av* + nøytrumssubstantiv i eldre kilder

Vinjes *Moderne norsk*, opprinnelig utgitt i 1968, er det tidligste jeg har funnet skrevet om *en av* + nøytrumssubstantiv i norsk (se 3.3.2). Vinje er primært interessert i bruken av *en av barna*, men han nevner også *en annen av Holbergs forbilder* (Vinje 2002: 224), som er et konstruert eksempel Vinje trekker frem for å illustrere hvordan kongruens kan neglisjeres i uformelt språk. Vinje er opptatt av den semantiske forskjellen ved bruk av *en av barna* og *et av barna*, og vektlegger dette som årsaken til at både *en av* og *et av* er mulig å bruke sammen med *barn*. Som nevnt i avsnitt 3.3.2 er jeg ikke helt enig i hvordan han begrunner denne

semantiske forskjellen. Samtidig er hovedpoenget her at han observerer denne typen inkongruens ved bruk av *en av* + nøytrumssubstantiv, i dette tilfellet kun begrenset til noen få substantiver, allerede i 1968. Et av eksemplene Vinje bruker, «*Hver av Børnene*» (Vinje 2002: 224), er fra Jonas Lie, og er dermed et eksempel fra 1880-tallet. Det virker rimelig å anta at Vinje primært fokuserer på substantivet *barn* fordi fenomenet *en av* + nøytrumssubstantiv var mye mindre utbredt før, og dermed kun begrenset seg til noen få substantiver.

Som denne oppgaven har vist, er *en av* + nøytrumssubstantiv i dag ikke begrenset til kun *barn* og noen få andre substantiver (se tabell 1). Spørsmålet er om dette er fordi det har skjedd en endring siden Vinjes tid, eller om det er fordi Vinje primært var opptatt av *barn*, og derfor ikke fokuserte på andre substantiver. Det er unektelig interessant at Vinje trekker fram *barn* når man ser at *barn* ikke er det substantivet som *en av* + nøytrumssubstantiv er aller mest utbredt ved, selv om det er inne på topp ti (jf. tabell 1). Hvis dette hadde vært et utbredt fenomen på hans tid, er det kanskje rimelig å anta at han ville ha trukket fram andre substantiver. Samtidig er det også verdt å bemerke at Vinje ikke var korpusbasert.

Animathetshierarkiets rolle i en endringsprosess

For å vurdere om *en av* + nøytrumssubstantiv kan være en del av en endringsprosess i genussystemet, er det også interessant å se det i forbindelse med animathetshierarkiet. Som jeg tidligere har vært inne på, er det stor enighet om at genusendringer i stor grad følger animathetshierarkiet, og typisk beveger seg nedover i hierarkiet (se 2.5.2). Jeg vil påstå at dette er forenelig med at *en av* + nøytrumssubstantiver kan være et tilfelle av endring. At dataene i tabell 8 såpass tydelig samsvarer med dette, i og med at *en av* + nøytrumssubstantiv primært er utbredt blant substantiver høyt i animathetshierarkiet, styrker også hypotesen om at det kan dreie seg om en endringsprosess. Hvis det i stedet hadde vært motsatt, at kun inanimate substantiver ble brukt sammen med *en av*, ville det vært annerledes. Selv om en slik observasjon ikke er et direkte bevis for at det foregår en språkendring, er det en indikasjon på at det vi observerer, ikke er tilfeldig, og at det vi ser nå, er et tverrsnitt av en utviklingsprosess.

Innovasjon i språket

At *en av* + nøytrumssubstantiv brukes mer i skriftspråk type B, og mindre i skriftspråk type A, er også et indisium på at dette er et stadium i en endringsprosess. Som delkapittel 6.3.1 og

6.3.2 har vist, er *en av* + nøytrumssubstantiv klart mer utbredt i bokmål enn i nynorsk, og i skriftspråk type B enn i type A. Siden *en av* + nøytrumssubstantiv bryter med kongruensreglene, og i mange tilfeller av en del språkbrukere vil regnes som grammatisk feil, er det naturlig å regne dette som en innovasjon i språket. Dette er vel en indikasjon på at *en av* + nøytrumssubstantiv er endring, og ikke «kun variasjon». Igjen er ikke dette et klokkeklart bevis, men det peker i en viss retning.

Er dette endring eller variasjon?

Det er tydelig at dataene peker i samme retning. Det ser ut til å være en tydelig sammenheng, selv om det ikke er gjennomført en diakron undersøkelse som har gitt et tydelig svar. Samlet sett er det flere indikasjoner på at utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv er en del av en endringsprosess.

Det fenomenet jeg observerer knyttet til intetkjønn, utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv, stemmer med den endringen i genussystemet som allerede har vært tydelig observert knyttet til hunkjønn (Lødrup 2011, Rodina & Westergaard 2015, Busterud et al. 2019, se 3.2.1). Hvis man aksepterer at *en av* + nøytrumssubstantiv er en del av en endringsprosess, er det naturlig å også konkludere med at dette på lang til vil bidra til å svekke intetkjønn sin posisjon i genussystemet. Dette har skjedd med hunkjønn i bokmål, så det er en ukontroversiell påstand at noe tilsvarende vil kunne skje med intetkjønn. Denne svekkingen av intetkjønn fører til at hankjønn får en sterkere posisjon.

Det er også relevant å spørre seg hva som skulle være alternativet til at det er endring vi ser. Det ville jo eventuelt være at den fordelingen av *en av* + nøytrumssubstantiv som jeg observerer, er slik den har vært hele tiden, at en del av språkbrukerne alltid har hatt det som en del av språket sitt. Og at det er en konstant gruppe substantiver som det i større grad fungerer med enn andre. Med utgangspunkt i det jeg har gått igjennom hittil, er det noen argumenter mot dette.

Et av argumentene er at det er mye som tyder på at det på nåværende tidspunkt er veldig forskjellig for folk om de skriver *en av* + nøytrumssubstantiv eller ikke, og hvilke substantiver de eventuelt bruker konstruksjonen med. At ulike folk har veldig ulike interne regler for hva de synes er akseptabelt å skrive, kan også være en indikasjon på en endringsprosess, selv om det ikke trenger å være det. Hvis dette er slik språket ser ut, og har sett ut lenge, ville man kanskje ventet at det så annerledes ut. Samtidig trenger ikke nødvendigvis ulik bruk være et tegn på endring, variasjon kan også holde seg stabil over lang tid.

Denne ulike bruken, at «alle» skriver *en av søsknene*, mens bare noen skriver *en av bildene*, ligner på leksikalsk spredning, som er en måte språkendring ofte sprer seg gjennom leksikonet på, fra ord til ord (Chambers & Trudgill 1998: 160), og dette er forenlig med S-kurven for endring (Chambers & Trudgill 1998: 163).

Videre er det også et poeng at inntil det er vist at felleskjønnsdeterminativ brukt sammen med nøytrumssubstantiv fantes hos for eksempel Jonas Lie for andre substantiver enn *barn*, veier disse indirekte argumentene tyngst. Enn så lenge får bevisbyrden ligge på de som er uenige.

Etter mitt syn peker det samlede bevismaterialet i retning av endring, og ikke variasjon. Samtidig er det viktig å påpeke at det her er indisier, og ikke en konkret diakron studie som er gjennomført. Her er igjen «apparent time» relevant (se 1.3). Denne typen argumentasjon er ikke ukjent i språkvitenskapen, og det er ofte nødvendig av praktiske hensyn å bruke en slik fremgangsmåte.

6.5 Teoretiske implikasjoner

Avslutningsvis vil jeg forsøke å oppsummere i hvilken teoretisk retning diskusjonen i analysekapittelet peker. Videre vil jeg presentere noen teoretiske implikasjoner av analysen i kapittel 6, knyttet til de enkelte forskningsspørsmålene. Generelt har mine funn stemt med oppgavens teoretiske grunnlag, kognitiv lingvistikk, og med typologisk språkforskning.

Jeg har i 6.2 funnet at animathet spiller en viss rolle for ved hva slags substantiver *en av* + nøytrumssubstantiv er mest utbredt, og at også animathetshierarkiet er nyttig i denne sammenhengen. Begge disse poengene er knyttet til forskningsspørsmål 1. Dette funnet underbygger at grammatikken er antroposentrisk, det er mennesket som står i sentrum for språket. Blant annet Corbett 2000 har observert at det i ulike språk er slik at ord kan oppføre seg forskjellig avhengig av hvor animate, eller menneskelige de er. Dette er noe visse teorier, som for eksempel kognitiv lingvistikk har betonet.

Delkapittel 6.1.3 viser at topologisk distanse mellom determinativ og nøytrumssubstantiv spiller en rolle for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv, som jeg i forskningsspørsmål 2 var interessert i å undersøke. Tabell 4 viser at forekomsten av *en av* + nøytrumssubstantiv øker parallelt med at den topologiske distansen øker. Mine funn støtter Corbetts observasjon om at sannsynligheten for semantisk kongruens øker når den topologisk

distansen øker (Corbett 2000: 210). Dette funnet er problematisk for en del syntaktiske teorier.²⁷ Igjen er det her altså en sammenheng mellom teoretisk standpunkt og analyse.

Videre er forskningsspørsmål nr. 3, som dreier seg om hvorvidt nynorsk og bokmål, og skriftspråk type A og type B er relevante faktorer for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv, ikke like relevant i et strukturlingvistisk perspektiv, da det er mer empirisk rettet. Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på dette her.

I delkapittel 6.4, som handler om *en av* + nøytrumssubstantiv er et resultat av en tidligere eller pågående endring (forskningsspørsmål 4), baserer jeg meg på flere teorier og begreper gjennomgått i teorikapittelet i løpet av analysedelen. De antagelsene jeg gjør om endring, har jeg dermed hentet fra konkrete steder. Jeg finner for eksempel at utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv er forenlig med animathetshierarkiet, og at dette kan kobles til en endringsprosess. Også kongruenshierarkiet spiller en rolle i denne sammenhengen, i og med at *en* i *en av* sin plassering i kongruenshierarkiet spiller en rolle for hvordan *en* kongruerer med substantivet. Mine funn støtter at hierarkiene er verdifulle verktøy (se for eksempel Corbett 2010). Selv om Josefsson 2014 har et poeng når hun påpeker utfordringer ved hierarkienes forklaringssevne, har jeg valgt å følge Dyvik 1986 sitt mer liberale forklaringsbegrep. At hierarkiene gir litt 'blodfattige' forklaringer er bedre enn ingenting, og nytteverdien er klar.

På et mer generelt plan er det også funn som peker i en viss teoretisk retning. Begrepet blokking har vist seg å være svært relevant for denne oppgaven. Det er klare tegn på at *en av* er blitt blokket (jf. 6.1.4), siden *en av* har fått andre grammatiske egenskaper, og relasjonen mellom *en* og *av* er blitt endre, og denne blokkingen er en sentral faktor for utbredelsen til *en av* + nøytrumssubstantiv. Blokking-begrepet er ikke teorinøytralt, det er i større grad knyttet til kognitiv lingvistikk (se for eksempel Bybee 2010) enn det er til generativ grammatikk, selv om det er mange generative grammatikere som ikke i utgangspunktet er særlig kritiske til blokking. At blokking spiller en sentral rolle her, har altså teoretiske implikasjoner. Disse implikasjonene bidrar til å underbygge det teoretiske grunnlaget oppgaven bygger.

Samlet sett er det tydelig at funnene i oppgaven gir en viss støtte til et mer funksjonalistisk språksyn, og til innfallsvinkler hentet fra typologi. De peker generelt i én retning, og gir støtte til oppgavens utgangspunkt innen kognitiv lingvistikk.

²⁷ Et eksempel på syntaktikere som synes å trekke distanse i tvil, er Åfarli & Vangsnes (2020: 535), som ikke er så begeistret for avstand som forklaringsfaktor. De føler i hvert fall behov for å plassere begrepet i hermetegn, som kan tyde på at konseptet ikke har så høy status for dem.

7 Konklusjon

Oppgavens formål har vært å undersøke utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv i norsk. Jeg har primært basert meg på de 20 nøytrumssubstantivene som mest frekvent forekommer sammen med *en av* i HaBiT sin bokmålsdel. Jeg har også supplert med andre søk der det har vært nødvendig for å besvare mine forskningsspørsmål.

Oppgaven tok utgangspunkt i disse forskningsspørsmålene:

1. Er *en av* + nøytrumssubstantiv vanligere for noen substantiver enn for andre?
2. Hvilken rolle spiller den topologiske distansen (mellom determinativ og nøytrumssubstantiv) for distribusjonen av *en av*?
3. Er de følgende faktorene relevante for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv?
 - a. Er det forskjell på nynorsk og bokmål?
 - b. Er det forskjell på skriftspråk type A og type B?
4. Er det noen argumenter for at *en av* + nøytrumssubstantiv er resultat av en tidligere eller pågående endring, og hvordan kan denne endringen eventuelt forklares?

Videre vil jeg oppsummere de viktigste funnene fra oppgaven.

7.1 Er *en av* + nøytrumssubstantiv vanligere for noen substantiver enn for andre?

Primært har animathet vist seg å være den faktoren som er mest relevant for hvilke substantiver *en av* + nøytrumssubstantiver er mest utbredt ved. Gjennomgangen av dataene i tabell 8 i delkapittel 6.2 viser også at det kan se ut som *en av* ikke utelukkende er begrenset til animater. Det er tegn til at noen inanimate substantiver har fått fotfeste ved bruk i *en av* + nøytrumssubstantiv-konstruksjonen, i hvert fall i bokmål.

Det er mulig å spekulere i om vi her kan se begynnelsen på en grammatikaliseringsprosess, men det er det for tidlig å si noe om. Foreløpig er det mer presist å tale om resemantisering (jf. 6.2.4).

Videre har min undersøkelse også vist at det ikke utelukkende er nøytrumssubstantivet som velges, som bidrar til å muliggjøre bruk av *en av* + nøytrumssubstantiv. Også *en av* i seg

selv, og særtrekk ved den konstruksjonen er relevant for utbredelsen. Dermed er bildet mer sammensatt enn at det kun er animathet som er eneste forklaringsfaktor.

Plasseringen til *en av* + nøytrumssubstantiv i kongruenshierarkiet stemmer godt overens med dataene i tabell 1, siden det for mange er mulig å produsere for eksempel *en av barna*, men de færreste vil produsere *en barn*.

Videre agerer preposisjonen *av* annerledes enn noen av de andre mye brukte preposisjonene i norsk, som *i* og *på*. Dette har særlig sammenheng med den strukturelle koblingen preposisjonen muliggjør mellom determinativ og substantiv. *Av* muliggjør en tettere forbindelse mellom determinativ og substantiv enn det *i* og *på* gjør, men forbindelsen er naturlig nok mindre tett enn ved *en* + nøytrumssubstantiv. *En av* + nøytrumssubstantiv havner dermed i en slags mellomkategori, med en tettere kobling enn andre preposisjoner, men ikke så tett som ved kun determinativ og substantiv (jf. 6.1.2). Dette kan også være en av forklaringsfaktorene for forekomsten av *en av* + nøytrumssubstantiv.

Høy frekvens, den forandrede relasjonen mellom *en* og *av* og at *en av* er blitt endret med hensyn til grammatiske egenskaper taler for at *en av* er blitt blokket (jf. 6.1.4). Blokkingen av *en av* er en sentral årsak til at *en av* + nøytrumssubstantiver sprer seg. Når *en av* er blitt blokket, blir det også mer naturlig å gripe til denne konstruksjonen, også i situasjoner der den i utgangspunktet ikke hører hjemme. Hvilket genus determinativet skal samsvare med, er dermed ikke like relevant, eller tilgjengelig.

7.2 Hvilken rolle spiller den topologiske distansen (mellom determinativ og nøytrumssubstantiv) for distribusjonen av *en av*?

Ved *en av* + nøytrumssubstantiv er det i utgangspunktet en viss topologisk distanse mellom determinativ og substantiv, på grunn av preposisjonen *av*. Når denne distansen øker ytterligere, ved at flere ord plasseres mellom *en av* og substantivet, øker også bruken av *en av* (jf. tabell 4, 6.1.3). Det er altså mer utbredt å bruke *en av* + nøytrumssubstantiv hvis det er en distanse på ett eller flere ord mellom *en av* og substantivet, enn hvis det ikke er det.

Topologisk avstand er en faktor som kan spille inn på mange ulike områder i språkvitenskapen. Det er ikke ukjent at slikt kan åpne for semantisk kongruens.

7.3 Er de følgende faktorene relevante for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv?

Det er en rimelig hypotese at innovativt språk har høyere forekomst av et fenomen som *en av* + nøytrumssubstantiv. Dette har vært utgangspunktet for å undersøke de følgende underspørsmålene.

7.3.1 Er det forskjell på nynorsk og bokmål?

Nynorsk har tradisjonelt et tregenussystem og bokmål har muligheten for både tregenus- og togenussystem, men i praksis har de fleste et togenussystem i bokmål. Dataene fra henholdsvis HaBiT's bokmåls- og nynorskdel viste at *en/ein av* + nøytrumssubstantiv er et mye mer utbredt fenomen i bokmål enn i nynorsk. Videre viser dataene at bruk av *ei* generelt er mye mer utbredt i nynorsk, som er som forventet (jf. 6.3.1). *Ei av* er knapt brukt i bokmål, men det er også brukt litt mindre enn forventet i nynorsk (jf. tabell 2). Sett under ett styrker disse funnene min hypotese om at *en/ein av* + nøytrumssubstantiv er mindre utbredt i nynorsk fordi nynorsk har et sterkere tregenussystem. Dette tregenussystemet gjør at hankjønn ikke blir like dominerende som i bokmål, og jeg mener dette i hvert fall er en del av årsaken til denne forskjellen vi her ser mellom bokmål og nynorsk.

7.3.2 Er det forskjell på skriftspråk type A og type B?

Det er også rimelig å anta at det vil være forskjell i forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv i skriftspråk type A og type B. Siden *en av* + nøytrumssubstantiv fortsatt er regnet som «feil» av mange, skulle man tro det er mindre av det i «korrekt», korrekturlest skriftspråk. Den komparative analysen av HaBiT og LBK bekrefter denne antagelsen. Samlet sett var det nesten dobbelt så høy forekomst av *en av* + nøytrumssubstantiv i HaBiT Bokmål som i LBK (jf. 6.3.2, tabell 12).

7.4 Er det noen argumenter for at *en av* + nøytrumssubstantiv er et resultat av en tidligere eller pågående endring, og hvordan kan denne endringen eventuelt forklares?

Det kan se ut som *en av* + nøytrumssubstantiv er et resultat av en pågående endringsprosess. Vinjes observasjoner knyttet til bruk av *en av barna* i *Moderne norsk* fra 1968, og hans referanse til Jonas Lies *Hver av børnene* fra 1883 tyder på at denne typen semantisk kongruens vi ser ved *en av* + nøytrumssubstantiv ikke er et nytt fenomen, men at det nok ikke har forekommet i den utstrekning vi ser i denne oppgaven. Det at Vinjes observasjoner kun dreier seg om en snau håndfull ord, som han forklarer på spesifikke måter, indikerer at dette ikke er et fenomen han har oppfattet som særlig utbredt.

Også at det primært er animater *en av* + nøytrumssubstantiv i første omgang er mulig med, men at det også til dels er mulig med noen inanimater, kan gjøre at det ser ut som at det er en pågående endring. Dette stemmer vel overens med Enger & Nessel (2011: 194) sin hypotese om at endring ved genussystemer stort sett beveger seg nedover i animathetshierarkiet, fra animat til mindre animat. At *en av* + nøytrumssubstantiv er mest utbredt blant animater, og mindre blant inanimater, indikerer at utviklingen med *en av* + nøytrumssubstantiver i utgangspunktet begynte med animater, men har begynt å spre seg, og at det er denne endringsprosessen vi ser et tverrsnitt av nå.

Videre er det at utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiv er større i bokmål enn i nynorsk og i unormert skriftspråk enn i normrett skrift, også en indikator på at det er en endringsprosess. At mindre innovative språkformer har mindre av *en av* + nøytrumssubstantiv, mens mer innovative språkformer har mer av det, er helt som forventet.

Ingen av disse argumentene gir i seg selv grunnlag for å trekke en konklusjon, men samlet sett er det noen indisier som klart peker i samme retning. Dette går også an å se i sammenheng med øvrige endringer i genussystemet i norsk.

7.5 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg ved hjelp av korpussøk i HaBiT og LBK kartlagt og analysert bruken av *en av* i kombinasjon med nøytrumssubstantiv i norsk. Mine undersøkelser tyder på at det er sammensatte årsaker til at *en av* + nøytrumssubstantiv er mulig og utbredt, og at det ikke er én konkret årsak til at konstruksjonen brukes i den grad den gjør, men at det heller er flere ulike årsaker.

Mine funn har stemt godt med utgangspunktet i mine hypoteser og det teoretiske grunnlaget. Jeg har argumentert for at blokking spiller en sentral rolle for utbredelsen av *en av* + nøytrumssubstantiver. Blokking har vist seg å være relevant for analysen i flere omganger, i tillegg til kongruens- og animathetshierarkiet. Også typefrekvens er relevant, ved at hankjønn er mer frekvent enn de andre.

Avslutningsvis kan det være fint å minne om Knudsen 1973 og Anderson 1992, og at det kan se ut som bruk av *en av* + nøytrumssubstantiv ikke nødvendigvis er inkongruens. Det ser heller ut til at det er slik kongruensen er blitt, i hvert fall for en del språkbrukere. Dette standpunktet er blitt styrket, heller enn svekket av denne oppgaven, som har vist at bruken av *en av* + nøytrumssubstantiv er systematisk, og mer utbredt enn ventet, i hvert fall blant noen substantiver for en del språkbrukere. Til slutt har jeg også argumentert for at dette er en del av en endringsprosess, som kan settes i sammenheng med tap av hunkjønn generelt i det norske genussystemet. Dermed blir det interessant å se hvordan bruken av *en av* + nøytrumssubstantiv utvikler seg videre.

Litteraturliste

- Anderson, Stephen R. (1992). *A-Morphous Morphology*. Cambridge: Cambridge University Press
- Askedal, John Ole. (2000). Nordisk s-genitiv – «degrammatikalisering» eller «regrammatikalisering» eller ingen av delene? *Norsk lingvistisk tidsskrift* 18, 203–210
- Bobrova, Maria. (2013). *Genus ved homofone substantiver*. Masteroppgave i nordisk språk. Universitetet i Oslo
- Busterud, Guro, Terje Lohndal, Yulia Rodina & Marit Westergaard. (2019). The loss of feminine gender in Norwegian: a dialect comparison. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics* 22(2), 141–167
- Bybee, Joan. (2010). *Language, usage and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press
- Bybee, Joan. (2011). Usage-based theory and grammaticalization. I Heiko Narrog og Bernd Heine (red.), *The Oxford Handbook of Grammaticalization*, 69–75. Oxford: Oxford University Press
- Campbell, Lyle. (2001). What's wrong with grammaticalization? *Language Sciences* 23, 113–161
- Chambers, J.K. & Peter Trudgill. (1998). *Dialectology*. 2. utg. Cambridge University Press: Cambridge
- Comrie, Bernard. (1989). *Language universals and linguistic typology*. 2. utg. Oxford: Basil Blackwell
- Corbett, Greville G. (1991). *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press
- Corbett, Greville G. (2000). *Number*. Cambridge: Cambridge University Press
- Corbett, Greville G. (2006). *Agreement*. Cambridge: Cambridge University Press
- Corbett, Greville G. (2010). Implicational Hierarchies. I Jae Jung Sung (red.): *The Oxford Handbook of Linguistic Typology*, 191–206. Oxford: Oxford University Press
- Dahl, Östen. (2000). Animacy and the notion of semantic gender. I Barbara Unterbeck & Matti Rissanen (red.): *Gender in grammar and cognition*, 99–115. Berlin: Mouton de Gruyter
- Desagulier, Guillaume. (2017). *Corpus Linguistics and Statistics with R: Introduction to Quantitative Methods in Linguistics*. Cham: Springer International Publishing
- Dyvik, Helge. (1986). *Grammatikk og empiri. En syntaktisk modell og dens forutsetninger*. Bergen: Universitetet i Bergen

- Enger, Hans-Olav. (2001). Genus i norsk bør granskes grundigere. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 19(2), 163–183
- Enger, Hans-Olav. (2004a). Tre endringer i det skandinaviske genussystemet i lys av grammatikaliseringsteori. *Arkiv för nordisk filologi* 119, 125–147
- Enger, Hans-Olav. (2004b). Scandinavian pancake sentences as semantic agreement. *Nordic Journal of Linguistics* 27(1), 5–34
- Enger, Hans-Olav. (2004c). On the relation between gender and declension: A diachronic perspective from Norwegian. *Studies in Language* 28, 51–82
- Enger, Hans-Olav. (2013). Scandinavian pancake sentences revisited. *Nordic Journal of Linguistics*. 36(3), 275–301
- Enger, Hans-Olav & Tore Nessel. (2011). Constraints on diachronic development: the Animacy Hierarchy and the Relevance Constraint. *Sprachtypologie und Universalienforschung* 64(3), 193–212
- Enger, Hans-Olav & Tor Arne Haugen. (2017). Styrking og svekking av genussemantikk - ei diakron drøfting av (in)animathet ved pannekakesetninger og anaforisk den. *Maal og minne* 2, 43–72
- Faarlund, Jan Terje. (1987). Om beskriving og forklaring i lingvistisk teori. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 5(1), 13–28
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Faarlund, Jan T. (2005). *Revolusjon i lingvistikken*. Noam Chomskys språkteori. Oslo: Det Norske Samlaget
- Fertig, David. (2013). *Analogy and Morphological Change*. Edinburgh: Edinburgh University Press
- Gregersen, Frans & Simo Køppe. (1985). *Videnskab og lidenskap: om humanioras videnskabsteori, videnssociologi, videnskabshistorie og samfundsmæssighed*. København: Tiderne Skifter
- Gries, Stefan Th. & John Newman. (2013). Creating and using Corpora. I R. J. Podesva & D. Sharma (red.), *Research Methods in Linguistics*, 257–287. Cambridge: Cambridge University Press
- Hopper, Paul J. & Elizabeth Closs Traugott. (2003). *Grammaticalization*. 2. utg. Cambridge: Cambridge University Press
- Hårstad, Stian, Terje Lohndal & Brit Mæhlum. (2017). *Innganger til språkvitenskap*. Oslo:

Cappelen Akademisk

- ILN. (2017, 6. oktober). *To nye, store webkorpus for nynorsk og bokmål*. Hentet fra <https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/habit/habitkorpus.html>
- ILN. (2021, 14 januar). *Leksikografisk bokmålskorpus*. Hentet fra <https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/lbk/>
- Jahr, Ernst Håkon. (2015). *Språkplanlegging og språkstrid. Utsyn over norsk språkhistorie etter 1814*. Oslo: Novus forlag
- Johannessen, Janne Bondi. (2003). Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I Janne Bondi Johannessen (red): *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*, 133–171. Oslo: Unipub forlag
- Josefsson, Gunlög. (2006). Semantic and grammatical genders in Swedish. *Lingua* 116, 1346–1368
- Josefsson, Gunlög. (2009). Peas and pancakes: On apparent disagreement and (null) light verbs in Swedish. *Nordic Journal of Linguistics* 32(1), 35–72
- Josefsson, Gunlög. (2014). Scandinavian gender and pancake sentences: A reply to Hans-Olav Enger. *Nordic Journal of Linguistics* 37(3), 431–449
- van Kemenade, Ans & Bettelou Los. (2013). Using historical texts. I R. J. Podesva og D. Sharma (red.), *Research Methods in Linguistics*, 216–232. Cambridge: Cambridge University Press
- Kilarski, Marcin. (1997). The case of the unmarked gender in loadwords. *Studia Anglica Posnaniensia* 32, 89–99
- Knudsen, Trygve. (1973). Bøyningen av adjektiver som predikatsord. I Ernst Håkon Jahr og Ove Lorentz (red.): *Syntaks/Syntax*, 186–198. Oslo: Novus
- Kristoffersen, Kristian Emil, Ålov Runde, Marianne Lind & Hans-Olav Enger. (2011). «Vi skal på kino»: Modalverb i norsk med og uten infinitt verb. *Maal og minne* 103(1), 65–86
- Langacker, Ronald W. (2008). *Cognitive grammar: a basic introduction*. Oxford: Oxford University Press
- Lehmann, Christian. (1985). Grammaticalization: Synchronic variation and diachronic change. *Lingua e Stile* 20, 303–318
- Lehmann, Christian. (2015). *Thoughts on grammaticalization*. 3rd edition 2015 (Classics in Linguistics 1). Berlin: Language Science Press
- Levin, Magnus. (2001). *Agreement with Collective Nouns in English*. Lund: Lund University Press

- Lyons, John. (1995). *Linguistic semantics: an introduction*. Cambridge: Cambridge University Press
- Lødrup, Helge. (2011). Hvor mange genus er det i Oslo-dialekten? *Maal og Minne*, 103(2), 120–136
- Mong-Nybo, Sigurd Waldemar. (2016). *I forhold til preposisjoner. En korpusbasert analyse av komplekse preposisjoner i norsk*. Masteroppgave i nordisk språk. Universitetet i Oslo
- Miller, George A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review* 63(2), 81–97
- Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland & Helge Sandøy. (2008). *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk*. Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Mæhlum, Brit & Unn Røyneland. (2012). *Det norske dialektlandskapet: innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Newell, Allen. (1990). *Unified theories of cognition*. Cambridge: MIT Press
- Newmeyer, Frederick J. (2003). Grammar is Grammar and Usage is Usage. *Language (Baltimore)* 79(4), 682–707
- Olsen, Eirik. (2011). *R-bortfall og apikalisering i oslomålet: En studie av distribusjon og frekvens effekter*. Masteroppgave i lingvistik, Universitetet i Oslo
- Opsahl, Toril. (2021). Dead, but Won't Lie Down? Grammatical Gender among Norwegians. *Journal of Germanic Linguistics* 33(1), 122–146
- Pamp, Bengt. (1978). *Svenska dialekter*. Stockholm: Natur och kultur
- Plag, Ingo. (2003). *Word-Formation in English*. Cambridge: Cambridge University Press
- Rodina, Yulia & Marit Westergaard. (2015). Grammatical Gender in Norwegian: Language Acquisition and Language Change. *Journal of Germanic Linguistics* 27(2), 145–187
- Sober, Elliott. (2015). *Ockham's Razors: A User's Manual*. Cambridge: Cambridge University Press
- Teleman, Ulf. (1987). Hur många genus finns det i svenskan? I Ulf Teleman (red.) *Grammatik på villovägar*, 106–115. Stockholm: Esselte
- Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson. (1999). *Svenska Akademiens grammatik 3: Fraser*. Stockholm: Svenska Akademien
- Torp, Arne & Lars S. Vikør. (1993). *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Ad notam Gyldendal

- Trosterud, Trond. (2001). Genustilordning i norsk er regelstyrt. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 19(1), 29–58
- Universitetet i Bergen og Språkrådet. (2021). Bokmålsordboka. Nynorskordboka. Hentet fra <https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?ordbok= begge>
- Vinje, Finn-Erik. (2002) [1968]. *Moderne norsk: råd og regler for praktisk språkbruk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Western, August. (1921). *Norsk Riksmåls-grammatikk*. Kristiania: H. Aschehoug & Co.
- Wold, Astri Heen. (1989). Muntlig og skriftlig språk. Argumenter mot en dikotomisering. *Norsk Lingvistisk tidsskrift* 2, 155–175
- Åfarli, Tor A. & Øystein A. Vangsnes. (2020). Formell og semantisk adjektivkongruens i norsk. *Oslo Studies in Language* 11(2), 527–540

Korpus

HaBiT Norwegian Web Corpus 2015. Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Tilgjengelig fra:

<https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/habit/habitkorpus.html>

[Sist søkt 04.05.21]

Leksikografisk bokmålskorpus (LBK). Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Tilgjengelig fra: <https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/lbk/>

[Sist søkt 19.04.21]

Liste over vedlegg

Vedlegg 1

Mine søk, sortert etter tabeller og figurer.

Tabell 1:

For å få alle treff med *en av* + nøytrumssubstantiv:

```
[word="En|en"][word="av"][tag_attr=".*nøyt.*" & tag_attr=".*fl.*" & tag="subst"]
```

medlem

```
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="medlemmene|medlemma"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="medlemmene|medlemma"]
```

```
[word="En|en|Én|én"][word="medlem"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="medlem"]
```

barn

```
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="barna|barnene"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="barna|barnene"]
```

```
[word="En|en|Én|én"][word="barn"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="barn"]
```

høydepunkt

```
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word=" høydepunkta|høydepunktene"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word=" høydepunkta|høydepunktene"]
```

```
[word="En|en|Én|én"][word="høydepunkt"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="høydepunkt"]
```

sted

```
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="stedene"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="stedene"]
```

```
[word="En|en|Én|én"][word="sted"]
```

```
[word="Et|et|Ett|ett"][word="sted"]
```

symptom

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="symptomene|symptoma"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="symptomene|symptoma"]

[word="En|en|Én|én"][word="symptom"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="symptom"]

folk

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="folkene|folka"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="folkene|folka"]

[word="En|en|Én|én"][word="folk"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="folk"]

styremedlem

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word=" styremedlemma|styremedlemmene"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word=" styremedlemma|styremedlemmene"]

[word="En|en|Én|én"][word="styremedlem"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="styremedlem"]

punktene

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="punktene|punkta"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="punktene|punkta"]

[word="En|en|Én|én"][word="punkt"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="punkt"]

kriterium

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word=" kriteria|kriteriene"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word=" kriteria|kriteriene"]

[word="En|en|Én|én"][word="kriterium"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="kriterium"]

bilde

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="bildene|bildra"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="bildene|bilda"]

[word="En|en|Én|én"][word="bilde"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="bilde"]

offer

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="ofrene|ofra"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="ofrene|ofra"]

[word="En|en|Én|én"][word="offer"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="offer"]

lag

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="lagene|laga"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="lagene|laga"]

[word="En|en|Én|én"][word="lag"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="lag"]

søsken

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="søsknene|søskena"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="søsknene|søskena"]

[word="En|en|Én|én"][word="søsken"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="søsken"]

problem

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="problemene|problema"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="problemene|problema"]

[word="En|en|Én|én"][word="problem"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="problem"]

mål

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="målene|måla"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="målene|måla"]

[word="En|en|Én|én"][word="mål"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="mål"]

alternativ

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="alternativene|alternativa"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="alternativene|alternativa"]

[word="En|en|Én|én"][word="alternativ"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="alternativ"]

kjennetegn

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="kjennetegnene|kjennetegna"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="kjennetegnene|kjennetegna"]

[word="En|en|Én|én"][word="kjennetegn"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="kjennetegn"]

produkt

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="produktene|produkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="produktene|produkta"]

[word="En|en|Én|én"][word="produkt"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="produkt"]

hjørne

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="hjørnene|hjørna"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="hjørnene|hjørna"]

[word="En|en|Én|én"][word="hjørne"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="hjørne"]

frynsegode

[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="frynsegodene|frynsegoda"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="frynsegodene|frynsegoda"]

[word="En|en|Én|én"][word="frynsegode"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="frynsegode"]

Tabell 2

HaBiT bokmål:

[word="Ei|ei"][word="av"]

[word="En|en|Én|én|Et|et|Ett|ett|Ei|ei"][word="av"]

[word="Ei|ei"]

[word="En|en|Én|én|Et|et|Ett|ett|Ei|ei"]

HaBiT nynorsk:

[word="Ei|ei"][word="av"]

[word="Ein|ein|Éin|éin|Eit|eit|Eitt|eitt|Ei|ei"][word="av"]

[word="Ei|ei"]

[word="Ein|ein|Éin|éin|Eit|eit|Eitt|eitt|Ei|ei"]

Tabell 3

HaBiT nynorsk:

medlem (hoppet over pga hankjønn i nynorsk)

barn

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="barna"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="barna"]

høgdepunkt

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="høgdepunkta"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="høgdepunkta"]

symptom

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="symptoma"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="symptoma"]

punkt

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="punkta"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="punkta"]

kriterium

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="kriteria"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="kriteria"]

bilete

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="bileta|bilda"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="bileta|bilda"]

offer

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="offera"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="offera"]

lag

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="laga"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="laga"]

søsken

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="syskena|søskena"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="syskena|søskena"]

problem

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="problema"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="problema"]

mål

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="måla"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="måla"]

alternativ

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="alternativa"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="alternativa"]

kjenneteikn

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="kjenneteikna"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="kjenneteikna"]

produkt

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="produkta"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="produkta"]

hjørne

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="hjørna|hyrna"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="hjørna|hyrna"]

frynsegode

[word="Ein|ein|Éin|éin"][word="av"][word="frynsegoda"]

[word="Eit|eit|Eitt|eitt"][word="av"][word="frynsegoda"]

Tabell 4

medlem:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {1} [word="medlemmene|medlemma"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {2} [word="medlemmene|medlemma"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {3} [word="medlemmene|medlemma"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {1} [word="medlemmene|medlemma"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {2} [word="medlemmene|medlemma"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {3} [word="medlemmene|medlemma"]

barn:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="barna|barnene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="barna|barnene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="barna|barnene"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="barna|barnene"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="barna|barnene"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="barna|barnene"]

høydepunkt:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="høydepunktene|høydepunkta"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="høydepunktene|høydepunkta"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="høydepunktene|høydepunkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="høydepunktene|høydepunkta"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="høydepunktene|høydepunkta"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="høydepunktene|høydepunkta"]

sted:

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] []{1}[word="stedene"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] []{2}[word="stedene"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] []{3}[word="stedene"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="stedene"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="stedene"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="stedene"]

symptom:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="symptomene|symptoma"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="symptomene|symptoma"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="symptomene|symptoma"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="symptomene|symptoma"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="symptomene|symptoma"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="symptomene|symptoma"]

folk:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="folkene|folka"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="folkene|folka"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="folkene|folka"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="folkene|folka"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="folkene|folka"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="folkene|folka"]

styremedlem:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="styremedlemmene|styremedlemma"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="styremedlemmene|styremedlemma"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="styremedlemmene|styremedlemma"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="styremedlemmene|styremedlemma"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="styremedlemmene|styremedlemma"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="styremedlemmene|styremedlemma"]

punkt:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="punktene|punkta"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="punktene|punkta"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="punktene|punkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="punktene|punkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="punktene|punkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="punktene|punkta"]

kriterium:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="kriteriene|kriteria"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="kriteriene|kriteria"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="kriteriene|kriteria"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="kriteriene|kriteria"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="kriteriene|kriteria"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="kriteriene|kriteria"]

bilde:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="bildene|bilda"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="bildene|bilda"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="bildene|bilda"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="bildene|bilda"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="bildene|bilda"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="bildene|bilda"]

offer:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="ofrene|ofra"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="ofrene|ofra"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="ofrene|ofra"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="ofrene|ofra"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="ofrene|ofra"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="ofrene|ofra"]

lag:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="lagene|laga"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="lagene|laga"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{3}[word="lagene|laga"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{1}[word="lagene|laga"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{2}[word="lagene|laga"]
[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] []{3}[word="lagene|laga"]

søsken:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{1}[word="søsknene|søskena"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"] []{2}[word="søsknene|søskena"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {3} [word="søsknene|søskena"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {1} [word="søsknene|søskena"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {2} [word="søsknene|søskena"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {3} [word="søsknene|søskena"]

problem:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {1} [word="problemene|problema"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {2} [word="problemene|problema"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {3} [word="problemene|problema"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {1} [word="problemene|problema"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {2} [word="problemene|problema"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {3} [word="problemene|problema"]

mål:

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {1} [word="målene|måla"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {2} [word="målene|måla"]

[word="En|en|Én|én"][word="av"] [] {3} [word="målene|måla"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {1} [word="målene|måla"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {2} [word="målene|måla"]

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"] [] {3} [word="målene|måla"]

alternativ:

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {1} [word="alternativene|alternativa"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {2} [word="alternativene|alternativa"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {3} [word="alternativene|alternativa"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {1} [word="alternativene|alternativa"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {2} [word="alternativene|alternativa"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {3} [word="alternativene|alternativa"]

kjennetegn:

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {1} [word="kjennetegnene|kjennetegna"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {2} [word="kjennetegnene|kjennetegna"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {3} [word="kjennetegnene|kjennetegna"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {1} [word="kjennetegnene|kjennetegna"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {2} [word="kjennetegnene|kjennetegna"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {3} [word="kjennetegnene|kjennetegna"]

produkt:

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {1} [word="produktene|produkta"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {2} [word="produktene|produkta"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {3} [word="produktene|produkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {1} [word="produktene|produkta"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {2} [word="produktene|produkta"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {3} [word="produktene|produkta"]

hjørne:

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {1} [word="hjørnene|hjørna"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {2} [word="hjørnene|hjørna"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {3} [word="hjørnene|hjørna"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {1} [word="hjørnene|hjørna"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {2} [word="hjørnene|hjørna"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {3} [word="hjørnene|hjørna"]

frynsegode:

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {1} [word="frynsegodene|frynsegoda"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {2} [word="frynsegodene|frynsegoda"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [] {3} [word="frynsegodene|frynsegoda"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {1} [word="frynsegodene|frynsegoda"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {2} [word="frynsegodene|frynsegoda"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [] {3} [word="frynsegodene|frynsegoda"]

Resultatene for disse søkene (som tabell 4 videre er basert på) ser slik ut):

Substantiv	antall ord (distanse)	Antall treff (en av + distanse + subst)	Antall treff (et av + distanse + subst)
<i>Medlem</i>	1	13	6
	2	166	122
	3	50	25
<i>Barn</i>	1	51	65
	2	108	77
	3	60	30
<i>Høydepunkt</i>	1	0	10
	2	56	263
	3	8	19
<i>Sted</i>	1	140	487
	2	994	848
	3	361	305
<i>Symptom</i>	1	27	24
	2	215	38
	3	30	16
<i>Folk</i>	1	32	1
	2	34	6
	3	23	5
<i>Styremedlem</i>	1	0	0
	2	5	21
	3	0	1
<i>Punkt</i>	1	26	93
	2	102	242
	3	15	37
<i>Kriterium</i>	1	9	21
	2	30	90
	3	5	14
<i>Bilde</i>	1	22	107
	2	67	296
	3	26	63
<i>Offer</i>	1	4	4
	2	14	27
	3	4	3
<i>Lag</i>	1	26	182

	2	129	623
	3	64	176
<i>Søsken</i>	1	3	0
	2	6	1
	3	2	0
<i>Problem</i>	1	55	49
	2	480	511
	3	53	65
<i>Mål</i>	1	5	36
	2	119	288
	3	14	28
<i>Alternativ</i>	1	49	94
	2	213	146
	3	73	42
<i>Kjennetegn</i>	1	4	5
	2	15	49
	3	3	11
<i>Produkt</i>	1	60	74
	2	93	103
	3	53	82
<i>Hjørne</i>	1	6	3
	2	49	18
	3	4	4
<i>Frynsegode</i>	1	0	1
	2	5	2
	3	0	3

Tabell 5

[word="En|en"][word="av"][tag_attr=".*nøyt.*" & tag_attr=".*fl.*" & tag="subst"]

Gjorde så et tilfeldig utvalg på 250 treff, og gikk igjennom fra starten og plukket ut de 10 første treffene som kun hadde ett treff på den konkrete kombinasjonen.

Tabell 6

[word="Et|et"][word="av"][tag_attr=".*mask.*" & tag_attr=".*fl.*" & tag="subst"]

Her er jeg kun interessert i hankjønnformene av ordet, og slår derfor for eksempel ikke om intetkjønnformen *romma* av *rom*.

rom:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="rommene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="rommene"]

kurs:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="kursene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="kursene"]

felt:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="feltene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="feltene"]

verk:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="verkene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="verkene"]

middel:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="midlene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="midlene"]

ark:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="arkene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="arkene"]

stopp:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="stoppene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="stoppene"]

klipp:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="klippene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="klippene"]

kart:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="kartene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="kartene"]

gode:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="godene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="godene"]

trekk:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="trekkene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="trekkene"]

mønsterark:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="mønsterarkene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="mønsterarkene"]

fotografi:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="fotografiene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="fotografiene"]

ting:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="tingene|tinga"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="tingene|tinga"]

favoritt:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="favorittene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="favorittene"]

heft:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="heftene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="heftene"]

kar:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="karene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="karene"]

talent:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="talentene"]
[word="En|en|Én|én"][word="av"][word="talentene"]

øl:

[word="Et|et|Ett|ett"][word="av"][word="ølene"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="ølene"]

grunn:

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="grunnene"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="grunnene"]

Tabell 7

[word="En|en|Én|én"] [word="i"]
[word="En|en|Én|én"] [word="på"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"]

Tabell 8

Tabell 8 er basert på data fra tabell 1, sortert.

Tabell 9

Denne tabellen er satt sammen av tidligere søk, hentet fra tabell 1 og tabell 3.

Tabell 10

[word="en" %c] [word="av" %c] [((ordkl="s" & kjonn="n" & tall="fl"))]

Med utgangspunkt i denne lista søkte jeg opp hvert enkeltord med ulike stavemåter (eks: søskena vs søsknene for å få med alle treff for hvert substantiv. Skriv ut alle de søkene her.)

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="folkene|folka" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="folkene|folka" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="politifolkene|politifolka" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="politifolkene|politifolka" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="medlemmene|medlemma" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="medlemmene|medlemma" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="barna|barnene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="barna|barnene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="søskena|søsknene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="søskena|søsknene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="premissene|premissa" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="premissene|premissa" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="årene|åra" %c & ((ordkl="s" & kjonn="n"))]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="årene|åra" %c & ((ordkl="s" & kjonn="n"))]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="resultatene|resultata" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="resultatene|resultata" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="tjenestefolkene|tjenestefolka" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="tjenestefolkene|tjenestefolka" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="mannskapene|mannskap" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="mannskapene|mannskap" %c]

Tabell 11

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="medlemmene|medlemma" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="medlemmene|medlemma" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="barna|barnene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="barna|barnene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="høydepunkta|høydepunktene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="høydepunkta|høydepunktene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="stedene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="stedene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="symptomene|symptoma" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="symptomene|symptoma" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="folkene|folka" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="folkene|folka" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="styremedlemma|styremedlemmene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="styremedlemma|styremedlemmene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="punktene|punkta" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="punktene|punkta" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="kriteria|kriteriene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="kriteria|kriteriene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="bildene|bilda" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="bildene|bilda" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="ofrene|ofra" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="ofrene|ofra" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="lagene|laga" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="lagene|laga" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="søskena|søsknene" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="søskena|søsknene" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="problemene|problema" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="problemene|problema" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="målene|måla" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="målene|måla" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="alternativene|alternativa" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="alternativene|alternativa" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="kjennetegnene|kjennetegna" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="kjennetegnene|kjennetegna" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="produktene|produkta" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="produktene|produkta" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="hjørnene|hjørna" %c]

[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="hjørnene|hjørna" %c]

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="frynsegodene|frynsegoda" %c]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [word="frynsegodene|frynsegoda" %c]

Tabell 12

LBK:

[word="en|én" %c] [word="av" %c] [((ordkl="s" & kjonn="n" & tall="fl"))]
[word="et|ett" %c] [word="av" %c] [((ordkl="s" & kjonn="n" & tall="fl"))]

HaBiT:

[word="En|en|Én|én"] [lemma="av"] [tag_attrs=".*nøyt.*" & tag_attrs=".*fl.*" & tag="subst"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [lemma="av"] [tag_attrs=".*nøyt.*" & tag_attrs=".*fl.*" & tag="subst"]

Figur 3

[tag="prep"] sorter på frekvens (limit: 1000)

Figur 5

[word="Ei|ei"] [word="av"]
[word="En|en|Én|én"] [word="av"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"]

Figur 6

[word="Ei|ei"] [word="av"]
[word="Ein|ein|Éin|éin"] [word="av"]
[word="Eit|eit|Eitt|eitt"] [word="av"]

Vedlegg 2

Substantiv	<i>en av</i> (antall treff)	<i>et av</i> (antall treff)	% <i>en av</i>
<i>forskningsmiljø</i>	0	2	0
<i>program</i>	17	190	8,21
<i>utgangspunkt</i>	1	46	2,13
<i>kjerneselskap</i>	0	1	0
<i>emne</i>	1	59	1,67
<i>krav</i>	13	424	2,97
<i>argument</i>	11	304	3,49
<i>telt</i>	2	47	4,08
<i>hår</i>	1	2	33,33
<i>armbånd</i>	1	3	25
<i>forslag</i>	11	458	2,35
<i>vindu</i>	4	153	2,55
<i>hotell</i>	5	159	3,05
<i>innlegg</i>	16	258	5,84
<i>selskap</i>	13	343	3,65
<i>team</i>	3	31	8,82
<i>forhold</i>	1	50	1,96
<i>tårn</i>	8	76	9,52
<i>medlemsland</i>	2	32	5,88
<i>ankepunkt</i>	3	77	3,75

Kontrolltabell: 20 tilfeldig utvalgte substantiver.

Søk til kontrolltabellen:

```
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [tag_attrs=".*nøyt.*" & tag_attrs=".*fl.*" & tag="subst"]
```

Jeg valgte å søke på “*et av* + nøytrumssubstantiv” og ikke bare “nøytrumssubstantiv” for å være sikker på å få substantiver som faktisk brukes i *et av*-konstruksjonen i treffene mine. Videre tok jeg et tilfeldig utvalg på 40 substantiver for å være sikker på å få nok treff til 20, siden det alltid er noen feil/substantiver som kan være både n/m som kommer med. Jeg har også utelatt substantiver som er med i tabell 1.

corpus	notenten15_4_bokmal		
subcorpus	-		
concordance size		40	
query	Query:[word="Et et Ett ett"] [word="av"] [tag_attr=" ", "nøyt." & tag_attr=" ", "fl." & tag="subst"]; Random sample:40		
khrono.no	understreket Gastinger at nanolaben er	ett av forskningsmiljøene	som ligger best an når det kommer til å motta
villroser.com	i måneden er jeg inne og evaluerer målene. Hvis	et av målene	mine er nådd, setter jeg opp nye umiddelbart.
sceneweb.no	typene representerer. </p><p> Mer om Norsk Dramatik </p><p> I	et av programmene	til Norsk Dramatikk 1993 står dette om
energioklima.no	en klimalov i 2008. Togradersmålet var	et av utgangspunktene	for loven. </p><p> Loven viderefører så prinsippet om
energiibransjen.no	, Sørlandet og Østlandet. Agder Energi er	et av kjerneselskapene	som kommer til å bli større og få en tydelig
viser.no	det som det skal. </p><p> Første sang er antageligvis	et av høydepunktene	på plata. De tre første periodene er lett å
levanger.kommune.no	, med kommunalt eierskap som	et av emnene	som ble drøftet der. </p><p> Kommunestyret vedtok i
ferietur.no	fra hulene i området. Dette museet sies å være	et av europas	mest interessante i sitt slag. Foruten dette
vikingposten.no	i CGT, José Manuel Muñoz, sier at	et av kravene	er å få Renfe til å signere en avtale som vil
larsmigrant.com	som det er feil. </p><p> Jeg skal gi Gert rett i ett eneste	ett av argumentene	hans – Libya bør aller helst kjempe sin egen kamp
chatrineslivingdesign.net	Enda jeg som har lovet henne å beholde i allefall	et av barna	hennes snakk om å være sær ...hehe </p><p> Hmmm BOIKOTT
afrikaklassen.com	brukes hadde hatt en slåsskamp med vinden, og	et av teltene	var dessverre ikke til å brukes. Dette førte til
aftenprofeten.blogg.no	begynnelsen av Hedwig's Theme og. </p><p> 4. Nappe ut	et av hårene	til en av personene i heisen og fortell dem
hanna94.blogg.no	glæder dere til helgen! ♥ ♥ ♥ </p><p> Tenkte å vise dere	et av armbåndene	jeg buker mest! Dette synes jeg er utrolig fint
farmaceutene.07.no	som skal gjøre forfalskning vanskeligere.	Et av forslagene	er å utstyre pakningene med «Radiofrequency
lobateprostata.loomhost.com	tegn på kjøp lasix online konsentrasjon,	et av symptomene	på depresjon. kjøp lasix online gjør
beta.morgenbladet.no	i noen av etasjene. Skygge av en arbeider i	et av vinduene	. Gjennombygging av regjeringskvartalet er
escnorge.net	i februar. </p><p> På lørdag sparkes	et av høydepunktene	i årets ESC-utvelgelse i gang når hele Sveriges
biogworlds.info	. En av dem er Mensam Riverside Hotel. Det er	et av hotellene	som ligger ved Chao Phraya-elven som også er
klimaforskning.com	comundrum/#comment-1175438 </p><p> Jeg siterer	et av innleggene	, og kommenter gjerne hvor dette er vranglære,
osloairports.com	mellom Oslo og Bergen. I dag er det kun	ett av selskapene	som har tilbud på strekningen. </p><p> Mange
geoforum.livesite.no	. I Norkart Geoservice vil Overaae inngå i	et av teamene	som utvikler GIS/LINE. </p><p> Han er utdannet til en
no.sweve.net	, omvendelse misterkte, likevel tiltall. </p><p>	Ett av forholdene	i USA, som en samfunnstjeneste rekkefølge kan
finnskap.com	skrifter inskripsjon, nå tapt, som han leste på	ett av tårnene	som du kan antyde kunde og byggeår: «CHATEAU DE
troms.nettleu.no	at det er nødvendig med slike tiltak overfor	et av medlemslandene	. Men selv om redningsplanen skulle settes, er
norwegianblog.info	tefleren vasken for bolter. Ha en hjelper holde	et av innleggene	på plass (kø med countersink hull) og bor hele
2res1.no	i hjørnene til en skjoldhet. </p><p> Nedenfor ser du	et av vinduene	jeg har laget til en Viksund 900 Futura der det
bladetbil.no	er alle servicen fulgt. Reparasjonene var	et av ankepunktene	i NAF-testen. Utvendig er det knapt mulig å se at
nab.no	videre drift av deres løsninger. </p><p> Abels hage er	et av kulturtilskuddene	på John Colletts plass. Abeløftet, i regi av
www2.helse-vett.no	som har TV, men ikke bruker PC. </p><p>	Ett av tilbudene	skulle seg ut som særlig vellykket. Det viste
vaulen.com	Lars, Erlend H. Sjøen og Idar. Dernest var det	et av topplagene	, Madla 2, som stod for tur på Vaulenbanen. Vi
skankeforeningen.no	fra Bergen. Hans djerne kone førte faktisk også	et av skipene	. Han samlet sine menn og reiste til Eidsborg
gamlepostkort.no	lå, er vi takknemlige for tips! Dette var	ett av kortene	i lott 1094 på vår auksjon nr 79, 3. desember 2010
gal.no	. Selv om de danset folkedans herfra, kom	et av medlemmene	fra Litauen og en jente kom fra Grimstad. Til
fredrikstad-trekkspillklubb.no	i musikk for nybegynnere der også trekkspill er	ett av instrumentene	. Målet er å gi barna flere erfaringer med ulike
tawashblueberries.com	sak for sporten å ha noen av så høy kaliber bli	ett av lagene	. Anstey sa. Husk, våre tanker er instinktiv og
sistenytt.com	evakueres. Kvinnen skal ha vært med mannen i	et av tilfellene	i tillegg til selv å ha te... </p><p> Hun har nettopp bestilt
pointblog.no	mære 'voksen' ut i brunt hår da. </p><p> Hun har skrevet i	et av innleggene	sine at hennes naturlige hårfarge er
creationism.org	, frue, jeg er litt nysgjerrig. Jeg har tre barn.	Ett av barna	mine ble født hjemme. Jeg pleide å drive med
innsamling.no	. </p><p> Laos hardt rammet av klasevåpen </p><p> Laos er	et av landene	i verden som er hardest rammet av klasevåpen. I

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="forskningsmiljøene|forskningsmiljøa"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="forskningsmiljøene|forskningsmiljøa"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="programmene|programma"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="programmene|programma"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="utgangspunktene|utgangspunkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="utgangspunktene|utgangspunkta"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="kjerneselskapene|kjerneselskapa"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="kjerneselskapene|kjerneselskapa"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="emnene|emna"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="emnene|emna"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="kravene|krava"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="kravene|krava"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="argumentene|argumenta"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="argumentene|argumenta"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="teltene|telta"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="teltene|telta"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="hårene|håra"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="hårene|håra"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="armbåndene|armbånda"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="armbåndene|armbånda"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="forslagene|forslaga"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="forslagene|forslaga"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="vinduene|vindua"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="vinduene|vindua"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="hotellene|hotella"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="hotellene|hotella"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="innleggene|innlegga"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="innleggene|innlegga"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"][word="selskapene|selskapa"]
[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"][word="selskapene|selskapa"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="teamene|teama"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="teamene|teama"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="forholdene|forholda"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="forholdene|forholda"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="tårnene|tårna"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="tårnene|tårna"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="medlemslandene|medlemslanda"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="medlemslandene|medlemslanda"]

[word="En|en|Én|én"] [word="av"] [word="ankepunktene|ankepunkta"]

[word="Et|et|Ett|ett"] [word="av"] [word="ankepunktene|ankepunkta"]

Kontrollsøk *ei av*

HaBiT: [word="Ei|ei"] [lemma="av"] [tag_attrs=".*nøyt.*" & tag_attrs=".*fl.*" & tag="subst"]

LBK: [word="ei" %c] [word="av" %c] [((ordkl="s" & kjonn="n" & tall="fl"))]

Vedlegg 3

Tilfeldig utvalg blant treffene for *et av lagene* i HaBiT Bokmål

view_notenten15_4_bokmal_20210120122102

corpus	notenten15_4_bokmal		
subcorpus	-		
concordance size	29		
query	Query:[word="Et et Ett ett"] [word="av"] [word="lagene"]; Random sample:29		
kolbotnkvinnefotball.no	utfordringer </p><p> Sette inn en ekstra spiller hvis	ett av lagene	tidlig leder med mange mål </p><p> La spillere med
fjellstrandsk.com	de lyseblå nå virker lang synes vi Famagusta er	ett av lagene	som fortjener å bli med FSK opp i 6. divisjon </p><p> Det
oslovolley.org	8. juni. I tillegg til masse sosialt samvær gikk	ett av lagene	helt til finalen. </p><p> Lørdagen opprart med skyfri
handballmagasinet.no	at hver periode skal avgjøres til fordel for	et av lagene	. </p><p> I tidenes lengste og mest spennende golden
cmore.no	fremover og bidrar godt til at Celta Vigo er	et av lagene	med flest pasninger innad i laget i La Liga (kun
fmnorge.com	. Du burde, etter min mening, heller ha satsset på	et av lagene	med eksemplvis to spanjoler eller to
blog.expekt.com	i gruppe E. Begge lagene står med fem poeng, og	ett av lagene	vil ryke ut av turneringen. Med skadeproblemer
iloapp.sn-voltige.com) og videoen av den første küren min! (Et av lagene	jeg så i helga/One of the teams in Stadl </p>
archive-no-2012.com	9-nasjoners.. Latvia var i utgangspunktet	et av lagene	i Norges pulje i turneringen, en pulje som nå kun
fmag.no	. Om ikke blir det en knepen seier til	ett av lagene	i det som neppe blir ett målkalas. </p><p> Skrevet av
fmag.no	er dette en jevn kamp, sett, og jeg tror neppe	ett av lagene	vinner med mer enn ett mål, men man vet selvsagt
ilbryn.net	Kjersem. I tillegg håper vi å få med Rossi på	et av lagene	. Nå er det alltds noen som ikke er fornøyd med
icing.no	var favoritter før kampen som skulle melde	et av lagene	på for fullt i opprykkskampen. To tidlige
amerikanskfotball.tnfj.com	av kampfotballer har for lite luft i seg vil påvirke	ett av lagene	, ikke begge. </p><p> Er det noen fordel om fotballen har
folohk.no	. </p><p> Å konkurrere er alltid goy...Kanskje enda mer når	ett av lagene	består av sterke, gira jenter! Gutta hadde
selfors.com	ett mål for lite scored (vi hadde måttet trekke	ett av lagene	uansett fordi finalene spites over hele
magnetenquiz.blognorge.com	sånt tangerte vi rekorden på 17 lag. </p><p> MEN : Siden	ett av lagene	stilte så overtallig at de kunne ha stilt to
liernett.no	at det skal spilles 3 mot 4 i 2 minutter eller til	et av lagene	scorer innen de to minuttene. Noen taktiske
tauboll.no	kreditorer som ikke fikk dekning, anla sak mot	et av lagene	og hevdet at det måtte hefte for Tøttavangens
no.sciencegraph.net	i en turnering kalles det grand slam. Hvis	et av lagene	fra De britiske øyer vinner over de tre andre,
icing.no	strake tap. Dermed er det en gyllen mulighet for	et av lagene	å snu den negative trenden. </p><p> Det var jevnspilt,
idrottsforum.org	moraa knyttet til at de andre utvetydig støtter	ett av lagene	. Denne patriotismen kan være sterk eller svak,
pressenytt.no	<p> Kronikk: </p><p> "Team Nogood" fra Klofta var	ett av lagene	som utmerket seg i fjorårets grill-NM. I år
cache2.aftenposten.no	. Men på veien mot en semifinale for	ett av lagene	kommer det til å bli hett. Og veldig veldig toft. </p>
3mot3.com	til å skyte. </p><p> Uformelle spill spilles gjerne til	ett av lagene	har scored 3, 5, 7, 9, 15, eller 21 poeng.
kvikhalden.no	motstander Frigg har vært best på bortebane.	Ett av lagene	kommer til å bedre statistikken. Svaret får du
nordstrand-if.no	og avreise en gang på ettermiddagen den 10. mai.	Ett av lagene	vil spille i klassen Jenter 12 år. For disse
arendalturnforening.com	dersom et land er kvalifisert med 2 lag, går kun	et av lagene	videre til finalen. Lag lenger nede på
blnorge.com	lagene mottes lørdag var det en god mulighet for	ett av lagene	til å komme enda nærmere spill i Europa neste

Tilfeldig utvalg blant treffene for *et av ofrene* i HaBiT Bokmål

view_notenten15_4_bokmal_20210120121718

corpus	notenten15_4_bokmal		
subcorpus	-		
concordance size	35		
query	Query {word='Et e ett'} word='av'} word='ofrene'};Random sample:35		
viglemmerikke.no	livet på Utøya. </p><p> En flott gutt fra Orkdal ble	et av ofrene	for den avskyelige handlingen som rammet
honestthinking.org	redigeringskriger. Hanne Nabintu Herland er	et av ofrene	og hevder seg utsatt for venstreorientert
burgunderjakkene.no	godt kommuniserende visepresidenten og selv	et av ofrene	i den kjedelige saken, 2.tenor Gunnar Østrøm,
vincecasa.com	var så voldsom at de fryktet for sine liv.	Et av ofrene	har tatt tok sitt eget liv etter voldtekten,
ikkepedia.org	. Her følger et utdrag fra et selvmordsbrev fra	et av ofrene	. </p><p> *Når jeg har vært nær et slikt vesen, kan jeg
willy.no	* i Dagbladet forteller moren til	ett av ofrene	etter skyteepisoden i Oslo sentrum 28. februar
fokusert.com	brukt, et grovkalibret håndvåpen. Alle	ett av ofrene	for skytingen har innvanderbakgrunn. Denne
medbokopalett.blogspot.no	der det viser seg at Joakims søster liden var	et av ofrene	. </p><p> Her er det også andre saker som viser seg å henge
sarpsborg.arbeiderparti.no	AUF , Andrine Bakkene Espeland, var	ett av ofrene	for ugjerningene på Utøya 22.juli 2011. Hun ble
kjeltring.com	politiet menneskehår som trolig stammer fra	ett av ofrene	. </p><p> De fire ofrene skal i likhet med 19-åringene ha
sistenytt.com	Stavem i juni i år. Volden skjedde uprovosert.	Et av ofrene	fikk brudd i neesen og en annen mann ble slått og
vargas12.com	i hjemmet. Også mor kan i mange tilfeller være	et av ofrene	sammen med barna. I noen tilfeller er det mor som
nyhetspressen.com	i Uddevalla i Sverige Skrev en hilsen til	et av ofrene	på Facebook etter drapene. Hvil i fred, Skrev
nyemeninger.no	for ofrene? </p><p> Ville du klare å forklare	et av ofrene	for de mange overfalls voldtektene vi idag
fossendeliv.com	som ropte "Palestina vil vinne, skitne jøder!"	Et av ofrene	fikk hodeskader, og den andre ble truffet i
no.sputniknews.com	forteller at «blodet rant som en elv».	Et av ofrene	var en kjent sjukehuslirsk predikant og flere
bokelskerinne.blogspot.no	tiden. </p><p> Jeg stusset forøvrig på en ting i boken.	Et av ofrene	het Helge Jonsdatter, og ut fra teksten er det
kronprinsparetsfond.no	, leder og grunnlegger av GatekunsAkademiet. </p><p>	Et av ofrene	i Utøya-tragedien var tidligere
mintankesmie.no	mistenker nynazister for å stå bak ni drap.	Ett av ofrene	var en politikkvinne, mens de åtte andre var
saw.futt.org	ingenting for å forhindre nedslaktingen, der	et av ofrene	var min fars søskenbarn Adam Pfeffer. </p><p> Lederen
filtermagasin.no	for henne) for å knusekose dem til de er mos.	Et av ofrene	forsøker på selvamputering for å unngå
propaganda.net	et litt mer realistisk preg. </p><p> Susanne Hansson er	et av ofrene	i boken. Hun har blitt voldtatt på det groveste,
leesysinfo.com	forventes å svare med glans. Noen ganger	ett av ofrene	for krig på hjemmefronten er behovet for å
jump-cut.no	, og det hele topper seg da Petyr med uhell gjør	et av ofrene	deres til en vampyr. </p><p> What We Do in the Shadows tar
landro.bergen.no	lokket med at de skulle følge begravelsen til	et av ofrene	fra terroren i Algerie. Usmakelig, spør du meg.
misjonselskap.no	stoppet av en gjeng opprørere som lette etter	ett av ofrene	, han har tydeligvis klart å stikke av. Folk
stavangeravisen.com	funnet. </p><p> Så snart noen DNA har blitt matchet med	et av ofrene	,får familien meldingen. </p><p> Prosessen med å
kinomagasinet.no	som kommer i motsatt retning. Kimbeby er selv	ett av ofrene	. Et øyeblikk senere oppdager hun at hun
skolarbete.nu	at etter summarisk hørt henrettet ved daggry.	Ett av ofrene	var en forfatter Federico Garcia Lorca, som
orkangervel.no	bedremot 2040? </p><p> Vel: Pseudonymet "Tilskuer" {	ett av ofrene	?)svingte lørdag pisken over OV, undertegnede
2001-10.prosa.no	seg for henne. Bare seks dager senere ble Ruth	ett av ofrene	i gasskamrenes monstrose dødsstatistikk.
oldwww.universitas.no	de etterlatte mistenksomme. Var han virkelig	et av ofrene	, eller var han skyldig i å ha dratt en lek milevis
rogalandsavis.no	demente mennesker har vært involvert. </p><p> Kona til	et av ofrene	har vært i rettssalen, og hun reagerer steikt på
no.sciencegraph.net	3. april 1952 , død 22. mai 1999) ble kjent som	et av ofrene	i den såkalte Orderud-saken , der hun og hennes
winigred.com	, en av vennene Spengler politikere, var	ett av ofrene	, men det var drapet på Willi Schmid musikk

Alle treff for *en av folkene/folka* fra LBK (for gjennomgang)
[word="en|én" %c] [word="av" %c] [word="folkene|folka" %c]

Corpus pos Sentence ID

10489571 SA02BePe01.2901
12470978 SA02GhWa01.1623
16308327 SA02RoAn01.4136
56255191 SK01AwTa01.8077
56551536 SK01BaDa02.3906
60338061 SK01CoHa01.2713
60354138 SK01CoHa01.4103
60706764 SK01CuCl01.5974
61335793 SK01DeJe01.2433
61337613 SK01DeJe01.2557
71112430 SK01KnSv01.3941
74637388 SK01MaVI01.5048
84644412 SK01StTe02.476
86969194 SK01VoWi01.5274
87206864 SK01WiHe01.1853
89311083 TV00DL0401.12358

Left context

deres var død . Det skjedde gjennom kommunikeer , siden de ønsket å feire at
, eller hadde hodetelefoner . Jeg oppdaterte med en gang : Hei alle sammen ,
slo en mann på ryggen , og tok ham med seg forover , så tok
de tykke kveilene i kjappe , spiddende dykk til krypdyret ble tvunget på retrett .
begynte vi å tenke på at Bagger hadde besøkt Caleb på jobb og kanskje fikk
« Den politimannen som etterforsket Tereses bilulykke , er en pensjonist som heter Nigel Manderson
finnes andre muligheter , " sa Win. « som hva da " « Jeg fikk
den . Senere fant vi ut at de var ulovlige kinesiske emigranter . Jeg fikk
var nærmere enn vi trodde . Han oppdaget en av de sivile bilene våre eller
Det er et videokamera med meget skarp optikk . Vi har lyst til å utstyre
så godt som solgt , og han hadde indirekte fått kontakt med Armand igjen .
der . Jeg ventet . Lenge var det ikke . Jeg hadde drukket sammen med
han en hjemløs hund som viker forskremt når du rekker den et kjøttben. - Be
Og ute var det - 14° , og han kunne høre det han antok var
serveringsdamen kom med to glass brandy og menyer . Liv Marthe snudde seg og så
er brannsjef og overtar kommandoen Filmen har premiere i morgen «Ladder 49." det er 20 etasjer Betor

Match **Right context**

en av folker deres var blitt "martyr" . Obamas øverste militære rådgiver , admiral Mike Mullen , stilte
en av folker våre i Alexandria sier at situasjonen der er helt annerledes og at over 100 mennesker
en av folker og kuttet hodet av ham med sverd . Smakk ! " Fortalte skipets telegrafist .
En av folker i landsbyen hadde fortalt at fuglen var en mor som beskyttet redet mot rovdyr ,
en av folker sine til å fotfølge ham hjem , " sa Reuben . « Derfor bestemte Paddy
En av folker mine opplyser at han for øyeblikket drikker seg full på en pub ved Coldharbour Lane
en av folker mine til å undersøke litt Omtrent samtidig med trafikkulykken forsvant en jentunge fra Brentw
en av folker mine til å følge den ruten som disse stakkars jævlene hadde tatt i håp om
en av folker våre , jeg vet ikke . I alle fall stakk han av . Men han kastet fra
en av folker våre med det og få deg til å geleide ham gjennom huset og fortelle oss
En av folka hans skulle komme og se på møblene i ettermiddag . Femti tusen hadde Elmer foreslått
en av folka der . » « med hvem da ? » « Det husker jeg bare ikke ,
en av folker om å fylle bensin og olje på båten , roper jeg etter ham , -
en av folker fra Polar Shelf si : Det store problemet på den øyen er vind , ikke
en av folker til Dragan som sto ved bardisken og betalte . Samme mann som hadde gjort bestillingen
En av folker våre er savnet Ingen radiokontakt Er det noen sammen med ham Vi har folk i